

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST
ZA
LEPOSLOVJE IN ZNANSTVO.

ŠTEV. 12. LETO V.

UREJUJE IN IZDAJE
DR. FRANCE LAMPE.

V LJUBLJANI,
DNE 1. DECEMBRA 1892.

TISEK
'KATOLIŠKE TISKARNE'
V LJUBLJANI.

Apri.

Vsebina XII. zvezka.

	Stran
1. Msgr. Frančišek Sogaro , apostolski vikar osrednje Afrike. — <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	529
2. Tihotapčeva žena . Zložil <i>Ant. Hribar</i>	534
3. Zmota in povrat . Povest. — <i>Spisal Iv. Š.</i> (Konec)	535
4. Očetova tajnost . Povest. — <i>Spisal Slavoljub Dobrávec</i> (Konec)	544
5. Prijatelju . Zložil <i>A. C. Slavin</i>	552
6. Svét . Zložil <i>A. C. Slavin</i>	552
7. Ríbička . Zložil <i>A. C. Slavin</i>	552
8. Sonetje . Zložil <i>A. C. Slavin</i>	553
l) Otožnost. — m) Zlata ribka. — n) Vražen šepèt.	
9. Zamrtnik . Zložil <i>A. M.</i>	553
10. Kamnik . Prirodopisno-zgodovinski obraz. — <i>Spisal Jos. Benkovič</i> . (Konec)	554
11. Naš jezik in naša književnost . (Dalje in konec.) <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	558
12. Paperki staroslovenski . Piše <i>P. Ladislav</i> . (Dalje in konec.)	562
13. Vetrecu . Zložil <i>A. M.</i>	563
14. Na jutrovem . Potopisne in narodopisne črtice. — <i>Spisal dr. Fr. L.</i> (Konec)	564
15. Slovstvo	570

A. Slovensko slovstvo. Knjige »družbe sv. Mohorja« za leto 1892. 2. Jeruzalemski romar. *Spisal dr. Frančišek Lampe*. 3. Domači zdravnik. *Sestavil Valentin Podgorec*. 4. Slovenske Večernice. — Psalmi. *Preložil Iv. Vesel*. — Sofoklejev Edip na Kolonu *Napisal R. Perušek*. — Maksimilijan I., cesar mehikanski. *Spisal Fr. Nedeljko*. — Ilustrovani narodni koledar. *Uredil in izdal Dragotin Hribar*. — B. Hrvško slovstvo. *Iv. Lepušič*: Bošnjakuše. — C. Rusko slovstvo. *Ant. Budilovič*: Občeslavjanskij jazik v rjadu drugih obščih jazikov drevnej i novoj Evropy. — *Nikolaj Gavrilovič Černiševskij*: Očerki Gogoljskago perioda russkej literatury. — *Knez Certelev*: Stihotvorenija. — *N. P. Aksakov*, *N. i S. F. Šarapov*: Pisma o golodě. — *N. Gogolj*: Mrtvija duši.

16. Razne stvari	575
Naše slike.	

Slike.

1. Vuk Stefanović Karadžić	529
2. Pogled na nekdanje mesto Hartum	536
3. Msgr. Frančišek Sogaro . (Po fotografiji urednikovi)	537
4. Izvirek kamniške Bistrice . (Po fotografiji.)	545
5. Mekine pri Kamniku . (Po fotografiji.)	556
6. Tunjice . (Po fotografiji.)	557
7. „Vrata“ v kamniških planinah . (Po fotografiji.)	561
8. Zima v Tatrah	568 in 569
9. Mali grad nad Kamnikom . (Po fotografiji.)	576

Nujna prošnja. Uredništvo prosi slovenske rodoljube, naj mu pošljejo nasvetov, kako bi se slovenski imenoval „Heller“: Ako se hitro ne odločimo, kmalu pride „hêlar“ v navado. V prih. šte. priobčimo svoj nasvet.

Pri upravnistvu se še dobta: Letnik II. za 2 gld., letnik IV. za 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vezan II. letnik 3 gld. 20 kr., IV. letnik 4 gld. 20 kr.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravnistvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna“

Msgr. Frančišek Sogaro, apostolski vikar osrednje Afrike.

(Spisal dr. Fr. L.)

Večini cenjenih čitateljev je neznan mož, katerega opisujem v teh-le vrsticah. Ni se odli-

koval v našem slovstvu, ni umetnik v navadnem pomenu, ni velik učenjak, niti Slovan, niti Avstrijec ni. Vendar mu z veseljem in z nekakim ponosom posvečujem ta mali življenjepis, ki mi ga je narekovala ljubezen in hvaležnost. Da povem ob kratkem: Msgr. Frančišek Sogaro je eden izmed onih mož, katere

sem spoznal na jutrovem, katerih prijaznost mi je osladila marsikatero uro ondotnega bivanja, katerih odkrito občevanje mi je vzbudilo nove misli, pa

tudi novo navdušenost za prave vzore. In ne samo, da se je tam začela ta vez, ampak tudi ohranila se je do danes.

Sicer veže ta vez dva ne-jednaka člena — slavnega moža in mojo neznanost: a prav zato je meni tako ljuba in koristna, kakor je revežu ljubo, ako se nanj ozira bogatin.

Da vzbudim pozornost čitateljev takoj v začetku, povém, da je msgr. Sogaro katoliški škof in da morebiti ni škofije tako obširne po prostoru, pa tudi ne

tako majhne po številu duš, kakor je njegova. On je namreč apostolski vikar (namestnik) osrednje ali centralne Afrike; ta dežela je pač velika dovolj tudi za

Vuk Štefanović Karadžić.

vsakega kralja. A njegovi podložniki, njegove ovčice — kje so? V njegovem srcu pač; sicer so pa črni narodi v osrednji Afriki jako daleč od katoliške cerkve. Zlasti v poslednjem desetletju se je postavila huda zapreka med katoliške blagovestnike in črnce, namreč mohamedanstvo v deželi novega preroka Mahdija. Vendar naš misijonar za osrednjo Afriko le deluje, deluje uspešno, kakor bomo videli. Mislim, da mi je treba le mimogredé opozoriti čitatelja, da nadaljuje Sogaro tisto delo, katero je pred štiridesetimi leti tako navdušeno zvrševal naš slavni rojak Knoblehar.

Dandanes ni Sogaro Avstrijan, biva namreč v Egiptu; pač je bil nekdanj. Rodil se je zadnji dan l. 1839. v nekdanji avstrijski Italiji; rojstveni kraj mu je Lonigo, ki spada k pokrajini Vicenzi. Šolal se je v Veroni v tamošnjem »zavodu apostolskih misijonarjev«. Tu je občeval seveda z avstrijskimi uradniki in tudi vojaki. Ko je bil posvečen v mašnika, rabili so ga takoj za dušno pastirstvo, ker se je bil naučil za silo nemščine in tudi nekoliko hrvaščine od hrvaških vojakov — ako se prav spominjam njegovega lastnega pripovedovanja. Mladega duhovnika je sicer jako vleklo v tujino oznanjat nevernikom blagovest, a bil je krhkega zdravja. Zato je deloval doma v dušnem pastirstvu. L. 1866. smo izgubili Benečijo in Lombardijo, Sogaro pa je vedno ohranil neko sočutje z Avstrijo, kar mu je jako olajšalo njegov poznejši poklic. Ostal je vedno v zvezi z misijonskim zavodom v Veroni in spremil misijonarja Bonomija do Benetek, ko je šel ta v Afriko, vendar je sprejel l. 1874. župnijo svetega Jurija v Veroni. Kot župnik je deloval vneto za svoje župljane, pa tudi v misijonskem zavodu, moškem in ženskem, je pomagal, kolikor je mogel.

Misija za osrednjo Afriko je imela tedaj glavno postajo v Hartumu, velikem mestu v Sudanu. Drugi sudanski postaji sta bili: El-Obeid in Delen. Sudan je bil tedaj pod egiptovsko oblastjo. L. 1881. umrè tedanji apostolski vikar Comboni v najboljših letih. Takoj so prosili ondotni misijonarji zaščitnika svojega, nadškofa veronskega, naj jim dá župnika Sogara za vikarja. Nadškof jim izpolni željo, nasvetuje propagandi Sogara za vikarja, četudi se je ta jako branil in se le težko udal. Papež potrdi Sogara za vikarja, in v začetku l. 1883. odrine naš novi blagovestnik v Egipt. Težko se je ločil od svojih župljanov. A še težje stvari so ga čakale, ko je stopil na afriška tla. Kakor se vzbudi vihar nenadno, tako je podrl novi prerok mohamedanski, Mahdi, egiptovsko vlado v Sudanu. Že se je lotil Kordofana in vzel misijonsko postajo Delen.¹⁾ Tukaj je bil prednik Bonomi: prišel je Mahdiju v roke z vsem misijonskim osebjem vred. Ko je Sogaro zvedel, kaj se godi v Sudanu, hitel je takoj proti jugu, da bi uredil in pripravil misijonske naprave za najhujše slučaje. Na težavnem potovanju pride v Berber in Hartum. Tu zvé, da je padel tudi El-Obeid, glavno mesto kordofansko; misijonska postaja je bila uničena, misijonarji so bili ujeti. Mnogo se je trudil, da bi rešil jetnike, a vsi poskusi so izpodleteli.

Tu ga pokličejo nazaj v Kájiro, da bi od tukaj vodil gibanje misijonsko in priskrbel potrebnih pomočkov za odhod misijonarjev, če bi prišla v nevarnost tudi hartumska postaja. In res je prišla. Angleži so poslali sicer majhno vojsko na jug zoper Mahdija, ali ta je zmagal njih generala Hicks-a in pokončal njegovo vojsko, ki je štela 10.000 môt.

¹⁾ Kraj Delen je na južni strani mesta El-Obeida, med 12. in 13. stopinjo severne širjave.

Sedaj ukaže Sogaro, naj zapusté Hartum vsi misijonarji in kar je oseb v misijonski napravi, pa naj se umaknejo proti severu v Berber. Srečno je prišla karavana, ki je štela 100 oseb, po Nilu v Berber. Vodil jo je misijonski prednik Francoz Leon Hanriot. Od tukaj je bilo treba iti skozi nubijsko puščavo. Tudi za to je dobro skrbel Sogaro in pomagal, da je karavana brez nezgode prišla v mesto Korosko ob Nilu. Med tem je padel tudi Hartum, general Gordon ga ni mogel oteti. Mahdi je razdejal vse; misija za osrednjo Afriko je tako izgubila glavno postajo, svoje središče. Zaradi varnosti je združil apostolski vikar vse svoje osebje v Kájiri, sklenil delovati polagoma tukaj, dokler bi se ne vrnili ugodnejši časi. — Pri vsem tem prizadevanju ga je podpiral konzulat naše avstrijske vlade. Osrednje-afriška misija je namreč pod avstrijskim varstvom, in Avstrija je tudi za njo storila doslej največ.

V Kájiri je bilo mnogo težav, dokler se niso priredili potrebni prostori. Iz prva so stanovali zunaj Kájire ob cesti proti Gizeh, potem pa so si priredili misijonsko hišo s cerkvijo vred zraven vodovodnih naprav na zapadni strani Kájire. Sogaru se je sedaj tudi posrečilo rešiti misijonarja Bonomija iz Mahdijeve oblasti.

Ko se je tako trudil, da bi zbral in za novo delovanje učvrstil ostanke svoje misije, dojde mu poziv, naj pride v Rim. Tu mu sporočé, da so mu namenili škofovsko čast. Res je bil posvečen dne 2. avgusta l. 1885. za škofa Trapecopolskega, t. j. naslov škofovski ima od mesta Trapecopolis v Frigiji.

Odtlej je deloval in deluje škof Sogaro največ v Kájiri. Najprej se je trudil, da bi nekoliko zacelil rano, katero je vsekali Mahdi njegovemu delu. Več

misijonarjev in misijonskih sester je bilo še ujetih. Ker so jih Mahdijeveci skrbno stražili, izpodletel je Sogaru marsikateri poskus, da bi jih oslobodil. Veliko dela mu je prizadela odškodnina za izgubljene zavode. Egiptovska vlada je bila namreč prisiljena obljubiti neko odškodnino vsem onim strankam, ki so izgubile svojo imovino v Sudanu. Tudi Sogaru so obljubili odškodnino, ki je res majhna; pa še za to je bilo mnogo potov. Še lani so tekle obravnave. Ali se je vsa stvar ugodno končala, ali ne, nisem še zvedel. Upati smemo, da se bode Avstrija potegnila za svojo varovanko, osrednje-afriško misijo.

Na drugi strani si pripravlja moči in sredstva, da bi takoj zopet šel na jug, kadar se odpre pot. Že lani so Egipčani namerjali, da bi pritiskali na Mahdijevo kraljestvo, ki je po smrti prerokovi čim dalje slabše in razkrojeno; a opustili so ta namen. Vendar ni dvomiti, da se bode prej ali slej pot v Sudan zopet odprla, ker bodo kristijani prišli od drugih stranij v deželo, ako ne bode egiptovska vlada nič storila. Sogaro pripravlja mlade misijonarje, ki se bodo poleg starejših poskušali s težavami v puščavi. Ti se poučujejo natanko o sedanjem tamošnjem stanju, o narodih, njih jezikih in navadah. Sedaj ima tudi že jednega črnca-mašnika, nekaterim čitateljem znanega Danijela Sorur-Farim-Dena; polagoma si jih bode vzgojil še več. Poleg duhovnikov si vzgaja tudi delavce, ki znajo razna dela, učitelje za pouk, misijonske sestre za žensko poučevanje in bolniško strežbo.

Ker ne more delati za zamorce v Sudanu, dela zanje pri Kájiri in sicer v veliki naselbini, katero je ustanovil pred par leti v Geziri, onostran Kájire, ob levem bregu reke Nila. Ta naprava je izmed največjih znamenitostij, katere

sem videl v Egiptu. O nekaterih posameznostih in o svojih opažnjah bodem pisal še pozneje. Našim čitateljem kaže slika na str. 185. tega letnika prizor iz te naselbine: zamorske ženske z njihovimi otroki in nadzorujočimi sestrami vred. V ozadju so šotori, v katerih bivajo po navadi zamorci; vidi se tudi neki misijonar na desni strani slike; ta kaže Leona Hanriota, ki je bil poprej prednik hartumske postaje. O tej naselbini mi je nedavno sporočil nekateri stvari ondodni misijonar p. Frančišek Ksav. Geyer, ki je bil pred dvema letoma tudi v Ljubljani. Pismo slove tako:

Častiti gospod! Bili ste tako vljudni, da ste poslali našemu prečastitemu gospodu škofu msgr. Sogaru več izvodov svojega ilustrovanega lista »Dom in Svet«-a, v katerih je naslikana skupina naših zamork in sester iz zamorske naselbine Gezire. Misijonarji, sestre in zamorci so se tega jako veselili. Dovolite, da povém nekaj o tej naselbini.

Naselbino je ustanovil pred štirimi leti naš prečastiti gospod škof. Obseza pet in petdeset hektarov najboljše plodne zemlje. Važno vprašanje je bilo, kako bi to zemljo namakali. Zadnje leto so postavili parni stroj, ki dviga v jedni minuti 6000 litrov vode iz Nila 8m visoko in porablja vsako uro 25 kg premoga. Prideujemo: rži, prosa, sladkorjeve trstike, bombaža, paradajzarjev, kumar, boba, graha, zelenjave itd. Zanimivo je gledati, kako gredó zamorski mladeniči v vrsti na delo, razkropé se čez polja, delajo pod nadzorstvom bratov, ob avemariji pokleknejo in molijo in se potem z orodjem na rami vrnejo v misijonsko postajo. Tukaj vidimo uresničen oni »ora et labora«, po katerem je jedino mogoče zamorce uspešno vzgojiti npravno in versko.

V naselbini sta dve veliki hiši, jedna za misijonarje in zamorce, druga za sestre in dekleta. Okrog obeh hiš je prostorno dvorišče, kjer se neprene-

homa sučejo neoženjeni zamorci. Za hišo misijonarjev se vrsté delavnice kovačev, mizarjev, sedlarjev, krojačev, čevljarjev in gospodarska poslopja: hlevi, kašče in skladišča. Prijetno se zdí tujcu, kadar pride v te prostore in vidi vse v najlepšem redu, črne rokodelce pa pridno pri delu. V nekaterih rokodelstvih so zamorci posebno spretni. Nekateri črni čevljarji izdelujejo tu izvrstne čevlje in ne preskrbujejo samo naselbine, ampak tudi druge misijonske postaje s čevlji. Mladi nadarjeni zamorci hodijo v šolo, kjer se učé poleg navadnih učnih predmetov arabščine, jednega evropskega jezika in katekizma. Pred kratkim smo ustanovili tudi malo semenišče. Deklice vzgojujejo sestre. Kadar sta zamorec in zamorka dorasla do pripravne starosti, vzameta se in se nastanita v zamorski vasi, ki stoji ob cesti med obema hišama. Na koncu te vasi je cerkev, ki je, žal, še čisto neznatna. Stanje zamorske naselbine je to-le: 54 dečkov in mladeničev, 46 deklet, 53 rodbin z otroki v vasi in 30 rodbin, ki delajo deloma v naselbini, deloma zunaj nje, torej vsega skupaj 300 oseb. K temu številu štejte še več rodbin, ki se pripravljajo na krst. Ganljiv prizor je, kadar je cela črna občina združena v cerkvi pri službi božji ali pri rožnem vencu. Ako bi se dalo več takih naselbin ustanoviti, posebno v krajih, blizu katerih kupčujejo s sužnji, bilo bi kmalu rešeno vprašanje o sužnosti in kupčiji s sužnji. Prihodnjič Vam bodem poročal kaj iz verskega življenja naših zamorskih kristijanov.

Z odličnim spoštovanjem

Vaš udani

P. Ksaverij Geyer,
apostolski misijonar.

Izmed drugih naprav omenjam tukaj samo še misijonsko postajo v Helluanu, kakih šest ur na jugu od Kájire. Tu je prav lepa katoliška cerkev, bodisi po vnanjščini, bodisi po notranjščini. Pri cerkvi je šola za katoliške otroke. Ker

prihajajo sèm v sloveče helluanske koplei bolniki s celega sveta, zato je ta postaja pravi biser med raznimi misijonskimi napravami. Njeno delovanje je jako koristno.

Lani je doživel Sogaro veliko veselje, da je rešil zopet jednega izmed svojih misijonarjev in pa nekaj sester iz oblasti Mahdijevcev. Že, ko sem bil v Kájiri, pripovedovali so mi o tej nameri, ki je bila pa seveda tajna. Neki pogumen mož je potoval kot kupec na jug, prišel je do jetnikov in jih oslobodil. Po neizmernih težavah so prišli v Kájiro v decembru lanskega leta. Časopisi so tedaj jako hvalili skrb škofa Sogara za svoje pomočnike — svoje duhovne otroke.

Msgr. Sogaro potuje večkrat po opravkih ali v Rim ali na Dunaj. Lani se je trudil, da bi na novo poživil avstrijsko Marijino bratovščino, ki podpira osrednje - afriško misijo. Gredoč na Dunaj se je pomudil meseca oktobra tudi v Ljubljani, kakor mi je bil prijazno obljubil na mojo prošnjo. Urednik tega lista je imel veselje, da je zopet prebil v njegovi družbi nekaj ur, in ob tej priliki je naredil njegovo fotografično sliko, katero vidijo čitatelji natančno posneto na strani 537. te številke. Tudi letos je potoval skozi Avstrijo in se zdravil v Wörishofenu pri župniku Kneippu. Večkrat ga namreč nadleguje bolehnost, slabost želodčna.

Njegovo stanovanje v Kájiri je jako preprosto. Lahko se zvé zanj, ako se vpraša, kje so misijonarji za črnce. V taki hiši, kakoršna so naša srednja župnišča, biva škof sam, trije ali štirje misijonarji - mašniki in nekaj misijonskih bratov. Takoj zraven je cerkev, ne velika, pa dosti lična. Spredaj je prostorno dvorišče in ob strani vrtič. Vidi se tem možem, da so skromni,

pripravljani za težave in trpljenje. Kakor bodem povedal na drugem mestu, preživel sem tudi jaz nekaj dnij v tej hiši. Nihče se torej ne čudi, da mi je marsikaj ostalo v spominu in srcu iz onih srečnih dnij.

Kakor je pohlevno škofovo bivališče, tako tudi njegovo vedenje. Tako očetovsko preprosto, ljubeznivo in vendar častitljivo je bilo vse govorjenje in kretanje, da je vzbujalo h krati ljubezen in spoštovanje. Umeva se, da govori rajši svojo materinščino, izborno laščino, kakor da bi se mučil z nemščino. Za nobeno stvar, ako ni neobhodno potrebna, ne dovoljuje si postrežbe. Kadar gre kam dalje v mestu, jaha osliča, kakor drugi, vozil se je tudi v nižjem razredu na železnici, nego ima gospôda navado, njegova in misijonarjev jed je čisto samostanska, preprosta. Obed je hitro končan; tem več časa se porabi za molitev in delo. Kolikor je možno, opravljajo molitve skupno; za večerno molitev smo pokleknili v sobi na tla, in škof z nami drugimi vred tako ljubko in po domače, kakor je nekdan v rojstveni hiši pokleknil oče z nami otroki in družino. — Kdor vse to vidi, on se prepriča, da ti možje delajo le za druge, a zase toliko, kolikor morajo. Kdor dá miloščine tem misijonarjem, on se lahko zanese, da se ne bode porabila za sebične želje. Razgovor msgr. Sogara je vedno resnoben, zanimiv in tehten. O vseh rečeh misli natančno po naukih svete vere, sklepa in ukrepa zmerno, izvršuje previdno. Njegovi misijonski podložniki ga ljubijo, pa tudi on jih ljubi kot svoje brate. Msgr. Sogaro je dokaj visoke postave, prijazne zunanosti; govori počasi, a gladko, najrajši o misiji v osrednji Afriki.

Ker je Avstrija zaščitnica te misije, zato je monsignor Sogaro udan našemu

cesarstvu in njega svetlemu vladarju. Našega vzvišenega vladarja spoštuje in ljubi iz hvaležnosti. Lansko zimo je potovala naša svetla cesarica po Egiptu in obiskala tudi to misijo. Jako se je zanimala za črnce, a ti so tudi z veseljem opazovali visoko gospó, zlasti še zamorke. Vladarica jih je bogato obdarovala.

V Veroni izhaja v laščini pisan list, ki objavlja zanimivosti iz delovanja Sogarovega in njegovih sotrudnikov.

Sicer pa je njih gibanje mednarodno, in posamezni misijonarji znajo več jezikov.

Afriki vshaja solnce nove dôle. Od vseh stranij tiščé vanjo odločni in neumorni raziskovalci. Upati smemo, da bode jednako napredovalo tudi krščanstvo. Med možmi, ki so delali za krščansko prosveto v Afriki, imenovali bodo pisatelji našega Knobleharja, in med drugimi tudi njegovega sedanjega naslednika Sogara.

Tihotapčeva žena.

Sčinkovec crčinka,
Sneg pa naletuje;
Mati čuva sinka,
Prede in vzdihuje.

Gladko nit so snuli
Včasih njeni prsti,
Vozel zdaj grmulji
K vozlu se po vrsti.

Solza ji pritaka,
Teče ji po lici,
V rokah nit namaka
Žalostni predici.

Sinček pa igra se,
Steče mami v krilo,
Ljubko nasmehlja se
In jo vpraša milo:

»Mama, dobra mama!
Kdaj pa pride ata?
Več ne bo ga k nama,
Dobra mama zlata?«

In kolo zastane
Materi predici,
Solza njena kane
Sinčku na ročici:

»Daleč ata doli
Šel je v Turke črne.
Tonček, pridno moli,
Da se ata vrne!«

Steče Tonček mali
Zopet k igri svoji;
Mater pa napali
Ljutejši so boji.

Sama dé pri sebi:
»Kaj, da toli časa,
Moj soprog, o tebi
Duha ni, ne glasa?«

Tihotapsko nosil
Več ne boš tobaka,
Rajši bodeš prosil . . .«
Mati tiho plaka.

Ščinkovec crčinka,
Sneg pa naletuje;
Mati čuva sinka,
Prede in vzdihuje.

Ženi na vreteno
Gladka nit se zbira,
Možu prestreljeno
Zdaj srcé umira.

Ant. Hribar.

Zmota in povrat.

(Povest. — Spisal Iv. Š.)

(Konec.)

X.

Zakaj bi jaz vesel ne bil,
Ki imam sedem kamenov,
Pa m' drugega ne meljejo,
Kakor pšenico rumeno!
Pa imam žago in malin . . .

Narodna.

Jesen je minula, za zimo prišla pomlad. V Zatišju je žito dobro kazalo; prav lepo je poganjalo, in videti je bilo, da bode pahnilo po več stebel. Vendar ni nihče govoril o dobri letini, marveč vsi drugi pogovori so se čuli po vasi.

»Ali si že videl Repnikovega Tineta?« vprašal je nekoč cerkvenik Gorjanca.

»Seveda sem ga; saj mi je še pravil, kako ga je strela osmodila po hrbtu, ko je vedril pod visokim mecesnom. Samo zato je neki prišel domov, ker ga hrbet boli.«

»Beži, kam! To si je po poti izmislil, ali mu je pa Čudinov Miha svetoval, naj nam tako govori. Ljubilo se mu ni več trdo delati, pa jo je nazaj primahal. Ljuba duša, kdaj si še slišal, da bi po zimi treskalo?«

»Nemara je pa doli v Valahiji bolj vroče, ker je drugačen kraj.«

»Kaj, bolj vroče? Saj ni tako daleč od nas. Pa če bi tudi bilo, po zimi strela ne bije, kakor po noči toča ne gre, pa je amen.«

»I, jaz ne vem; pa bodi kakor že, sedaj je doma.«

Po tem kratkem pomenku sta stopila moža nekaj korakov naprej ter zopet obstala.

»Kako ti je pa mladi Radrgar povšeči?« poprašal je cerkvenik svojega spremljevalca.

»No, da ti po pravici povem, po licu že nič ne. To ti je vse rjavo na njem: rjavobrad je, rjavolas, rjavobrv, menda tudi rjavih očij, suh pa kot sama kost. Ne vem, zakaj dekle ni dobilo boljšega moža!«

»Skoro gotovo ni imela časa izbirati, ko ga je tako hitro prignala tam z Nemškega od nekodi. Pa saj sam veš: jeseni, kmalu ko je odšel Poličarjev Vid v mesto, odpeljala se je nekam in potem prišla ž njim. Kje sta se poročila in kako, ni mi znano, čeprav se v Zatišju brez mene ne sklene nobena poroka.«

»Samosvoji ljudje so ti to, a sedaj jih bode menda Repnikov Matevž ugnal v kozji rog; kakor se čuje, ne bode jim nič pomagala njih nemščina. Ne vém, od kdaj že teče pravda.«

»Natanko ni lahko povedati, koliko časa se že plete vsa stvar. Predobro skrivajo vsi. Samo to pa rečem, da bi Matevž nič ne opravil, ko bi ga ne vodil Šimen.«

»E, to vem, da Šimen nima slame v glavi. Le poglej, kako dobro si je prebral. Matevž ga kar posluša, kakor svojega gospodarja, pri Radrgarju pa ni smel črhiniti nobene. Sedaj so trije dobri delavci pri Repniku, odkar je še Tine doma. Nekaj drevja bodo podrli, primaruha, da ga bodo. Kam bode pač Matevž na žago dajal?«

»Kaj še nisi slišal, da bosta postavila s Poličarjem svojo žago? Kajpada,

Poličarja draži, ker ima Radrgar prodajalnico in krčmo. Samo nekaj malega zvestih pivcev mu ni odgnal Nemeč; kar je delavca in gospode, pa vse od kraja rajši k njemu zahaja, ker je pijača majhno ceneja. Vredna pa gotovo ni nič: oni dan sem šel tjekaj na poskušnjo, pa me je drugi dan vse dopoldne glava bolela. Po Poličarjevem vinu se mi ni pripetilo nikoli nič takega, zato ker ima pošteno blago. Mož je imel prej vse sam, sedaj mu pa že uide marsikak

božjak. Jaz ménim, da bi se mu dobro zdelo, če bi Matevž zmagal v pravdi.«

»Seveda se bode Matevževe zmage veselil, toda Bog vé, kdaj. Naj bi mogli Matevžu do živega, davno bi že imel Radrgar pravico! Zato bi se pa jaz ne bil lotil pravde, ko bi bil na Matevževem mestu. Gospôda je namreč gospôda: vselej rajša pomore gosposki suknji, kakor kmetu.«

Podobno se je govorilo po vsem Zatišju. Nekateri so povedali več, drugi

Pogled na nekdanje mesto Hartum.

manj; ti so privoščili temu zmago, oni pa nasprotniku. Samo tri osebe so bolj molčale: Šimen, Matevž in Poličar.

Ko je Šimen zvedel, da je Klotilda omožena, oddahnil si je ter dejal veselo:

»Hvala Bogu, Radrgarju se je jedno kolo snelo. Da je le Vid ž njim izpregel, pa je dobro! Stari Poličar ne bode dolgo klečeplazil okrog njega.«

Takrat je bilo Šimnu prvič v njegovem življenju žal, da ne zna nem-

ščine. Najrajši bi bil šel pravit luteranki pod okno, da ,tudi dobri mački včasih miš uide! Toda popustil je svojo nakano, ker bi ji ne bil mogel dopovedati, kam merijo zabavljive besede.

Po zimi je bilo završalo po Zatišju, da bodeta dve krčmi v vasi. Dasi Šimen Poličarju ni privoščil izgube, vendar mu je bila nekoliko všečna ta novica.

»Poličar je naš! Sedaj bode pa Radrgarju odzvonilo, predno mine leto. Saj sem mu pravil še pred dražbo, kako

se nam bode naredilo, pa je bil tako kratkoviden! Pa kaj, ko je bilo vse tako leno, in ko se ni nobeden s tem pečal, kar je bilo potrebno. Ravno tako je bilo v Zatišju, kakor v tisti hiši, o kateri pripovedujejo, da „baba gobe žanje,

dedec korenje strže, sin polže strelja, hči pa punce dela! Sedaj se bode pa menda že vse dobro izteklo, če le Bog dá svojo pomoč.« Tako je Šimen modroval in čakal, kako se bodo stvari presukale.

Msgr. Frančišek Sogaro. (Po fotografiji urednikovi.)

Poličarja pa je trla jeza, da mu novi sošed postavlja gostilno prav pred nosom.

»Naj bi bil zlomek izbral vsaj tak prostor, da bi jaz ne videl vseh njegovih gostov! To se mi pa zdi, kakor

bi se mi vse rogalo!« Tako se je jezil hodeč ob malodane praznih mizah, katere so poprejšnje čase radi zasedali žejni ljudje. Še huje pa mu je délo, ker ga vaščani niso več častili po nekdanji navadi.

»Poličar je rekel!« skliceval se je včasih kdo in zmogel nasprotnika.

Sedaj pa je jelo odločevati geslo: »Pri Radrgarju pravijo, da tako in ne drugače.«

Jasno je kakor beli dan, da je ta izpremema pekla prvaka zatiškega. Začel je torej ugibati, kako bi se vnovič popel do svoje veljave, toda ukrenil ni nič. Cene pijači ni hotel znižati, ne toliko zaradi tistih bore novcev, kateri bi mu odšli, ampak zaradi zlih jezikov. Vedel je namreč, da bi se reklo tu ali tam kaj podobnega, kakor:

»Prej nas je molzel, sedaj pa rad odjenjuje. E, tudi pri Poličarju ni vse, kakor bi se spodobilo!«

V teh dnéh ga je često nekaj zbôdlo, kakor slaba vest, šepetajoč mu: »Zakaj nisi sam kupil pri Čudinu?«

»Kdo pa je vedel, da bode taka reč iz tega!« odgovarjal je glasu v sebi ter bil vedno precēj nasajen in osoren.

»Matevž, pojdiva nad Poličarja!« opomnil je neko jutro Šimen svojega gospodarja ter ga pomenljivo pogledal z zdravim očesom. »Sedaj pa stavim glavo, da naju bode poslušal!«

»Mislim, da«, posmehnil se je leta ter bil brž pripravljen na pot. Odkar mu je namreč odvetnik zagotavljal, da se pravda srečno suče zanj, bil je zelo pogumen in podjeten.

Brez posebnih težav sta ta dan pregovorila Poličarja, da bode sekal in nakupaval les skupno z Matevžem.

»Ker je Radrgar skazil meni vse krčmarjenje, odškodoval se bodem pri lesni kupčiji! Tudi mi mu bodemo jedno zagodli, da ga bode nekoliko pogrelo!« Tako je izpregovoril in dal roko Matevžu. Potem pa so pričeli delati.

Poličar in Matevž sta v kratkem pokupila dokaj lesa pri sosedih, ali vsaj obljubila, da bodeta boljše plačala ka-

kor Radrgar. In marsikatero deblo je zdrčalo odslej po drčah zatiških. Veliko lesa pa je čakalo že naloženega ob potoku med Poličarjevim in Repnikovim poslopjem. Vendar so bili Poličarjevi in Matevževi drvarji bolj usmiljeni in previdni, kakor zemljemerčevi. Varno in izbirčno so sekali ter skrbno pazili na mlado drevje.

»Kaj pa odlašate, da ne napravite žage?« poprašal je nekoč Poličarja Repnikov Tine, kateri je že precēj po koncu hodil, zlasti kadar je ménil, da ga nihče ne vidi. »Tako delate, kakor bi se vam posekani les smilil, rastoči pa ne.«

Tine se sicer nikoli ni vtikal v tuje stvari, a tu je vse jedno pozvedoval o žagi, čeprav bi človek mislil, da mu je deveta skrb. Kdor tako sodi o Tinetu, ne dela mu krivice. Njemu je bilo pač malo na tem, kje in kdaj bodo izrezali hlode v deske. Mnogo rajši bi se bil prepričal, da bode kmalu konec hudemu trpljenju pri sekanju. Revež je namreč povsodi iskal zložnega življenja, a godilo se mu je prav tako, kakor onemu, ki je prišel „z dežja pod kap“. Najprej ni bil zadovoljen doma, potem se je naveličal služiti si kruha na tujem, in sedaj je premišljeval, kako bi si preložil. Strašno nestanovitén sitnež bi bil, da mu ni Stvarnik podelil pomoči: neodločne počasnosti. Ta lastnost ga je tudi ovirala, da ni vzel dote iz hranilnice in je počasi zapravljal.

Poličar in Matevž bi ne bila brez svoje žage, da nista imela skrivne nade. Šimen jima je namreč vedno zagotavljal, da zemljemerec ne bode dolgo v vasi.

»Le počakajta, saj se vama ne gdi škoda. Kadar bode Čudinova žaga prazna, tedaj bode dovolj bolje z našim lesom! Do zime bode zvalil Radrgar svoje hbe nanjo, potem pa —«

»Pa pripravljajmo les! Če se prevarimo, nič ne dé, drugo leto je tudi še čas.« Tako je odobral Matevž Šimnov nasvèt, in zadovoljno je pritrjeval Poličar.

Pri Radrgarju so na videz dobro gospodarili. Deske so se dobro prodajale, krčma in prodajalnica nista bili odprti zastonj, s kratka: za enkrat jim je šlo vse po sreči. Toda za naprej si Radreher, ki je že mnogo preračunal na svetu, ni obetal najboljšje sreče. Spoznal je, da bode še pred zimo posekal ves les po Čudinovih gozdih, potem pa bode konec njegovemu delu. Koder je namreč poprašal, ali mu prodajo kaj lesa, odgovarjali so mu: »Ravno te dni sem se pogodil s Poličarjem«, ali pa: »Imam že z Repnikovim Matevžem besedo.«

»Kdo bi bil mislil, da so kmetje tako prebrisani, posebno ta-le Poličar! Kar čez noč mi je preprečil vse načrte! Če mu bode žagal Šimen, zmorejo me. Jaz nimam svojih ljudij, ki bi mi delali brezplačno. — Mari bi se ne bil lotil krčme, in Poličar bi mi ne bil storil tega! Toda nazaj ne morem in tudi nečem!« Tako je včasih ne baš veselo premišljeval, potlej se pa zadovoljnejše nasmehnil ter si dejal:

»Posestvo si plačal, nekaj tisočakov ti bode ostalo, e, lahko si jih prislužil.« Po takih tolažilnih besedah se je vselej nekam zamislil. Gotovo si je predočeval v duhu številke, velika števila, ki imajo na koncu ničle — čudo! ničle, katere kaj veljajo.

Svojemu zetu Otonu pa vse jedno ni dovolil, da bi šel v stalni pokoj.

»Služba je služba«, rekal mu je. »Kadar se povrnemo v domovino, bilo bi ti dolgčas, če ne bi imel nobenega opravka.«

Oton mu ni ugovarjal, dasi je sicer prerad kazal svoj učiteljski poklic. V

ono malo letih namreč, kar jih je preživel med otroki, navzel se je bil neke v družbi ne vedno ljube navade: vsakoga je zavračal in mu nadležno usiljeval svoje nazore. Tudi mladi svoji ženi je večkrat oporekal, toda prav slabo se mu je obneslo. Klotilda mu je naravnost povedala, da nista v šoli. Sploh bi bilo težko reči, da je bil njun zakon srečen. Oton tega ni nikoli nikomur trdil — menda tudi samemu nikdar niso prišle take misli. Klotilda pa si je večkrat na tihem grizla ustnice, če se je spomnila Vida. Zato se je omožila, da bi njega dražila, češ, saj bode domov prišel, in gotovo ga bode jezilo, ko bode videl, da sem ga tako lahko pozabila. A njeno maščevanje Vida ni bolelo: prav nič se ni pokazal v Zatišje.

V Ljubljani se je po večmesečnem pridnem učenju. dejal bi, popolnoma streznil. Bil je zopet nekdanji Vid. Živel je kakor prejšnje čase za svoj vzorni zdravniški stan. Le kadar mu je poletelo dušno oko v rojstveno vas, bilo mu je nekako tesno, vselej ga je nekaj zbôdlo v notranjem.

»Klotilda — Cilika, o kolika razlika!« Bolestno si je ponavljal ne jedenkrat take vzdihne.

Razmere v domači vasi mu niso bile neznane, saj je pri njih tudi sam sodeloval po svojih močéh. Dogovoril se je bil namreč s pogumnim in imovitim meščanom, ki je bil pripravljen kupovati deske. Samo o Ciliki mu ni poročil nihče ne vesele, ne žalostne novice. Oče mu je ni nikoli omenjal v pismih, kakor včasih, ko so bili še sosedje, sam pa si tudi ni upal vprašati, kaj dela.

Nekoč je sedel o prostem času za mizo ter opazoval kanarčka v tičnici. Ujeti pevec je skakljal po svoji ječi — skakljal in skakljal, a bil vedno v ječi. Podobno se je godilo Vidu: »Misli in

misli — nič ne izmisli.« Ugibal je, kako bi se zopet sprijaznil s Ciliko. Pisal bi ji — toda kmalu je zavrgel to misel, češ, črka je premrtva. Najrajši bi bil naprosil Šimna, da bi posređoval, saj njemu je Cilika največ zaupala. Toda kako bi se sešel ž njim? Domislil si je slične zvijače, kakoršno je bila nekđaj porabila Klotilda. Sedaj se mu je prvič vrinila slutnja, da se je morda Nemka tačas samo hlinila.

»Živega gada bi potreboval, pa ga v mestu ni dobiti, ker imajo lekarnarji samo mrtve. Šimen naj mi ulovi jednega in prinese v Ljubljano!«

Te besede si je že zapisal med novice, ko je končaval pismo, namenjeno očetu. Pa premislil se je in vse raztrgal.

Lahkokrili kanarček pa je urno tekal po svoji kletki, a prišel ni nikamor. Tudi Vid se ni odločil za nobeno stvar.

Mučne negotovosti ga je vendar kmalu rešilo sodišče, katero je pozvalo priče zaradi Čudinovega in Repnikovega gozda. Šimen in Cilika sta prišla z Repnikovim Matevžem v Ljubljano pričat, da sta res obe hiši sekali v onem gozdu.

Ob tej priliki se je posrečilo Vidu, da je zvabil Šimna na svoje stanovanje. Toda Šimen, ki je obsojal Vidovo nezvestobo, bil je iz prva trši, kakor bi bila Cilika sama. Redko je odgovarjal staremu znancu ter ga malomarno poslušal, ko mu je razkladal svoj razpor s Klotildo. Sčasoma pa se je prepričal, da se je Vid izpametoval, da se kesa prejšnjega ravnanja svojega, in jezik se mu je razvozljal.

»Nisem vedel«, dejal je že prijazno se smehljajoč, »da ste se ji tako moško odrezali. Prav ste storili, prav, da ste luteranki v obraz povedali, kaj verujemo. Jaz sem pa vedno s Ciliko vred mislil, da vas je ona priseljenka pre-

varila in popustila. Odkritosrčno vam povem, da sem večkrat rekel o vas, pomislivši na Ciliko: „Po pravici se mu povračuje. Danes meni, jutri tebi! Ker ste pa sami razdrli vez ž njo, in sicer iz tako plemenitih vzrokov, žal mi je prezgodnje sodbe svoje. No, to bode Ciliko veselilo, bolj, ko ne vem kaj!«

Potem pa je drage volje povedal, kaj je doslej počela Cilika.

»Da le one ni vzela, to me tolaži!« Tak je bil po Šimnovem poročilu njen najčesči vzklik, kadar se je ž njim ménila o Vidu.

Poslavljač se pa je Šimen obljubil, da bode Ciliki vse to povedal, da je namreč Vid zopet tak, kakoršen je bil nekđaj.

»Vse bodem dobro opravil, le brez skrbi bodite! Cilika je dobra — kmalu vam pridem povedat, kaj je rekla«, zagotavljal je že med vrati in šel zadovoljen od veselega Vida.

»Oba s Ciliko se malo oglasita pri meni, predno odideta«, naročal je še Vid.

Ciliko je jako razveselilo Šimnovo poročilo. Dasi se je bila že navadila svoje žalosti, vendar se je je rada iznebila.

»Hvaležna sem Bogu!« govorila je iz srca, »da se je iztrgal iz mrež ône. Če bi se prav za-me ne zmenil več, vesela sem že zato, ker je ôno tako dobro izplačal.«

Čeprav je Vidu vse odpustila, vendar je Šimen ni mogel pregovoriti, da bi šla takoj k njemu.

»Nekoliko ga je treba kaznovati«, smejala se je nedolžno-poredno. »V Ljubljani se ne zmenim čistó nič zanj, v Zatišje naj pride!«

»No, kaj pa naj odgovorim spokorniku v tvojem imenu, kaj?« popraševal jo je Šimen, ko se je vračal sam k Vidu.

»Sama ne vém, kaj bi mu sporočila. — Povej mu, naj kmalu domov pride, da se kaj več pomeniva. Le reci mu, da se mu ni treba ničesar sramovati, saj vsak človek lahko kdaj zabrede. Pa saj ti boljše véš: da nisem več huda nanj, da je bilo v Zatišju dolgčas, kar njega ni bilo doma —«

»Posebno tebi, je-li?« ponagajal ji je Šimen, gledaje na uro. »Urno se mi bode treba zasukati, da vlaka ne zamudiva. Kar na kolodvoru me počakaj!« In urno je odbežal.

Po njegovem odhodu pa se je zamislila deklica v one čase, ko je imela še mater, ko je še Vid zahajal k njim v vas, in ko še ni bilo teh Nemcev-luterancev. Nekaj ji je dejalo, da se še povrnejo taki ali še lepši dnevi.

Vid je kmalu izpolnil Ciliki željo. Neko saboto proti večeru je stopal po domačih zatiških tleh, kjer ga že ni bilo celo leto. Za Raddreherja in hčer se ni menil, kakor pred letom dnij ne. Pač pa se je rajši sprehajal po gornjem koncu doline, od koder ni bilo daleč do Gorjančeve hiše. Klotildo je samo enkrat od daleč videl na sprehodu z Otonom, a govorila nista. Zakaj, kakor bi se bila sramovala pokazati svojega moža, zavila je ž njim v goščavo.

Za par dnij se je Vid vrnil v Ljubljano, a vse bolj vesel, kakor prejšnjo jesen.

V Zatišju pa so bili kratko po njegovem odhodu možaki neznansko ponosni. Toda ne zato, ker je vzrastel med njimi Poličarjev zdravnik — velik gospod —, marveč zlasti zato, ker je njih sosed, Repnikov Matevž, dobil pravdo ter pri sodišču užugal gosposkega človeka, zemljemerca Raddreherja.

»Takega pa še ne! takega pa še ne!« kričal je cerkvenik v zboru môž.

»Nismo še zadnji, Zatišenci, ne, čeprav imamo v dolini skrite svoje hiše!« pravil je samozavestno Gorjanec.

»Pravica je pravica«, poudarjal je zadovoljno junak pravde, Repnikov Matevž.

Pri Raddreherju pa so se prav takrat resno posvetovali, kaj bi bilo sedaj početi.

»Oton! jaz in hči se odpeljeva précej domov. Nečem, da bi se mi posmehovali ti nevedni ljudje«, naročal je zemljemerec zetu.

»Proč od todi, proč!« silila je tudi Klotilda, katero je vse jezilo, odkar je zopet videla Vida.

»Kaj pa naj počnem sam tu?« vpraševal je njen mož kislega obraza.

»Kar je še lesa«, ukazoval mu je Raddreher, »poprodaj ga. Tudi prodajnico in klet izprazni, nič ne dé, če tudi malo pod ceno. Kadar bodeš vse od hiše spravil, prodaj še poslopje in posestvo! Nam je odslej nepotrebno. Da bi v najem dajal, pa tudi nečem. — Še nekaj! Med ljudi raztrosi novico, da so me nujno pozvali na Češko, kjer bodem gradil železnico.«

Poličar je videl drugi dan, da se je peljal njegov sosed s hčerjo iz vasi. Toda še na misel mu ni prišlo, da odhajata za vedno.

Šimen pa je kazal Matevžu za vozom in dopovedoval:

»Ali ti nisem pravil? Poglej, ako me vse ne moti, gnezdo se že prazni. Izginil bode kakor voda pri koritu. No, dobro, da je zgradil železnico, sedaj jo sam najbolj potrebuje. Čudinova žaga pa bode imela kmalu novega gospodarja.«

Pa je bilo res tako. Mesec pozneje je bilo klicano, da prodaja Walter Raddreher nekdanje Čudinovo posestvo.

»Sedaj bi pa ne kupil Čudinovine, ko bi imel tudi kaj denarja, nikar, ko se

komaj branim, da me samega ne zapodé iz hiše pod milo nebo«, razlagal je neki poslušalec svoji okolici. »Gozdi so posekani, po njivah pa je porastel plevel. Sama hiša in žaga pa tudi nista vredna Bog vé kaj.«

»I, pa ne pojdemo na dražbo. Saj se dandanes zmerom lahko kaj kupi, da ima človek le kaj pod palcem. Toda tega ni, hm, hm«, odzival se mu je nekdo drugi, tožeč svojo revo.

Komaj tretjina onih môž, ki so hoteli kaj kupiti na prvi dražbi, prišla je k drugi. Toda kakor prvič, tako so tudi sedaj zastonj trgali podplate. V imenu Čudinove Cilike je kupil Šimen vse skupaj za nekaj več, kakor dva tisočaka. Ko so namreč možje čuli, da želi Cilika dobiti domačijo, niso ji dražili, zlasti ker so vedeli, da je Radrgar dovolj prikupčeval z lesom.

»To je pa čudno!« razlagal je možem cerkvenik, ki je kaj več vedel, kakor navadni ljudje. »Ne pravi se brez pomena pri hiši ‚pri Čudinu!‘ Tako nerazumljive homatije se vršé pod to streho, da ne morem drugega, kakor čuditi se.«

»Pa je res čudno pri Čudinovih!« ponavljali so zamišljeno drugi ter se porazgubljali.

Okrog Čudina je bilo nekaj dnij potem zeló živo, potlej pa kmalu izmrlo. Oton in delavci so ostavljali in ostavili Zatišje.

A ne dolgo zatem se je povrnila Cilika na zapuščeni dom, in ž njo je prišel Šimen v svojo nekdanjo službo. Pogostni gostje so bili tudi Poličar, Repnikov Matevž, včasih tudi Tine, Meta in stara Repnica. Hodili so gledat, kakšne deske se bodo narezale iz Poličarjevega in Matevževega lesa.

Samo Neža se ni hotela sprijazniti s Ciliko in Šimnom. Matevž ji je sicer

obljubil novo krilo, kadar bode stržil prvi denar za prodane deske, katere bode izžagal Šimen na Čudinovi žagi, toda zaman!

»Le hodite k Čudinovim, le, da zopet ne bode mirú pri hiši!« togotila se je doma. »Od tega soseda še ni bilo nikoli nič prida za nas — pa nič ne pomislite! Ali se ne spominjate — —« In ponovila je vse stare žalostne zgodbe, kajpada brez uspeha. Če bi ne bili njeni domači toliko pametni, da so molčali, izpolnile bi se bile pač lahko njene besede, namreč ž njo bi se bili jeli prepirati. Dobro, da jo je večkrat preropotala Čudinova žaga!

Šimen je sedel dan za dnevom, ne redko celó pozno v noč na žagi ter poln nâd zrl v prihodnost. Samo to mu ni bilo po volji, ker ni tekel noben mlinski kamen. Prej ni miroval, dokler si ni uredil tudi mlina po svojem vkusu.

V Zatišju so se vršile te premembe, Vida pa je tudi tačas razveselila novica, da je nastavljen kot okrajni zdravnik dve uri od svojega doma.

Kar si je nekdam slikal kot vzor, jelo se mu je uresničevati.

»Delovat pojdem na deželo, med ljudstvo, ‚ki jezik moj mi govoriš!‘ Ker sem v zadnjem času tudi nekaj izkusil, pomagal mu bodem vsestransko. Dal Bog, da bi bilo res tako!« V takih mislih se je pripeljal domov nekaj tednov, predno je nastopil svojo službo.

»Cilika! pozabi popolnoma preteklo leto, in srečna bodeva oba! Še pred svojo blodnjo sem sodil, da si blaga duša, in da bi te lahko popeljal pred oltar. Sedaj čutim samo to, da sem ti storil veliko krivico, katere ne morem popraviti drugače, kakor — —« tako je navdušeno in prepričevalno govoril Vid Ciliki na njenem domu, proseč jo

njene roke. A ona mu je pretrgala govor; rdečica namreč ji je silila na lice ob Vidovih poklonih, in tako neumevno ji je bilo pri srcu, da si je zaradi zadrege večkrat pritrdila in popravila robec na glavi.

»Kaj misliš, da bi se ne skesala, kakor se je nekdo«, ponagajala mu je, »ker me izkušnja uči, da se je kaj takega že pripetilo? Vendar nikar ne misli, da ti nisem odpustila. Tu je moja roka v spravo!«

Stisnila sta si roki, da se spravita in še kaj več potrdita. Sedaj pa pustimo mlada srečna človeka, saj vemo, da si imata mnogo povedati, če tudi ni bilo tedaj nikakih novic, zanimivih za našo dvojico. Mladost je mladost. Obrnimo se rajši k starim veljakom!

Stari Poličar ni ugovarjal sinovemu koraku, zlasti zato ne, ker mu je Šimen zatrjeval, da pametno ravna.

»Prepričal sem se«, govoril je Šimnu in mazal besede s pohvalo, »da ti vse boljše premisliš, kakor jaz sam in drugi. Samo malo nerodno bode zaradi hiše pri Čudinu —«

»Nič nerodno!« ustavil se mu je Šimen. »Polje in travnike obdelujta z Matevžem! Na žagi pa Vida in Cilike ni treba, dokler sem jaz ondi. Gostači se bodo pa že dobili, da ne bodo sobe prazne.«

»Pa naj bode tako, no«, udal se je Poličar.

Ko je zatiški cerkvenik zvedel novico o ženitovanju pri Čudinu, razveselil se je ne malo, zakaj vedel je, da takega ne bode več doživel. Stric Gorjanec pa si je obetal par prav veselih dnij.

Vabili so tudi Miho domov, saj v treh dneh bi bil lahko prišel. Toda namestu njega je prišel list.

»Ves teden že nisem za delo. Nekaj sem se polomil. Najprej sem si roko

preprijal in nategnil, pa sem vendar še delal. Potem mi je pa padajoče drevo nogo zlomilo pod kolenom. Skoro mi je dolgčas po domu, ker mi nikdo dobro ne postreže. Kadar bodem količkaj mogel na noge, pripeljem se domov in menda ostanem doma.«

»Šema šembrana!« izpregovoril je ne baš preveč pomilovalno Šimen, čuvši to novost, »šema šembrana, kaj si pa vedno silil od doma! Sedaj ga bode nemara vendar pamet srečala. Da bi ga le!«

Ta žalna novica sicer ni ovirala poroke, vendar pa je precēj ogrenila Cilikino veselje. Toda razvedrila se je v družbi svatov, katerim je Vid lepo napil, opominjajoč jih, naj vedno delajo zložno ter bodo pogumni in podjetni, da jih tuji ne bodo izpodrivali. Kot žalostno pričo te resnice jim je pokazal Čudinove posekane gozde.

To so bili dnevi za cerkvenika!

»Saj sem vam pravil, da bode tako, zakaj mi pa niste verjeli? Pri Čudinovih mora biti gospoda, pa je! A taka gospoda, kakor bode sedaj! Kdo, mislite, je pregnal luteranca iz naše vasi? Jaz sem ga, jaz! Jaz sem zvonil toliko časa, da ga je moč zvonov odpodila. Saj zvonim tudi, ko je huda ura, da toča ne pobije!« Mož je bil toliko dobre volje, da se ni spomnil posekanih gozdov.

* * *

V Zatišju se je povrnil mir po teh dogodkih. Ljudje mnogo skupijo za les, zakaj pravično in dobro jim plačujeta Poličar in Matevž. Saj sta pa že tudi vajena svojega posla, in vse se jima posreči. Dan na dan vozi železnica deske, katere je narezala Čudinova žaga.

Vid večkrat pride pogledat s Ciliko k Čudinu ali Poličarju in se raduje veselih obrazov po vasi. Cilika je sedaj

oblečena nekam na gosposko stran, ker menda že mora tako biti, a njeno vedenje je ponižno, lepo, kakor je bilo vedno.

Ozdraveli Miha in Tine pa bivata pri Čudinu, zakaj valita in prekladata deske in hlode, kakor jima vleva Šimen. Ker delata zložno, živí Tine prav zadovoljno. Ko sta se pa nekoč njegov brat in žena nekaj malega sprla, in je Meta Matevža z jezikom užugala, razveselilo ga je

to tako zeló, da je celò jedno zapel, namreč:

Že jedno sem si zmisлил,
Da b' se oženil bil,
Pa sem se spet premislil,
Kak' bi se pregrešil!

Če tudi se zemljemerec ‚Radrgar‘ nikoli ne pripelje v Zatišje, pomnili ga bodo vaščani vendar še mnogo let. Kadar se bodo zarastli Čudinovi gozdi, pozabili bodo morda še le neljubega jim gosta.

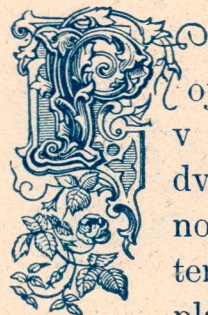

Očetova tajnost.

(Povest. — Spisal Slavoljub Dobrávec.)

(Konec.)

VII.

Pojdi z menoj, dragi čitatelj, v povesti za skoro pet in dvajset let nazaj, pojdi z menoj tje v solnčno Gorico ob temnozeleni Soči. Brhka hči planin, kakor jo je nazval »planinski slavec«, izgublja prejšnjo živahnost, ko je prišla v ravan. Podobna se zdi človeku, ki je preživel svojo mladost, premagal svoje najhujše koprneje, svoje strasti in dospel v življenja moško dôbo.

Ljudje velikokrat lažejo, velikokrat skrivajo z lepo besedo najostudnejše čine. Midva pa, dragi bralec, bi se hotela popeti v ono nedosežno višino, odkoder je možno vse dogodbe opazovati nepristranski, v ono višino, kjer piše angelj Gospodov po resnici zgodovino človeških src.

Prebivalci avstrijske Nizze so že večinoma pospali, le nekatere gostilne in kavarne so še odprte. Čudno je odme-

valo v nočni tišini ropotanje kočije po tedaj nazvani »gosposki ulici«. Pred visoko, lepo hišo ustavi voznik, odpre kočijo in pomaga iz nje lepo oblečeni gospej. V naročju je imela malo dete, katero je krčevito stiskala k sebi. Voznik še potegne za zvonec pri vratih, in ko sliši, da hiti nekdo odpirat, skoči na »kozla« in oddrda s kočijo domov.

Vratar vpraša gospó: »Kdo je?« — Ona je bila takoj v zadregi, kaj bi rekla; ko pa le nekaj izpregovori, domisli se vratar nečesa in pravi:

»Morda ste vi gospa Marinijeva?« — Mara — ta je elegantno oblečena gospá — se strese po vsem životu, in še bolj pritisne dete k sebi.

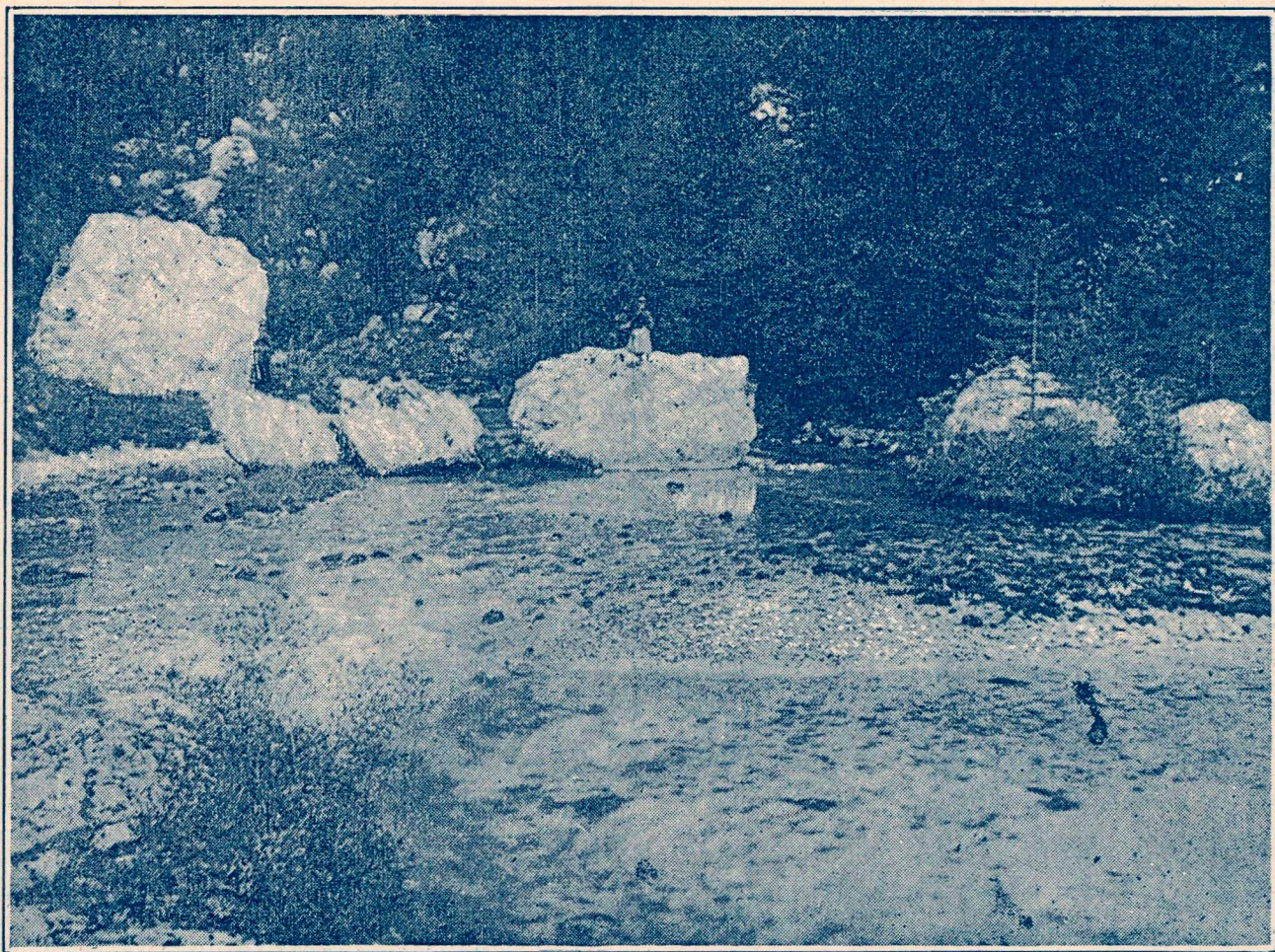
»Prosim vas, odprite no; jaz sem, jaz«, silila je ona, ker se ji je smilil otrok. Vratar odpre in skoro na glas zagodrnja, zakaj neki prihaja tako kasno. Ko mu pa stisne nekaj svetlega v roko, vošči ji vesel lahko noč in ji še pokaže

z lučjo v stanovanje. Dospevša v skrbno opravljene sobe, položi spavajoče dete na posteljo ter je poljubi. V tem času je polagoma vstala postrežnica, za njo kuharica in dekla. Že dva dni so čakale njenega prihoda. Na pol zaspano so pozdravile novo gospodinjo, katero je vidno veselilo, da ji je »on« vse tako pripravil. Pohvalila je služabnice, da so jo prišle pozdravit, in jih poslala počivat,

sama pa je sedla k mizici in nekaj pisala v svoj dnevnik.

O ti priložnosti lahko opazujemo lepo, a nekoliko upalo lice gospé Gorčičeve, katero je zviti Marini preslepil, da je zapustila svojega soproga in ubežala v Gorico, kamor je bil tedaj Marini premeščen.

Še prej, nego Gorčič, znal si je bil Marini pridobiti srce lepe Márice. Žen-

Izvirek kamniške Bistrice.

(Po fotografiji.)

ska je pač ženska: vsaka gleda preveč na zunanost, uglajenost in lepe besede. Marini je tudi vprašal njene stariše, da bi mu jo dali v zakon, a njen oče je menda poznal nestalnost prosilčevega značaja in mu prošnjo odbil, ne da bi mu pravil, zakaj.

Ona je potočila nekoliko solz, on se je jezil, da mu je izpodletelo, posebne žalosti pa ni kazal.

Ko je nekoliko pozneje Gorčič potrkal pri Márinih roditeljih za lepo mladenko in so mu jo tudi obljubili, premagal je Marini na videz sam sebe, opustil misel na Maro in se še dalje in povsodi laskal dekletom. Tudi Mara ga je nekoliko pozabila. Saj je bil Gorčič popoln mož, ki je imel najlepše lastnosti in zlat značaj za družinsko življenje. Ko jo je pa videl Marini, da je

srečna v zakonu, vzbudila se je v njem prejšnja strast. Motil jo je in premotil, zakaj govoriti je znal tako sladko in ljubeznivo, kakor malokdo.

Največ hudobij je kriv hinavčev sladki jezik.

On je vedel za Dinkov beg in vse tako uredil, da pojde sum na onega. Spremil je Maro do Zadra, potem se pa vrnil, da še bolj izbriše sled svoje hudobije. Povest tudi ne vé ničesar o njegovem »hrabrem« činu, da bi bil namreč Gorčiča potegnil iz morja, ampak nam pravi, da nesrečni soprog ni iz obupnosti skočil v morje. Hodečemu ob bregu se je nekoč Gorčiču izpodrsnilo. Mariniju šine takoj grozna misel v glavo, da bi pogubil neljubega človeka. Slučajno pa je bilo tam morje plitvo. Marini sicer skoči za njim in ga hoče potisniti v vodo, toda izprevidi, da ni lahko. Zato potegne res s trdom — Gorčič je bil bolj obilen — iz vode »utopljenca«, in odtlej se je zvižgal, kako je rešil prijatelja grozne smrti iz obupa. Gorčič mu ni hotel ugovarjati.

Lepa Mara je upala, da se sedaj začne za njo zlati časi življenja, a le preveč je verjela »medenemu« jeziku in prekmalu spoznala, da med na jeziku ni vselej tudi v srcu. Spoznala je nestalnost Marinijevega značaja. In tedaj se ji je začela še močneje oglašati vest — začelo se je kesanje, a prepozno. Mlademu Mariniju pa jokajoča ženska ni bila vzor življenja in uživanja.

Živela sta skupno blizu jedno leto. Ona se mu je vedno bolj odtuževala in slednjič popolnoma odtujila. On jo je mrzil in gledal, kako bi se je rešil. Naposled je sovražil v isti meri njo, kakor tudi njenega otroka.

Neki večer je prišel prav slabe volje iz urada in čakal večerje; dete je vpilo

kakor za posebno nagrado. Seveda mladi otroci opravijo največ z jokom.

»Nesi mi strani ono-le stvar, če ne jo vržem skozi okno«, reče jezno; ona ga pa popraša še nekoliko mirno:

»Ali nisi rekel, Giacomo, da, kjer bodem jaz, imel bode tudi moj otrok dovolj prostora?«

»A pojdi, — kaj človek vsega ne reče!« zadere se on.

»Torej nisi nikak mož-beseda?« vpraša Mara, kateri je bilo to že dolgo na srcu. Iz njegovega vedenja je lahko sodila, kaj misli.

»Kaj mož-beseda? Sedaj se ti bodem tukaj še izpovedaval? Tvojih neslanostij sem sit do vrha. Pojdi, kamor hočeš!«

Ko je izgovoril zadnje besede, zagnala je Mara takšen jok, da bi se je bil usmilil mrzli kamen, ko bi imel srce. V nji se je oglasil obup, kes, prevara in — moreča skrb za bodočnost.

To ga je še bolj jezilo, in kar s silo jo je rinil od sebe. Le nekaj obleke je vzela s seboj, zavila dete in odšla — v temno noč. — — —

Tiho šumljajo valovi zelene Soče, tiho se valé tje po planjavi. Oh, da bi tudi ona, tudi Mara mogla hiteti ž njimi do morja, potem še naprej, naprej do kršnih dinarskih planin, kjer brezskrbni pastir pase ovce, za kratek čas pa prepeva pesem o slavnih junakih slavnega svojega rodú. Tam pod onimi, revno obrasenimi planinami so divni kraji, tam je tudi njen dom, a tje ne sme; tam živi njen pravi mož, toda k njemu ne more.

Potok tihih solzâ se ji udere po licu, ko tako sloni na visokem mostu nad tajno šumljajočo reko in premišljuje o zlatih snih srečne mladosti, solze padajo v globoko zdolaj tekočo vodo, družijo se kot njene želje z brezskrbnimi valovi ter hité ž njimi naprej, naprej...

Le revni žarki bližnje svetilke padajo v vodo in medlo razsvetljujejo njeno površje; voda je pa vendar videti tako lepo zelena, tako vabljiva in zajedno tako strašna. Že je Mara zavila dete v svojo najlepšo obleko, prekrižala je in položila kraj ceste prav blizu svetilke, češ: dobrosrčen človek pride mimo in je vzame; jaz pa nisem več za svet, in svet ni za-me.

»Bog mi oprosti!« reče in hoče stopiti na mostovo ograjo, da bi se vrgla v vodo, a vest ji ne pusti, obotavlja se. Med tem pa nekaj zašumi za njo. Prestrašena se ozrè in vidi znano žensko.

»Dober večer, gospa! Kaj pa gledate v vodo? Ste-li kaj izgubili?« Bila je soproga nekega nižjega uradnika. Prvi mesec, ko je došla Mara v Gorico, stanovala je s svojim bolehnim soprogom v isti hiši. S prijazno in zgovorno žensko se je takoj sprijateljila, dasi ni prav dobro umela Slovenke. Obema je bilo težko, ko sta se ločili, ker je morala ona zaradi bolezni svojega soproga v mirnejše stanovanje.

»Oh, izgubila — in koliko!« In Mara zaplače, da se je ženi v srce smilila. Na to ji pové svojo grozno nesrečo.

Tudi Slovenka ji je potem potožila svojo nesrečo, da ji je soprog za smrt bolan. Ko umrè, ostala bode sama z otrokom, kateri bode že o rójstvu sirota brez očeta. Po teh besedah začne vzdihovati. Tudi Mara pomisli boljše, kaj čaka njeno hčerko, zalijó jo solze, in nesrečna misel, da bi si končala življenje, bila je zmagana.

»Gospa«, pravi Slovenka — po svojem soprogu se je pisala Tončič — »pojdite z menoj v mesto. Bodeva že kako ukrenili, da pri nas prenočite. Bog je nad nami vsemi, on bode nazadnje sodil.«

Mara se je vrnila.

Že iz šolskih let pokvarjeno zdravje uradnika Tončiča se je hujšalo od dné do dné. Njegova soproga ni Mare pustila od sebe. Bala se je ostati sama, ko pride najhujši udarec — smrt. Te ni bilo treba dolgo čakati. Ko se je napel brst po drevesu in so se v jatah vračali južni selilci na soške bregove, tedaj se je vrnila tudi Tončičeva duša k svojemu Stvarniku.

Soproga je žalovala, in Mara jo je tolažila, ne misleča, da je sama še bolj potrebna utehe. Njena Mária ni še poznala bridkosti sveta in je zvedavo stezala ročici po plamenčkih sveč, ki so gorele ob mrtvaškem odru. Ne še prav poldrugo leto stara je bila živahen, ljubezniv otrok. Ko je z obema ročicama objela mamó okoli vratú ter ji poljubila usehla usta, utrnila se je Mari solza iz očesa in tedaj je strastno stisnila deklico k sebi, rekoč: »O, otrok, moja Mária!« — Vidno je slabela. Prijateljica ji je včasih tožila, da se boji trpljenja in smrti; Mara ji je pa odgovorila: »To bi mene še le rešilo težav in nadlog. Ne boj se, ne! — Da bi nam bil le Bog milostiv!«

Dva meseca po smrti svojega soproga je Tončičeva vdova povila zalo hčerko. Imenovali so jo Slavico. V tem času ji je bila Mara največja podpora. Ni se sramovala niti najnavadnejšega opravila, marveč delala je samo, da zatrè, da pozabi notranjo boleost. Ta se dá morda pozabiti, a zatreti nikoli. In Mara je okusila vso grenkobo nekdanjih spominov; njen dnevnik je hranjeval dogodbe njenega življenja. Ker ni šla nikamor in je vidno upadala, začelo je Tončičevko skrbeti za njeno zdravje. Seveda je bila skrb že prepozna. V začetku petega meseca, odkar je bivala pri njej, umrla je. Na smrtni postelji je izročila svoji dobrotnici zavitek pisem v varstvo za malo Mária z naročilom, da je sme dobiti

hčerka v roke še le, ko dovrši štiri in dvajseto leto, drugi zavitek pa naj dá na pošto o njeni smrti in kake štiri ali pet dnij pozneje naj gré zopet na pošto vprašat, ni li še prišlo pismo z naslovom M. G. 4.

Peti dan jo je res čakal tam zavitek z denarjem iz Dalmacije. Dobila je toliko, da je ni prav nič več skrbela bodočnost.

Z malo pokojnino in pa s tem, da je hranila več učencev, redila je vdova Tončič sebe in svojo varovanko. Slavica in Mária sta se lepo razvijali. Mati je seveda z večjim veseljem gledala svojo jedinico nego dalmatinsko črnolaso in črnooko deklico, a vedé, da ima le Mari biti hvaležna, da ji je hči preskrbljena za bodočnost — dobljene novce je naložila v hranilnico, kolikor jih je bilo odločenih za Mاريو in njeno odgojo — ljubila je in na tihem milovala osamelo siroto.

V šoli sta obe deklici dobro napredovali, včasih se je celó pokazalo, kakor da Mária prekaša domačo hčerko. Zastran tega pa ni bilo med njima nikake zavisti. Saj je Slavici mati dostikrat rekla, da ji je neka tuja gospa prinesla srečo v hišo.

Najžalostnejši dan v življenju mladih deklic je bil oni, ko sta se morali ločiti, odhajaje kot učiteljici na razni službi.

O vsakih večjih šolskih počitnicah, ko je Slavici še mati živela, prišla jo je Mária obiskat, in za nekaj dnij se je zopet vrnilo prejšnje brezskrbno in zadovoljno življenje v malo družino.

VIII.

Bliža se že svečnica, severni mrzli vetrovi ponehujejo, solnce se prijazno ozira, njegovi žarki kličejo iz tal novo življenje, kličejo v naravo novo pomlad.

Stari Gorčič pričakuje v hišo neveste, Marini pa dobička od srečne ženitve.

Saj mu je pomoč tudi potrebna. Še nekaj tednov, in zarubili mu bodo imetje. Torej hiteti treba, hiteti, da ne bode prepozno. Vsakomu je znano, da je Marini mnogo bolj potreben denarja, nego Gorčič neveste.

Vinko je bil dalj časa gluh za očetovo prigovarjanje; od onega večera pri Mariniju se je pa borila v njem hvaležnost zastran očeta z ljubeznijo do Slavice.

Nekoč ji je razodel svoje razmerje, razodel ji je svoj notranji boj. Nesrečna deklica ni tugovala zaradi zle usode, tudi ni obupavala in javno kazala svoje žalosti. Le prejasno ji je bilo, da Vinkova soproga ne more biti. A kolikor bolj je razmišljala o tem, kolikor bolj se je trudila, da bi sama sebi dokazala, kako nične so bile vse lepe nade, kako hitro so se razpršile — lepe sanje, toliko živeje se ji je kazala v duhu podoba njegova.

Celo preteklo življenje ji je bilo pred očmi. Kako lepa, kako brezskrbna je bila njena mladost! Ko se je pozneje nekoliko bolj zavedala: s kakšno ljubeznijo se je srce oklenilo črnolase deklice-posestrime Mارية! Pokojna mati ji je večkrat rekla, da je Mária obema v srečo. Sedaj, sedaj je sama na svetu, vse jo je zapustilo. Mارية ni videla več, odkar ji je bila umrla mati.

Njo mora zopet videti, ž njo govoriti in — tu se Slavica spomni, da ji ima še nekaj izročiti: oni zavitek pisem — izročen od rajne matere. — Potolažena gre Slavica gledat, ali je zavitek še na svojem mestu. Ko ga najde, vsede se in piše prijateljici na Goriško. O svečnici bode njen god, dva dni je prosta: zakaj ne bi preživela nekoliko ur v naročju svoje posestrime! Belemu papirju je zaupala svoje srčne tajnosti, povabila k sebi Mاريو, in odleglo ji je.

Ko je Slavica ukrepala, kako bi si lajšala gorjé, in so ji vendar-le uhajale misli tje doli na morsko obrežje, stopil je oče k Vinku v sobo, da se dogovorita za bližnje ženitovanje. Ravnokar sta bili odšli gospá Annetta in hčerka Angelina. Vinko se je v njiju družbi zdel zopet samemu sebi dolgočasen. Njegove misli so se zopet bavile z Marinijevim pripovedovanjem, iskal je po širnem svetu nečesa — sestre. Vedel je, da z neljubo zakonsko zvezo žrtvuje mnogo, mnogo, žrtvuje samega sebe; ko bi imel potem vsaj jednega človeka, jedno srce, ki bi ga umelo, umelo, kakor ga ne bode Angelina nikoli! Ko bi bilo mogoče najti sestro!

Kar je oče nasvetoval, vse je bilo Vinku prav, saj je komaj čakal, da on zastavi besedo. Spomnil je očeta tiste stvari, o kateri mu je bil pravil Marini. Že samo spomin na prvi zakon je starčka vznemiril; ko mu je pa omenil še hčerko, bil je stari Gorčič kar nevoljen. Zdelo se je, da nekaj premišlja, a z mislimi ne more na dan. Povedal je samo to, da je po prejetem zadnjem listu o smrti rajne žene vse preiskal in poprašal po Gorici, a hčerke ni našel. Lani jeseni, ko je bil na Izli, slišal je, da je neka gospica v družbi več učiteljev in učiteljic z dežele vprašala, ali ni bilo ravnokar med njimi Márice Gjorgjević. Odgovorili so ji, da je bila, pa je odšla s prijateljico gori na hribček k cerkvi, odkoder je lep razgled na morje. Ko je starec izgovoril ime Gjorgjević — tako se je pisala njegova prva soproga — ustrašil se je sam sebe. Leta in leta so že minula v večnost, ne da bi bil izgovoril to ime.

»Torej mislite, da je učiteljica?« vpraša Vinko hlastno.

»Tu ni mogoče ničesar misliti, ničesar sklepati. Ime je imenu podobno. In

pomisli: v Italijo — potem pa tukaj učiteljica in še Slovenka! Prevelika izpremema, da bi se dala spraviti v sklad z drugimi okolnostmi.

S tem je bil Vinku zopet zabrisan sled; obupal pa ni. Ta mala novica o neznanu sestri mu je vnela še bolj vroče želje po nji. Kakor da bi se česa posebnega domislil, vstane in stopi pred očeta, rekoč:

»Oče, jaz jo moram najti! Prej ne mirujem, prej se ne oženim.«

Stari je gledal sina zvedavo; ko pa vidi njegovo resno, odločno voljo, posvari ga, češ, saj ne bode nobenega uspeha. Le sramota za njegovo hišo bode še veliko večja, če se hči najde, ker ona bode živa priča rajne, Gorčiču ubegle žene. A vse to ni nič pomagalo.

»Lastne krvi ne bodete zavrgli,« reče Vinko bolj s poudarkom, nego je morda sam mislil.

»Ne zavrgel, a tudi iskal je ne bodem. Če se oglasi kdaj, povedal sem ti že, da ji izplačaj doto,« pojasni oče, videč, da se je sin tako vznemiril.

»Torej samo doto da ji izplačam, z denarjem tudi odplačam bratovsko ljubezen, katere je reva svoj živi dan pogrešala? Oče, tega denar ne more, in tudi jaz ne bi mogel«, pristavi Vinko odločno.

Besedovanje se je nadaljevalo, in končen razsodek je bil, da oče ni dovolil, da bi se preložila namenjena ženitev, sin pa tudi ni premenil svoje namere, da hoče sestro iskati. Mnogo ni mogel ukreniti.

Potrebno se mu je zdelo vendar najprvo zvedeti, če je kakšna učiteljica v deželi s tem imenom. Zato je pisal Koširju na Hribovec in čakal odgovora.

Na svečnico še pred poldnem je Slavica zopet srčno pozdravila svojo posestrimo Márico. Dolgo časa se nista

videli in obema je bilo tako polno srce. Po kosilu pa zaklene Slavica duri svoje sobe, povabi prijateljico, da se vsede k mizi, prinese iz predalnika zapečaten zavitek ter ji ga izroči:

»Máríca, tukaj imam še nekaj za-te. Dedščina je po tvoji rajni materi, Bog ji daj nebesa! Na smrtni postelji jo je izročila v varstvo moji pokojni mami, ki je tudi že tam; naročila pa je, da se ti to ne sme izročiti prej nego tedaj, ko dovršiš štiri in dvajseto leto. Danes je tvoj god; štiri in dvajseto leto si dovršila. Moja mama je zavitek hranila kot svetinjo in tudi meni izročila na smrtni postelji.

Zdaj pa poglej pečate in primerjaj, če se vjemajo z odtiskom prstana tvoje matere, katerega nosiš na roki.

S solznimi očmi je Máríca prejela zavitek, poljubila prijateljico na čelo, rekoč: »Hvala ti, Slavica!« Potem je pa naslonila obraz nanj in ga močila s solzami . . .

Ko je pretrgala ovitek, pokazal se je zvezek pisem, med njimi je bil tudi dnevnik pokojne Mare. Tudi ono Marinijevo pismo je bilo vnes, s katerim jo je nagovoril, da je pobegnila ž njim. Posebej zavit je bil dragocen medaljon, Gorčičevo poročno darilo, z vrezanima početnima črkama njegovega imena. Máríco je najbolj mikal dnevnik. Obile solze so ga močno razmočile prej, nego ga je prebrala do zadnjega lista, zgodbo ljubezni, nezvestobe, prevare in resnične pokore.

Slavica je morala prijateljico večkrat opomniti, da jo bode toliko nenavadnih novostij preveč prevzelo, naj vstane in se gre nekoliko razvedrit na zrak. Še le po dolgem nagovarjanju jo je slušala. Močno se je reva opotekala, ko je stopala na Slavico se opiraje iz sobe. Zunanaj ju je že čakal Košir, in prvo, kar

je storil, bilo je, da je tovarišicama razodel vsebino Vinkovega pisma.

Še tisti večer je Vinko objel do tedaj neznano sestro.

IX.

Glasno je mrmral drugi dan pred poldnem stari Matej, ko je moral tako naglo naprezati konje, da se popelje Gorčič v mesto. V tem času navadno biva še tam, ali ko se začno lepi dnevi in delo v vinogradih, ne more si kaj, da ne bi pogledal v priljubljeno letovišče, na prijazni Božjak. Že Matej je ugibal, da se je moralo danes zgoditi kaj posebnega. Tudi sin je prišel za očetom iz mesta, in dolgo časa sta govorila v jedilnici, včasih tiho, včasih pa tako na glas, kakor da sta oba gluha. Kar priletí stari Gorčič iz hiše ter velí takoj napreči.

Ni minulo pet minut, že je Matej podil konje po cesti, da se je silen oblak prahú vzdigoval za kočijo. Tako hitro se Gorčič menda še nikdar ni vozil.

Dospevši v mesto, rekel je zapeljati naravnost pred Marinijevo hišo; kakor besen je potegnil za zvonec in kakor dvanajstleten lahkono mladenič je zletel po stopnicah. Marini se je čudil, kaj ga je takó pripodilo k njemu.

»Kaj pa je, France, kaj: nesreča, ka-li?« vpraša naglo.

»Molči, slepar! Ti si moja nesreča, zapeljivec. Sram te bodi! Ti si mi ženo odpeljal, ti si me dosedaj mamil s svojim sladko-strupenim jezikom, ti si zamoril njeno mlado življenje, ti si mene ugonobil. Tat zakonske sreče, ti kača . . .«

Najgrše priimke je bruhal iz sebe, kakor besneči vulkan smrtonosni ogenj. Ne bomo jih pisali, saj bi bilo prežalostno opisovati boleost prevarjenega srca. Saj je izdajstvo že od nekdaj

najhujši greh, in proklet je, kdor zlorabi prijateljsko zaupnost.

Pene so se Gorčiču zbirale okoli usten, oči so mu vedno bolj lezle iz očnic, žile na vratu so se vedno bolj napejale, pesti krčevito stiskale — slednjič se starec zgrudi na tla, rjojenje neha. Zadel ga je srčni mrtvoud.

Strahovito je škripal z zobmi, ko sta pritekli domači ženski. Marini si ni upal z mesta. Groza ga je bilo. Ženski je prijela skoro omotica, ko sta videli Gorčiča v zadnjih izdihljajih; Marini se pa oglasi, rekoč:

»Le umrita, le umrita še vidve! Sedaj je vse končano. Doigral sem, izgubljeni smo, izgubljeni«, kričal je bežoč iz sobe v sobo, kakor obstreljen lev.

Ljudje so prišli z ulice, in ko so videli umirajočega Gorčiča, odnesli so ga urno na voz. Matej, ki je prej vozil hitro, pustil je sedaj konjem vajeti in molil za gospoda. Prej, ko se je voz ustavil pred rojstno hišo, nabrala se je velika množica ljudij, ki je molče stopala za kočijo in milovala dobrega Gorčiča. Vsakdo se je spominjal kakšne njegove dobrote.

Vinko se je sklonil nad očetom, bil je že mrtev. Sin je jokal kakor dete:

»Torej še to, še to . . .! Gnusni izdajalec!« Vsem se je smilil.

Dva dni pozneje, ko so zagrebli truplo Gorčičevo, ki je skoro do smrti verjel prevarljivemu hinavcu, solzili sta se ob grobu dve meščanom neznani osebi — Slavica in Mária.

Marinija je vzela noč še pred pogrebom. Ugibali so, da je šel, pobravši, kar je bilo mogoče, v Italijo; pa ni bilo res. Gospa Annetta je živela pri sorodnikih v Trstu, živela po prejšnji navadi, Angelina je v neki trgovini spoznavala, da so vsi ljudje — Lahi in Slovenci — stvari božje.

Drugi dan po pogrebu so Mariniju vse prodali. Nekaj časa pozneje, ko je Matej sam stopal za delavci v vinogradih in sam nadzoroval obdelovanje, lezel je neko jutro pod hribom sv. Marka in gledal, kako je že brstje napeto, kako pridno znaša kos svoje gnezdo, in kako brezskrbno muli zajček mlado travo. Ko se pa ozrè navzgor na velik hrast, zagleda nekaj črnega med vejami. Gré bliže in opazuje natančneje — Marinijevo truplo guga veter semtertje. Klobuk je ostal na nižji veji, čevlji so že popadali na tla in ostudno spačeni obraz so obdelavali krokarji . . .

»Tako, kakor zasluži vsak izdajalec!« mrmral je Matej in gledal, ali bi bilo mogoče spraviti truplo z drevesa, a preveč ga je bilo groza. Vrnil se je in sporočil v mesto.

Odtlej je prišla že drugič pomlad v deželo in s cveticami posula dol in log ter dihnila novo življenje v naravo. Tedaj je tudi Slavica ostavila svoje ljubljene gonce na Hribovcu in se preselila na zaželjeno morsko obrežje, na prijazni Božjak k svoji posestrimi Mária kot ljubljena družica novemu gospodarju Vinku.

O priliki, ko je bila tam zopet volitev in je Vinko volil res s slovansko stranko, napil mu je Košir navdušeno, a kratko, ker govornik ni bil:

»Bog živi gospoda Gorčiča! On je naš, da, on je naš; Bog ga živi!«

Tedaj je Vinko odgovoril:

»Vsi ljudje smo bratje, bratje so vsi narodi. Drug drugega ne sme zatirati. Bog živi pravico!«

Zazveneale so čaše, zadonela je slovanska pesem ter odmevala tje doli na morski breg, vmes pa se je zopet odlikoval Koširjev silni »bas«, zaradi česar ga je Vinko tudi danes pohvalil, in to je bilo skromnemu pevcu zadostno plačilo.

Prijatelju.

Pokó podaješ mi solzán,
Samôtni svoj zapuščaš stan.

Sinjí jasnó nebesni svod,
Mračnó med svét tvoj véde hod,

Iskát stanú, iskát domú
In izgubljenega mirú.

Dobrótni Bog te spremlja naj,
In lepših dnij nebó ti daj!

Če tudi naju loči stan,
Ljubezni tó ne hode brán.

Le holj čislám te, ljubim bolj,
Ker vódi čist namèn te zgolj:

Da vreden bil bi, kar bi bil,
Nazáj si v svet korák zavit!

A. C. Slavin.

S v é t.

Svét je ribič zvit:
Mirno stoji,
Vabo molí,
V vabi pa trnek je skrit.
»Svét je ribič, če si ti riba,
Svét je riba, če si ti ribič!«

Svét je bučéla:
S strdjó se diči,
Ako pa róka za strd je prijela,
V róko te piči!
»Vendar pa umni čebelár
Brez strdí ni bil še nikdár.«

Svét je knjiga
S sêdmimi pečáti —
K nébu ga dviga,
Kdor umè jo brati.

A. C. Slavin.

Ríbička.

Réklica lépa k vódi je tekla,
K vódi tekla, ribički rekla:
Ribička, ribička, v bístrici hladni,
Kaj ti pravim ribički jadni!
Splavaj v krńico skrito,
Mož stoji za rakíto,
Modro, modro kima,
Dolgo palico íma,
S palice vlakno visí nepovito —

Vlakno ima ódico,
Ódico skrito v vabi,
Vabo vrže v vódico,
Ribičko ž njó privabi,
Ribičko ž njó ugrabi,
Ribičko, ribičko v bistrici hladni!

Ribička govoriti ne zna,
Stari le ribič odgôvor ji dá:

»Sedem te mladih ribičev vabi,
Zá-se, deklè, svoj uk porabi!«

A. C. Slavin.

Sonetje.

20. Otožnost.

Zakáj zašel sem na sipino prožno,
Kjer v temno réko pót se melje z drče,
V mrakotni duši upanje mi mrče,
Za bilko roka se loví nezmožno!

Zakaj zabredel v reko sem otožno,
Kjer solz napòj človeštvo toči v vrče,
Iz temnih vrčev grenko žalost srče
In v grénki žalosti mrjè ubožno!

Nazaj, nazaj, doklèr še čas prebiva,
Nazaj na breg mladostnega veselja,
Kjer vedri smeh iz duše se razliva!

Moštvo dejavno žalost nam zataplja—
Okušat te, ne žèni več me želja,
Otožnosti otrovna, mračna kaplja!

21. Zlata ribka.

Ko bil sem hlapčič, ósem let iz zibke,
O zlatih ribkah starke vprašam mrke.
Verjèmi, starka pravi mi, do črke:
I prí-nas take ribice so gibke!

Lovil sem, kar močí so dale šibke —
Zalótil sem kačéle svetlozrke,
Bradúljice in mréne krivobrke,
A nikdar nisem zlate videl ribke.— —

O zlata ribka ti, pravica naša!
O tebi bukve govore nam stare,
Če bedni narod moj po tebi vpraša.

A lôvi, rôti, kliči tvoje čare,
Da sedem se malikov mu oglašá —
Krivica vražna ga še vedno tare!

22. Vražen šepèt.

Če v sólnčne ôrel spušča se gorice,
Kjer plen mu bôgat gòn priródni sluti,
Kedaj odpale orlu so kreljuti,
Kedaj mu vzrasla krila skržatice?

Postrv iz vòd vzletava po mušice,
A nikdar bilo ni na svetu čuti,
Da zrak pretvóri luske in plavuti
V peroti, perje drôbne ji senice!

Iskàt dragúljev, biserov na tuje,
Zapustil reke in goré sem svôje —
Da naród zatajim, šepèt se čuje.

A prej v skržata premení se ôrel,
V zelenih vejah prej postrv zapôje,
Ko čut za narod meni bo dogôrel!

A. C. Slavin.

Zamrtnik.

Nocój se obhaja Silvestrova noč,
Nocój se pokaži, mladenič, junaka!
Od póstarnih slišal ljudij sem nekoč
In slišal od vašega tudi grajščaka,
Da skriva zaklade podzemeljska raka.«

»Zanéti si zubelej, napóti se v klet;
Mrliči tam v dolgi počivajo vrsti.
Ko ura udari nam dva na deset,
Ob zidu za đurmi razmakni dve krsti!
Pod njima zakladi se bliskajo v prsti.«

»Izdihnil zares je pred dnevi grajščak
In sinu zapustil tri bele gradove,
A kaj je mrlič — ti si krepek vojak,
Ne bodeš plašil se prikazni njegove,
Saj trdo zabili so krstam pokrove —«

To reče oprodi osivel logar;
Oproda zamisli v njegoví se kočí . . .
Poslednji mrjè nad planinami žar.
Zamišljen mladenič od starca se loči,
Da pot ga do grajskih zidin ne zanoči.

Tihota skrivnostna. — O polnoči ključ
Do rake podzemeljske vrata odklene.

Temà neprozorna. — O polnoči luč
Posije na zêmljo mokrôtno in stene,
Posije na strop in na krste lesene.

A čuj! Kdo vzdihuje? Odkodi ropot?
Znan glas domovanje pokojnikov moti:

»Odpri mi in zvezani reši život,
Odpri in me reši . . . !« odmevajo koti.
Oprode se groza neznana poloti.

»Kdo tu je?« »»Oproda««. »Odpri mi pokrov!
Povej, ne počivam li v krsti zabíti?

Kaj iščeš?« »»Zaklada««. »Na kraju grobov?
Življenje visí mi na tanki le níti.
Največji zaklad je — življenje rešiti.«

Oproda se nagne — drhti mu teló.
Odruga pokrov od mrličeve ječe.

Iz krste se dvigne obličje bledó:
Grajščak se na plamen ozrè koprneče,
Mrtvaške povoje razveže in sleče.

»Zamrten v grobišče sem bil položen.
Oproda, tvoj nôčni prihod iznenada
Z očesa prepodil mi težki je sên.
Otêl si me smrti. Ne išči zaklada!
Od danes gospod si ti celega grada.«

A. M.

Kamnik.

(Prirodopisno-zgodovinski obraz. — Spisal Jos. Benkovič.)

(Konec.)

Na žalskem hribu je stal nek-
kdaj močan grad, v kate-
rem so stanovali »die Her-
ren von Sallenberg«. Iz
gradú je vodil podzemeljski
rov v mesto. Ko so l. 1890.,
meseca novembra, kopali pod Žalami
predor za železnico, zasledili so ta rov.

Na jugu od Žal se dviga na levo pri
vhodu v mesto na strmem višku veli-
častni grad Zaprice, sedaj last znane
rodbine viteza Schneida. V 16. stoletju
so gospodovali v njem Lambergi, ki
so bili glavni zaščitniki krivoverstva v
mestu.

Koncem Šutine, skoro pod Zapricami,
stojikamniški kolodvor. Nekoliko dalje
proti jugu, nad okrajno cesto v Kranj,
se vije dolga vas Podgorje, sredi med
zelenim hribom in plodnim poljem. Kon-

cem podgorskega hriba stoji grad Križ,
last barona Otona Apfaltrerna.

Na vshod straži kamniško mesto vi-
soka, strma, skalovita gora Stari grad
ali Karnik. Ko bi mogle govoriti orja-
ške razvaline, ki se dvigajo, kakor bi
okamenele, že stoletja vrhu te višave
izza zelenih smerek in bukev, povedale
bi nam marsikaj iz sive starodavnosti
o oholi gospôdi, ki se je todi šopirila,
in o slavnih činih naših slovenskih oča-
kov. Lastniki gradú so bili v 13. sto-
letju grofje Ortenburgi, pozneje Gallen-
bergi, Celjani, Turjačani in drugi ple-
miči. Leta 1572. je ubila strela jedino
hčer tedanjemu grofu Ahaciju Thurnu,
ki se je radi tega preselil v novosezi-
dani grad Križ. Na Karniku je stala
nekdaj grajska kapela svetega Janeza
Krstnika; v prejšnjih stoletjih je imela

svojega kapelana. Zadnjič se je darovala maša v tej kapeli leta 1749.

Uprav na vznožju Starega gradú, na levem bregu Bistrice, sta dve predmestji: proti jugu Novi trg, proti severu Podgora. Pri Podgori se izliva v Bistrico Nevljica, precèj velik potok, ki priteka iz tuhinjske doline.

Tam v kotu, kjer priteka Nevljica k Bistrici, prirejen je krasen park s kopališčem, ki je sedaj mnogoobiskovano zdravišče po Kneippovi metodi. Lastnik teh umetnih nasadov in poslopij je Prašnikar, veleposestnik v Mekinah.

Na severni strani mesta leži predmestje Graben; tu je cvetla nekdanj žrebljarija. Koncem Grabna stoji velika cesarska tvornica za smodnik, zidana leta 1853. Smodnikarni nasproti stoji na levem bregu Bistrice Prašnikarjeva tvornica za cement, katerega izvažajo mnogo v daljne kraje.

Par streljajev dalje stoji pod temnozelenim smrekovim gozdom staroslavni mekinski samostan s prostorno cerkvijo. Ustanovil ga je leta 1300. grof Siegfried Gallenberg in ga izročil redovnicam sv. Klare. Zgodovina samostana je doslej skoro povsem neznana. L. 1471. so ga Turki do tal porušili. Papež Gregor XIII. ga je leta 1577. povzdignil v opatijo. Sedanje poslopje je bilo sezidano l. 1682. za časa, ko je bila opatinja Klara Poljančeva. Cerkev je zidana prav preprosto; zvonik pa ima krasno gotsko, zeleno barvano streho. L. 1782. je Jožef II. izgnal pobožne redovnice iz mirnega zavetišča. Neznaten del velikega poslopja je sedaj župni dvorec, ker je cerkev postala župna cerkev, ko so zatrli samostan. Ostalo poslopje se je v prvi polovici tekočega stoletja rabilo za stanovanje raznim uradom; pozneje je bila tu vojašnica, sedaj pa je vse prazno. Samostan je sedaj last ba-

rona Apfaltrerna. Se-li vrnejo kdaj ti zidovi onemu namenu, kateremu so ga posvetili pobožni ustanovniki — kdo vé?

Kakih deset minut od Mekin za gozdom leži sosedna starodavna fara Nevlje. Od todi se gre po okrajni cesti (leta 1822. dovršeni) v ozko, tiho tuhinjsko dolino, ki se razteza tje do štajerske meje in ima v 51 vaseh okoli 6000 prebivalcev.

Jedno uro nad Kamnikom, uprav v vznožju planin, leži vas Stranje — »kamniška Švica«. Pri vasi Stahovici se cesta deli: jedna gre skozi Črno in čez Črnelec v Gornji grad na Štajersko, druga pa k izvirku Bistrice. Nad Črno stoji visoko gôri na planini staroslavna romarska cerkev sv. Primoža in še nekoliko više manjša cerkev svetega Petra.

Jako prijetna je pot v romantično bistriško dolino. Pot je primeroma dovolj gladka, le semtèrtje nekoliko napa. Pri izvirku Bistrice se ozka dolina nekoliko razširi. Tu stoji par kôč za izletnike, ki v zadnji dôbi mnogobrojno obiskujejo ta kraj. Bistrica, mrzla kakor led, izvira med velikimi skalami iz mnogih votlin. Blizu izvirka pada Bistrica iz globoke, tesne struge nekaj metrov globoko v krasnem slapu. L. 1564. je prišel avstrijski nadvojvoda Karol k izvirku Bistrice in je v spomin na to pustil tam kamenito ploščo s tem-le zlatim napisom:

Anno 1564.

Die 29. Aprilis

Carl. Archidux Austriae
hic pransit.¹⁾

Pred nekaj leti so pastirji zagnali ploščo v vodo, in poslej je ni več videti.

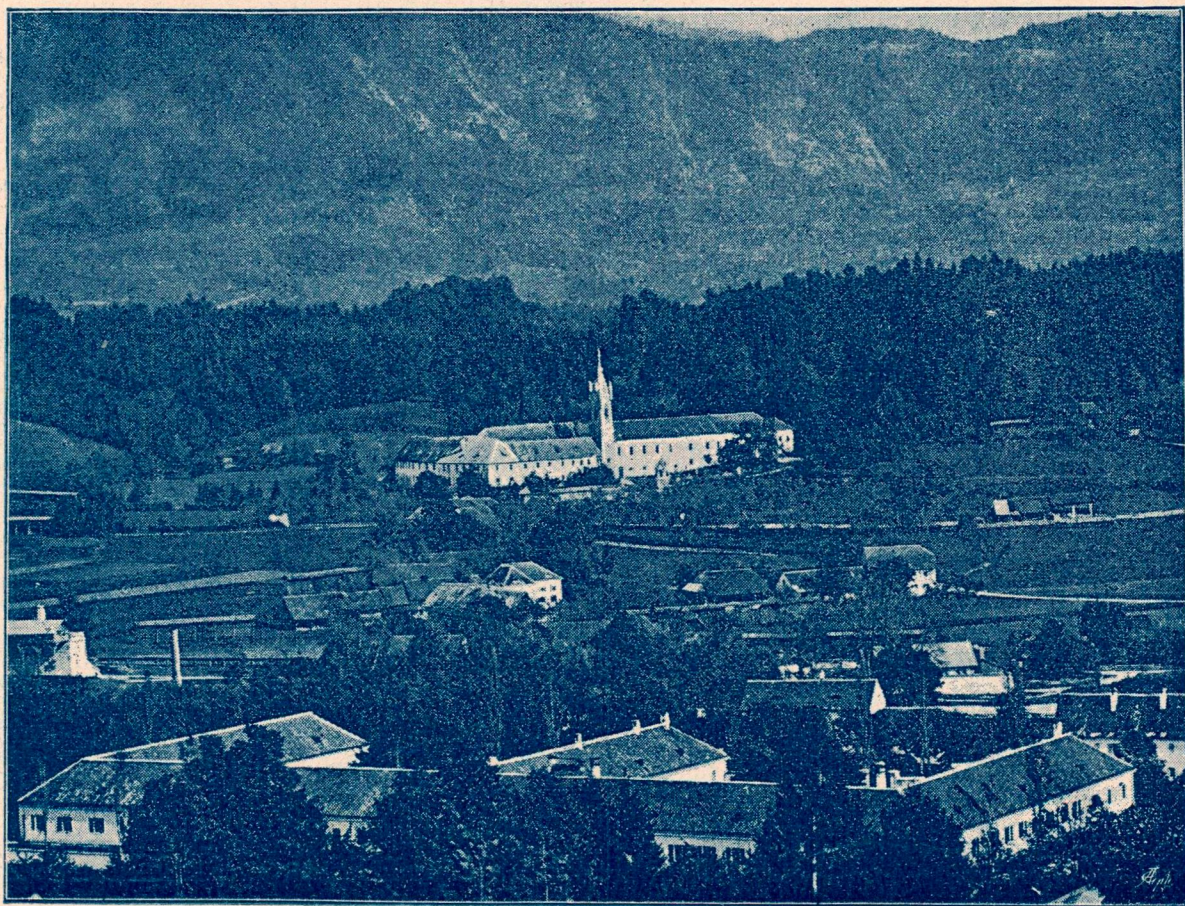
Od izvirka Bistrice je krasen pogled na visoke skalne orjake: Planjavo, Brano,

¹⁾ To je: Leta 1564., dné 29. aprila je Karol, avstrijski nadvojvoda, tukaj kosil.

Rinko itd., katere gleda oko neposredno pred seboj. Z njih vrhov ima planinec krasen razgled na Kranjsko tje do Triglava, Hrušice in Nanosa ter na Štajersko v divno solčavsko dolino in na Pohorje. Uprav pod Sedlom pa šumi po skalovju neznatna vodica, ki dela 130 metrov visoki slap Rinko.

Ogledali smo si površno prirodne in zgodovinske zanimivosti kamniškega me-

sta in njega najbližje okolice. Dobro je označil krasoto tega kraja prof. Richter že leta 1818., in to velja v današnjih dnéh mnogo bolj. Piše namreč: »Z Malega gradú vidimo v tem zemskem kotu majhen svet, kjer dobimo v mali meri vse, kar sicer svet kaže na velikem prostoru, in kjer um nehoté opaža velika poglavja človeškega dejanja in nehanja v stoletjih. Kotel, katerega si je iz-

Mekine pri Kamniku.

(Po fotografiji.)

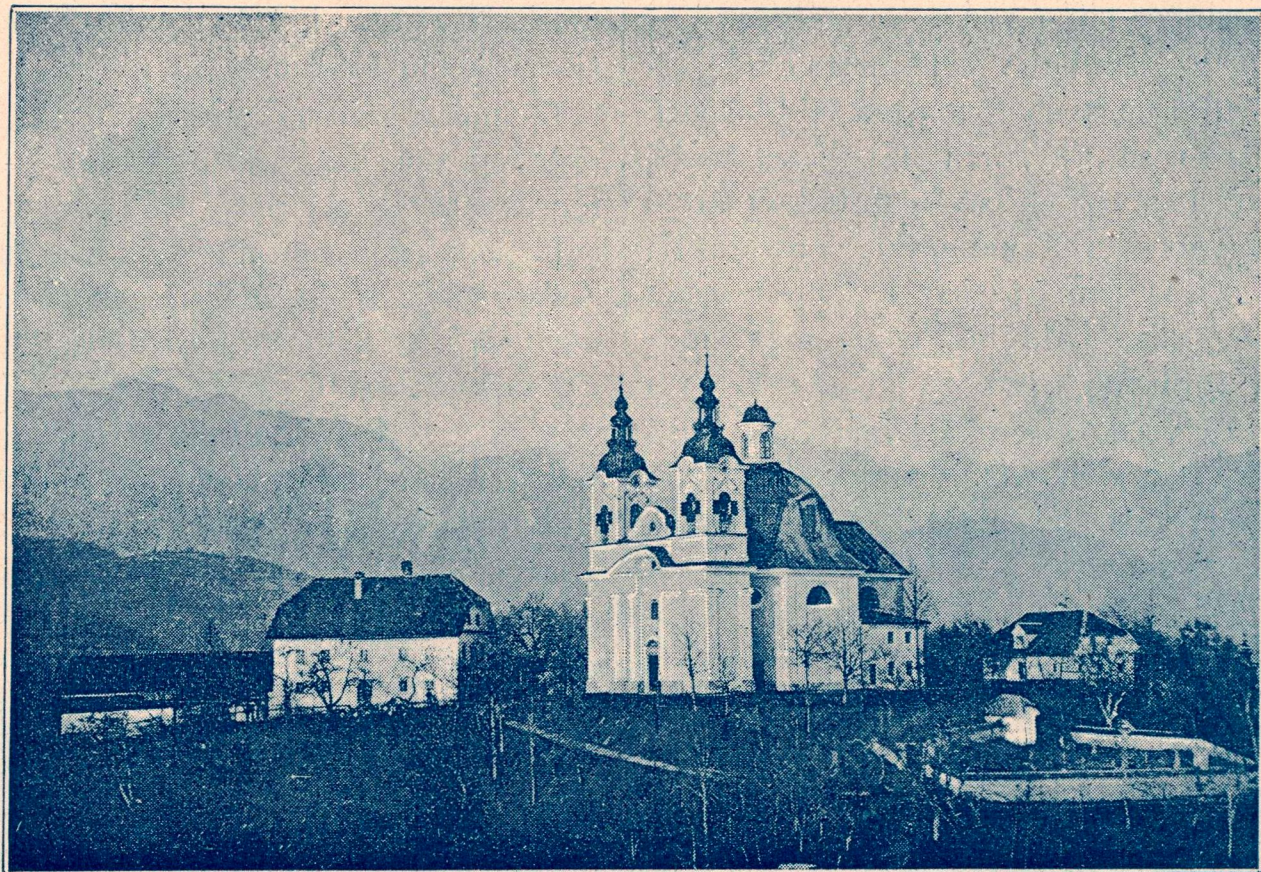
dolbla Bistrica, predno si je prodrla pot v dolino, krog in krog obdan z divnimi, zelenimi holmi, iznad katerih prijazne hiše božje poleg grajskih razvalin gledajo na delovanje v mestecu, v daljavi bistriška dolina, ki se vije globoko v apnene gore, sv. Primož, Mekine v bližini — vse to razvito h krati pred našimi očmi, zaziblje nam domišljijo v prijetne sanje. V mislih vidimo prve stanovalce tega kraja, kako se naselju-

jejo po kopnih višavah okrog jezera; vidimo, kako mogotci zidajo nedostopne gradove, grozeče slabotnim dolincem; gledamo, kakó pobožni srednji vek ustanavlja in zida cerkve in samostane ter s tem javlja svojo vero v Onega, ki hodi v veličastnih oblakih čez hrib in dol; zremo, kakó se množé in širijo občine, vspenjaje se z marljivostjo do mestnih pravic in skromnega blagostanja; ob kratkem: tu vidimo celi

razvoj tukajšnjega življenja v stoletjih od živinoreje do poljedelstva in obrtstva v pokorščini do mogotcev na gorah, v veri na Vsemogočnega nad gorami; vidimo tudi promet domačih izdelkov s tujimi, med malim in širnim svetom, in povečujemo previdnost Onega, ki vse tako modro vlada in vodi k blaginji.«

V resnici toliko prirodnih krasot, toliko častitih starin, tolike mnogoličnosti

v enoti in enote v mnogoličnosti, tolike neprisiljene prijetnosti in preproste zabave v tako ozkem okviru ne najdeš daleč na okoli. Potrtega duha ti razvedruje neizcrpni zaklad kamniškega bajeslovja. Bajke o jezeru, o ajdovskem templju na Malem gradu, o enookem maliku v njem, o zmaju v bistriški dolini, o junaku Vrtomiru, o zakleti Veroniki itd. še sedaj živé med starimi ljudmi, a žal, s sedanjim rodom

Tunjice. (Po fotografiji.)

izginejo menda za vselej v morje pozabljivosti. Čisti, sveži planinski zrak miri razdražene živce in krepi bolešno telo. V to svrho imaš kopico prijaznih sprehajališč na vse strani: proti Stranjam, Mekinam, Nevljam, na Stari grad, na Mali grad, po kamniškem polju na južni strani, na Žale, proti Tunjicam itd.

Tunjice so sicer nezatna, a po hribih in doleh razpršena vas pičlo uro od Kamnika na zahod. Vrhu zelenega

holma se dviga krasna farna cerkev, posvečena sv. Ani. Sezidal jo je leta 1762. slavni blagodarnik slovenski Peter Pavel Glavar. Cerkev je pristna središčna stavba, izdelana popolnem po vzorcu cerkve sv. Neže v Rimu. Zanimivo je, da se s tega holma, ki je primeroma jako nizek, vidi na razne strani do 70 cerkvic po hribih in dolinah.

Med sprehajališči se odlikujeta zlasti gozd za Zapricami z Vrtaljšo in

mekinski gozd, ki je preprežen semtertje z vabljivimi stezicami.

Gledé na tolike prijetnosti in vabljivosti kamniškega mesta z okolico vred ni se nam čuditi, da prihaja leto za letom o poletni dôbi več in več gostov v ta divni kraj. Kamnik v zadnjih letih kar tékoma napreduje v svojem razvoju, zlasti od leta 1883. sem, ko ga je svetli cesar sam počastil s svojim obiskom. Leta 1888. so otvorili nov vodovod, ki preskrbljuje mesto z zdravo pitno vodo.

Prebivalcev šteje mesto okoli poltretji tisoč, ki so do malega vsi Slovenci. Bavijo se večinoma s poljedelstvom; mnogo je rokodelcev in obrtnikov. Svoje dni so sloveli kamniški žrebljarji, krznarji in usnjarji, katerih blago so poznali Lahi in Nemci, a ta slava je že davno odcvetla.

Za večno blaginjo Kamničanov skrbi dekan z duhovnimi pomočniki, vlado zastopa okrajni glavar, mir in red pa

varuje okrožni sodnik. Za naobražbo mladine se trudita »otroški vrt« in ljudska šola, štirirazredna deška in trirazredna dekliška. S prvo je zvezana obrtno-nadaljevalna šola.

Narodno zavest budi čitalnica, ustanovljena leta 1869. Bili so časi, ko je godel meščanom nekov »Leseverein«; sedaj o tem ni več duha ne sluhâ, tem mileje pa doné glasovi »Lire«, pevskega društva. O probujeni narodni zavesti pričata podružnici sv. Cirila in Metoda, moška in ženska, ki vrlo delujeta v prid slovenskemu šolstvu.

Kamniška železnica, ki je že davno drdrala po papirju, prižvižgala je 28. januarja 1891. leta res v celi svoji podobi po pristni železni cesti v Kamnik. Sedaj smejo gojiti Kamničani veselo nádo, da nastopi mestu nova dôba, dôba napredka in cvetú. In ta nada jih izvestno ne bode varala, ako se bodo zavedali vselej svoje naloge ter delovali zložno za večno in časno srečo.

Naš jezik in naša književnost.

(Dalje in konec.)

(Spisal *dr. Fr. L.*)

redno nadaljujem in dovršim spis, katerega začetek je skoro pred jednim letom zagledal beli dan, lahko bi napisal dolg uvod. Morda porabim ob drugi priliki to, kar bi se dalo napisati na tem mestu za uvod: sedaj, ob koncu letnika, treba vsekako končati, le prehitro in prekratko končati, kar se je obdelovalo, snovalo ali vsaj namerjalo med letom. Prav v tem vidim, da je naš list potreben, in da zvršuje določeno nalogo,

ker ni v zadregi za tvarino. Med letom je spis izpodrival spis, in marsikaj je bilo treba odložiti, a konec leta nas je prehitel sredi dela. Zlasti jezikoslovje se je umaknilo potopisom in krajepisom, naravoslovje pa še na vrsto ni prišlo. Naročnike prosimo, naj nam tega ne zamerijo, saj vidijo ozke naše meje.

A ne morem zamolčati, da mi zaradi jezikoslovja ni posebno žal, in da sem se skoro z namenom ogibal jezikoslovnih vprašanj v tem letniku. Nazore svoje o jezikoslovju sem povedal na platnicah,

in samoljubje mi pravi, da mi je — če ne od drugega, vsaj od petletnega urejevanja — ostalo nekaj jezikovnega znanja, nekaj izkušnje. Dasi pa jako cenim jezikoslovje, mislim vendar, da moramo biti zlasti v tej stroki zmerni. Jezikoslovec, ki se je spravil na jezik naroda, ali slovstva, ali tudi knjige, zdi se mi kakor zdravnik. Če pa le hodijo in hodijo okrog človeka zdravniki, tedaj je nevarnost že huda. In če se ne vjemajo? Bodo li ozdravili bolnika?

Pri nas je nekoliko preveč prišlo v navado, da tožimo o svojem jeziku. Vsakdo najde novih napâk, pa daje novih nasvetov. Kaj porekó tujci, ako čitajo naše tožbe? Vrh tega trdim naravnost, da vse tožbe o nerazvitem in nejednotnem našem jeziku niso opravičene. Naš jezik je lep in gibčen, misli se da dâ povedati ž njim natanko in lahko; za pesništvo je jako ugoden, ni premehak in ni pretrd. Nikar, da bi ga torej zaničevali, le dobro ga je treba poznati, da ga prav cenimo! Da pa nimamo popolnoma jednotne pisave, to ni pogubna škoda, ker so razlike le majhne in se bodo dale polagoma odpraviti. V vsakem živem jeziku je neprestano razvijanje; tudi naš jezik bode sam po sebi pojasnil in sam določil marsikaj, s čimer si dandanes učenjaki ubijajo glave. Prav zato je dobro in koristno, da damo vsaj nekaterikrat jeziku — rekel bi — duška in odloga, da pustimo pisatelje, naj pišejo, kakor znajo, med tem pa jih skrbno opazujemo.

Kajpada, naši slovničarji in jezičarji bodo imeli vedno dela, dokler bodemo imeli kaj književnosti in rodoljubja. Saj se tako pogostoma vriva vprašanje za vprašanjem, katero je treba pojasniti. Gledé na sedanjo našo pisavo omenjam tudi jaz nekaj takih vprašanj, ki se mi ne zdé še dognana, katera bi kak jezikoslovec lahko obdeloval v korist bodisi pisateljem bodisi književnosti. Vsa ta in druga vprašanja so me nadlegovala in me nadlegujejo pri pisateljevanju.

Že v pravopisju ima vesten pisatelj tu in tam precèj muke, ne, ker ne zna pravil te in one slovnice, ampak ker ne vé, kaj bi samo na sebi, kaj bi

za jezik bilo bolje. Tako n. pr. pišejo nekateri vse polno znamenj za naglase, drugi ne, in v znamenjih samih je razlika. Ta piše: »Oče ima veliko otrôk«, drugi pa: ». . . otrók«. Ali ne bi kazalo, da se kolikor moremo ogiblremo takih znamenj, in jih rabimo le tedaj, kadar se pisatelj boji dvoumja, ali pa v pesništvu, da se lože in hitreje čita? Koliko pridobí naš jezik s tem, ako se sitnežem posreči, naglasna znamenja vsiliti vsem pisateljem?

Druga težava v našem pravopisu je raba velikih pismenk. Slovnice imajo za to dokaj določna pravila. V obče tiščé na to, naj se kolikor mogoče piše le z malimi pismenkami; samo začetne besede novega stavka, lastna imena itd. naj bi se pisala z veliko črko. Odkritosrčno povem, da nisem mogel po onih pravih priti do doslednosti, če tudi sem se pošteno trudil in mučil: prav tako povem tudi, da mi nikakor ne ugajajo vsa ona pravila, in da mnogokrat zapišem malo pismenko proti svoji želji. N. pr.: »Na ljubljanskem polju« — kako naj se piše? »Ljubljansko polje« si mislim lahko kot lastno ime, pišem torej lahko ali z jedno ali celó z dvema velikima začetnicama: »Na Ljubljanskem Polju«, kakor: »V Novem Mestu«. Kdo drugi si utegne misliti drugače in piše vse z malo začetnico. Dalje: če pišemo lastna imena v samostalniški obliki z veliko (Ljubljana, Goriško), zakaj bi ne pisali: Ljubljanski meščani, Goriška pokrajina? Zakaj, obakrat hočemo taka imena odlikovati, da jih bralec loči. Zato mi ugaja n. pr. pisava v »Junakih«, v katerih so vsaj manj navadni pridevniki lastnih imen pisani z veliko začetnico.

V oblikoslovju smo si priborili v nekaterih rečeh nekoliko strpljivosti; končnica *u* v mestniku moških in srednjih samostalnikov se je udomačila, tudi za mehкими soglasniki *e*, *č*, *š*, *ž*, *j*, zlasti odkar imajo Mohorjeve knjige to pisavo. Seveda bi bilo prav, da bi pisali vsi jednako, pa če tudi ne, ne dene nič, saj *u* in *i* si nista zavidna, če si le ljudje privoščimo ljubi mir. Popolnoma ne kaže dati *i*-u slovesa, zlasti ne zaradi pesniških ugodnostij. In pesniki

naj le rabijo slobodno obliko »pri delu«, kakor »pri deli«, ker je oboje pravo.

Pri glagoli h imejmo največjo skrb, da jih pravilno in obilno rabimo. Kdor bere pazljivo današnje spise, vidi, da smo prav v glagolu napredovali. Mnogo manjkrat rabimo samostalnike, kakor so jih rabili nekdanj, in prav s tem pišemo v slovenskem in ne v nemškem duhu. Marsikaj nam dela še vedno preglavico, pa tudi zmedo. Včasih smo pisali »nagnjen«, potem je bilo pravo samo »nagnen«, naposled zopet »nagnjen«. Radoveden sem, kaj bode pravo za nekaj let. Nekdanj so pisali: »Začuden je pogledal«, danes sem pa čital »začujen«, katere oblike ne umeva noben preprost bralec. Ako hočete imeti to besedo, rabite rajši prvo obliko, v kateri se jasno vidi korenina. Sicer pa ni dobra niti ta, niti ona, zakaj pravcata nemka je, po vzgledu »verwundert«. Recimo in pišimo rajši: »Čudeč se«, ki je sicer našim ušesom malo nenavadna, pa je vsaj pravilna in lepa. Narod je ne rabi, ker sploh ne rabi pogostokrat takih deležnikov. — Hvalevredno je, da pisatelji radi stopnjujejo glagole in tako razširjajo jezik. Tako rabimo dobro: porajati, dogajati se itd., a ne kaže, da bi šli predaleč in deli vse glagole na jedno kopito. Res je, »prosim« se je pretvoril v »vprašati«, »nosim« v »prenašati«, a »oprostim« v »opraščati«, »pokosim« v »pokašati« ne gre lahko in ni v navadi, kolikor vem. Potemtakem bi morali kovati: »polotiti — polačati se«, »potrositi — potrašati«, »pomóliti — pomaljati«, »zabloditi — zablajati« itd., kar je pač prisiljeno.

Žal, da nahajamo med besedami še vedno take tujke, ki so prav za lase privlečene v slovenščino. Čemu neki zopet pišejo brez premisleka »vest« namesto »novica — novost, govorica«? Vest naj se rabi samo za nemški »Gewissen«, kakor govori naš narod in kakor smo doslej vedno pisali, ne pa tje v en dan brez premisleka za vsako stvar, ki se ve ali zve. — Koliko drugih besedij rabijo še nekateri pisatelji, katerih ni prav nič treba in so v pravem pomenu tujke. Čemu bi pisali

»obala«, ko imamo tako lepe domače »breg, obrežje, pobrežje, brežina, primorje«? Zares, kar je pisal gosp. L. v prejšnjih letnikih našega lista, treba bi bilo natisniti še jedenkrat, pisatelji so menda marsikaj že pozabili. Nasproti pa se branijo nekaterih besedij, ki so sicer nekoliko tuje, toda so potrebne in čisto udomačene. Oni, vsakomu neljubi »manjkati« je res laška ali latinska beseda, a občno je sprejeta in je za rabo jako dobra. Občeslovanski »nedostati, nedostatek« sta preprostem bralcu neumevni. Pomislite, pisatelji in slovničarji slovenski, ali bi ne bilo prav, da bi dali latinski besedi domovinsko pravico? Vprašajmo Nemce, ali jim je vest težka zato, ker imajo besedo iste korenine: »Mangel«? Mislim, da ne bi hoteli nikakor popustiti te besede, če tudi bi vedeli, da je celó slovanska, zato ne, ker ima tako krepak, določen, vsakomu znan in umeven pomen. In zdi se mi — ne trdim za gotovo — da se je »manjkati« zato razširil med Slovenci, ker je slučajno podoben po korenini našemu »manj«. Da, pri nas rabijo pogostoma besedo »majnik«, to je: »manjik«, v pomenu »Mangel — pomanjkanje«. Tudi kot lastno ime »Majnik« je v navadi. V obeh rabah se zavedamo slov. končnice in jo izgovarjamo krepko: »majnik«.

V stavkih slov. pisateljev gospodari še vedno ona razvada, da se stavi vez za dopovedkom: »Oče prišel je domov«. Zakaj neki tako? Ali ne govori narod: »Oče je prišel domov« in nič drugače? Ne pačite vendar jezika! Na drugi strani pa stavijo naslonice ali enklitike kar na prvo mesto v stavku, n. pr.: »Se vidi, da si učen«. V obče je skladnja križ naših pisateljev, in ž njo se jezik bolj kviri in pači, kakor z vsemi tujimi besedami.

Le nekatere stvari sem opomnil, da jih ne pozabijo naši pisalci in bralci. Ako ravnamo v vseh jezikoslovnih vprašanjih zmerno, umno in počasno, bližamo se jedinosti čim dalje bolj.

Ako vprašamo, na katero stran se razvija dandanes naš jezik: ali se bliža hrvaščini, ali se na lastni podlagi razširja za znanstvene namene, ali se potujčuje,

ali se čisti —, ne moremo odgovoriti popolnoma določno. A kolikor se dá soditi, poslednji čas nismo napredovali mnogo. Notranji in zunanji boji, kakor tudi druge neugodnosti so odvrčale mnoge pisatelje od treznega in vstrajnega slovstvenega dela. Zavladali so politični listi in tudi pridobili zase veliko bralcev. Zato je pa v obče zaostalo leposlovje — ono slovstvo, ki najbolj goji in razvija jezik. Naročnik hoče zvedeti veliko novic, dobiti hoče veliko tvarine za majhno ceno in ne gleda na obliko. Tudi uredništvo takih listov večinoma ne more gledati mnogo na obliko spisov. Tako se zanemarja oblika, zanemarja jezik in zavira njega razvoj.

Koliko dobrih in spretnih pisateljev odteguje politika leposlovju in znanstvu! Pa „kaj čemo“! Potreba je potreba. Da bi vsaj to prišlo bolj v veljavo, kar je pisano: Jedno storiti in drugega ne opustiti!

Naj pa gre danes glavni tok našega razvoja na katero koli stran, to je izvestno, da bi se morali vsi truditi za res poljudno, narodno, lahko umevno pisavo. Če je resnično, da se borimo za obstanek, tedaj treba, da prodira slovstvo v narod do zadnjih hribovcev. A slovstvo ne bode segalo v narod, ako pišemo mešanico iz slovenščine in hrvaščine in ruščine in češčine, osoljeno še s staroslovenščino, ampak naš jezik bodi čisto domač, kajpada ne rovtarski in robot. Ni resnično, da bi naše ljudstvo ne umevalo slovenskih knjig in našega književnega jezika, kar nam oponašajo nemški nasprotniki, a resnično

je, da je nekaterih pisateljev pisava narodu neprebavljiva in zoprna. Ljudje tožijo, da ne umevajo besedij, da je govorjenje zapleteno, težko, neumevno; da ni pisana knjiga v njih domačem jeziku, ampak preveč po tuje. Zato, pisatelji, bogatite in širite domači jezik, a ne ga pretvarjati sedaj na to, sedaj na ono stran! Jezik ni igrača, jezik ni lesen možic, da bi delal ž njim vsakdo, kakor bi hotel. Pa jezik nam tudi ne sme biti pasterka, zapuščena sirota, za katero se nihče ne zmeni, za katero je vse dobro. Tudi v slovenskem slovstvu

„Vrata“ v kamniških planinah.

(Po fotografiji.)

moramo naposled dospeti do tega stališča, do tega načela, da ne bode treba biti vsakemu pisatelju najprej jezikoslovcu, predno sme kaj dati na svetlo; a tudi ne bode smel šušmariti na slovstvenem polju tisti, ki tava v slovenski slovnici kakor v gosti temi.

V obče — da sklenemo to premišljevanje — naj kaže naša književnost, kako nam je na srcu lepota in bogastvo našega jezika. Lep in bogat jezik, cvetoč v obširni in raznovrstni književnosti, bode našemu narodu nerazrušljiva podlaga za njegov obstanek.

Paperki staroslovenski.

(Piše P. Ladislav.)

(Dalje in konec.)

22. **Krka.** V staroslovenščini pomenja *Крѣкъ* to, kar lat. *collum, guttur*, naš vrat, goltanec, tudi nemški *Kehl-kopf*. Gotovo je po tem pomenu dobila ime naša Krka. Le poglejmo, kako Krka izvira! Pri Dobropoljah je potok Kupa, po domače Kovpa (Kolpa), temu se družijo *Копаяца*, zedinjeni imata tekom ime *Раšča* (Rašica), in ta je ponornica, gre namreč pri *Пониквах*¹⁾ v zemljo. — Znano je dalje, da je tudi *Раčina* ponornica, in ta bi utegnila biti v zvezi z ljubljanskim barjem, in obe ti dve, Rašica in Račina, prideta zjedinjeni na svetlo z imenom Krka, — hrkati, krkati, krokati iz grla — in sicer tako obilna, da précej pri iztoku žene mline in žage. To ime je očitvidno slovansko. Prstavimo še nekaj!

Stari geograf Strabo ima Krko med panonskimi rekami, pa pogrčeno »*Korkóras*«; deva jo blizu Nauporta, pa jo zamenja z Ljubljani (Nauportus), ker pravi, da mimo Nauporta teče *Korkóras* in se izliva v Savo, Nauportus pa gre v Dravo. On torej ni vedel, da se izlivata obe v Savo: Ljubljani pri Zalogu, Krka pa pri Krškivasi pod Brežicami. — Sedaj pa pomislimo samo to-le: Strabo je živel od leta 66. pred Kr. do 24. po Kr. Ime Krka je slovensko: kako bi bil mogel rabiti grški pisatelj slovensko ime, če ga ni bilo? Kdo ga je dal, če ne Sloveni? Če so pa imena dajali rekam, bili so tukaj za Rimljanov in Grkov, niso se pa še-le pozneje tukaj naselili.

23. **Temenica,** potok. To ime se dá razlagati od dveh strani. Prvič: Temenica izvira na temenu, to je, vrhuncu pogorja med Savo in Dolenjskim; ima namreč tam gori dva studenca, desni

¹⁾ Tudi to ime je staroslovensko, zakaj »ponicati«, »ponikvati« pomeni »einsickern«, polagoma iti v zemljo, torej so P. kraj, kjer gre voda v zemljo. Ponikve ima Temenica za sveto Ano, imamo jih na Štajerskem, ki so jih Nemci izprevrgli na »Ponigl«.

je pod Javorjem, šmartinske okolice, levi je med Vagensbergom in Mišidolom za Primskovim; teče po travnikih kot dobrodejen potočec na Šent-Lorenc in Trebnje. V trebanjski fari gre za Izetrom (staro jezero, kjer mesto jezera sedaj stoji vas Izet) kot ponornica pod goro sv. Ane; potlej pride na dan v Peklu pod sv. Ano, že mirnopeški fari, in sicer v dveh iztokih tako močno, da žene malin in žago, v deževju preplavlja celó dolinico Pekl; teče dalje mimo Mirnepeči, pod vasjó po travnikih do vasi Jablane; tukaj gre zopet pod zemljo in čez kake pol ure prihaja na dan pri Lukenskem gradu (Lueg — luknja po slovensko, ker ondi je več podzemeljskih jam), in priteka tako močna, da žene malin in žago tik za gradom. Tukaj zamenja Temenica svoje ime in se zove Prečina, daje ime fari Prečini, če tudi ljudje ne vedó in so dalje proč na vse strani. Prečina pa se zove zato, ker je pritekla skozi gozd, to je, prek gore po dolenjskem narrečju. Potem teče po breitenauskih travnikih — katere vse poplavlja ob deževju in odnaša mrvo — pri Zalogu v Krko. Znamenito je to, da Temenica prihaja večja izpod zemlje, kakor je bila pred ponikanjem; iz tega se dá sklepati, da voda nabira v globinah, v ponornicah, še drugih dotokov, — v temnicah — t̃ma, t̃ma — raste voda, in to je naša druga razlaga imena: Temenica. To vam je naš mali Timavus-t̃ma, ki teče po t̃mi izpod Krasa v širno morje.

Da pa pride Temenica pri vsaki ponornici na dan večja, nego je šla v zemljo, to je čisto naravno. Zakaj po Dolenjskem visé kamenite plasti na notranjo stran, ne pa na vnanjo; ni tako, kakor n. pr. v tuhinjski dolini, kjer ima vsaka dolinica svoj studenec. Oglejmo si Mehovo, ta ogromni storž: skalovje je okoli in okoli obrnjeno v notranjo stran, da se ne izpira in ne udara.

Tukajšnji kamen je tisti hudnik — kakor mu pravijo primorski zidarji in cestarji, — ki se ne dá obdelati, razstreliti pa težko; strel vrže samo šibre za klobuk debele. Tak kamen ne more držati vode, zato tudi tekó skoro vsi studenci v Krko pod njenim površjem ali vsaj blizu površja. — Voda se zbira po votlinah, po temnicah, in ko pride ponornica Temenica do njih, pobira jih ter se napoji; v njeno žilo se stekajo manjše žilice v globini, le škoda, da tega ne vidimo.

24. **Vavtavas** (med ljudom Bautova vas) je nove koví. V starejših časih je bil ondi brod, na levem bregu Krke je bila straža na cesti v Sotesko, Dvor in Žuženberg; kraj stražnice se še pozna in je sedaj štirivoglata njiva z vzvišenim robom. To se je zvalo bautara — Fallthür, kakor je bautara še v navadi pri svinjaku nad koritom, da svinjé vèn ne bruhnejo; bautara je tudi na jezu, zove se sicer zaturnica, prav za prav zatvornica, da se zapira voda, kadar je je preveč za na malin. In taka bautara — zatvornica — je bila tukaj na cesti zoper sovražnika, in iz tega je oglajeno ime — Vavtavas, zakaj glasi *b, p, v* se v jeziku menjavajo. Pomniti je še to, da celo ogorje na severu nad Vavtovasjó se imenuje še sedaj Straža, kar pomenja nekako to-le: Po gori je straža in stojé stražniki, doli ob Krki pa je bautara, zatvornica — citadela.

25. Tudi Kočevarji imajo slovensko ime **Čermošnice**. — Tschermoschnitz je Felsenbewohner. Ta beseda je sestavljena iz *čer-čeri* = štrleča skala in

mož s končnico *ica, n* je zaradi lepoplasja. Cela ta beseda bi torej pomenila prebivalce na skalinah, skalnatih tleh. In taka je tudi krajevna leža. Doli pri Soteski ob Krki se pravi na Poljci; više je dolina čim dalje ožja in se zove Poljance — malo polje; naprej gori se pa dolina čisto stisne, cesta proti Semiču gre navkreber ob vodi med štrlečimi skalami, in kjer se dolina malo razširja, tam stoji vas Čermošnice. — Druge Čermošnice imamo tudi v Stopičah ob potoku Teški Vodi. Tudi tu stoji vas v pravem pomenu na skalah; pri jedni hiši dela skala skoro polovico stene. — Kako si ljudje razlagajo to ime, kaže list nekega krošnjarja, ki je pisal domov z Bavarskega: »Nach Schwarz-Beutel¹⁾ in Unterkrain«, in vendar se list ni izgubil; tako razumni so naši poštarji.

V Stopičah imajo še drugo vas staroslov. korenine, namreč Dólž, staroslov. dolъць, vallicula, dolinica. Vas stoji visoko na robu, zadaj je velika dolina, na levi in spredaj zopet dolinica. To vam je tak kraj, kakor so pri Mokricah na hrvaški meji novega imena Dóline; tu so okoli in okoli strme doline.

Tudi Mitterruzner ima na Tirolskem med slovanskimi imeni Dölsach, po naše bi rekli v Dolžah, kakor se tudi tukaj sliši, če vprašaš: »Od kodi si doma?« — odgovor: »z Dovž.«

¹⁾ To je po naše: »V črno mošnjico na Dolenskem«. — Med Bukovino in Galicijo teče reka Čeremoš (Czeremosz). Vsakdo vidi, da se besedi vjemata. Dobro bi bilo, da bi nam zemljepisci in jezikoslovci to enakost še bolj pojasnili.

Uredn.

Vetrecu.

Zakaj nam, vetrec, veješ
In trgaš z drevja kras?
Nemir v srce nam seješ
Jesenski tožni čas.

Le vej, le čustva drami
In tir ohrani svoj!
Saj ti ne čutiš z nami,
Mi čutimo s teboj.

A. M.

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Konec.)

Mdslej je imel Mohamed samega sebe za pravega preroka in zahteval tudi od drugih, naj ga priznavajo za preroka. Lahko si mislimo, da to ni šlo tako hitro, kakor si je želel on sam. Njegovi sorodniki, znanci, prijatelji — vsi so mu nasprotovali. A to ga ni potlačilo, ampak prav potrdilo mu je njegovo misel. Pa tudi privrženec ali vernikov je dobil polagoma. Prva je bila njegova žena Hadidža, ki mu je bila zvesto na strani do svoje smrti; drugi vernik je bil njegov mladi bratranec 'Ali; izmed prvih privrženec je bil tudi Abu-Bekr, ki je bil pozneje njegov prvi naslednik. Polagoma je to število rastlo; bili so vsi verniki nekaka družba. Mohamed jih je vneto opominjal, naj bodo zvesti, trdni v tej družbi, naj se držé zaveze božje, katero so sklenili. Tako je nastalo neko jedro, ki je bilo dovolj močno, da se je ohranilo in razširilo. Vsi ti verniki so bili iz istega rodú, kakor Mohamed, namreč Korajševci.

Kaj je pa vezalo in družilo te ljudi? Mohamed jih je učil, naj spoznavajo jednega samega Boga in pa njega za preroka. Dolžnost jim je bila, dajati miloščino in pa opravljati kratke molitve, skoro gotovo izprva tri, pozneje pa pet. V vseh rečeh pa so slušali Mohameda in imeli njegova razodenja za božjo besedo.

Pa kako je mogel Mohamed pridobiti poganse svoje rojake za novo vero, in kako si je mogel Mohamed sam sestaviti nauke, katere je učil?

Omenili smo že, da je poznal judovsko in krščansko vero, vsaj nekoliko, ker je imel opravke z židi in kristijani. Iz teh je povzel, kar mu je bilo všeč, kar je po svoje lahko umeval. Potem je pa tudi verjetno, da so bili tu pa tam po Arabiji ljudje, ki niso bili več udani poganstvu, pa tudi niso bili niti židje, niti kristijani. Imenovali so jih Hanife. Potemtakem je bila že nekoliko pripravljena pot Mohamedu.

Jako veliko je pripomoglo Mohamedu tudi to, da je zapisaval razodenja v pesniški obliki. Arabci so vneti za pesniški ali navdušeni govor, zato so verno poslušali prerokovo besedo. Iz teh posameznih zapiskov so po Mohamedovi smrti sestavili zbirko, ki se imenuje »korán«. Ta beseda pomenja po naše knjigo za branje ali javno in glasno čitanje, kajpada za svete namene. Razdelili so jo v 114 oddelkov, ki se imenujejo »sure«. Med surami pa ni nikake zveze, ampak razne reči prihajajo na vrsto. O tem bomo še govorili drugje.

Znamenito je v prvotnih naukih Mohamedovih tudi to, da ni hotel oznanjati nikake nove vere, ampak samo pravi nauk ali to, kar je resničnega tudi v judovski in krščanski veri, kolikor se je namreč njemu zdela prava. Izprva ni trdil, da sta oni verstvi napačni; oznanjal je, da uči isto, kar so učili drugi pred njim, in da je on za ta namen naravnost pooblaščen in poslan od Boga. Posebno tiste vernike povzdiguje, ki »imajo pismo« (kristijane in žide, ker imajo sveto pismo).

Sv. pismo se mu zdi veljavno in resnično. (Iz tega se vidi, koliko veljavo je imelo v cerkvi sv. pismo, če je celó Mohamed od svojih vrstnikov povzel to spoštovanje do sv. knjig.) Pozneje pa se je čisto odločil od krščanstva, še bolj pa od židovstva, kateremu je bil oster nasprotnik.

Ker se ne zanimamo najprej za to, zakaj in kako je nastala nova vera, ampak, kakšen je njen značaj, torej lahko izpustimo marsikaj iz njene zgodovine. Bili so za preroka hudi časi, ko so mu nasprotovali njegovi rojaki. Najbolj si je hotel pomagati z grožnjami. Sure iz tega časa žugajo hude kazni nevercem. Spominjajo se raznih drugih narodov, ki so bili od Boga kaznovani zaradi nevere: taka kazen pride tudi nad Mekkanke. Najrajši bi bil seveda sam pokončal svoje nasprotnike, a za to še ni bil dovolj močan v onem času. Marveč nasprotniki so bili čimdalje odločnejši, zgrabili so nekaj vernih sužnikov in jih mučili, druge vernike pa so strašili. Mohamedova verna družba je prišla v stisko. Tu mu pride na misel, da bi odposlal četo svojih pristašev v Abisinijo, ki je bila krščanska. Res odpošlje dve četi, vseh skupaj okrog sto môž. Na ta način si je hotel ohraniti vernike, pa nekoliko potolažiti nasprotnike. Toda kmalu potem umrè njegov ujec, ki ga je branil in podpiral, umrè mu tudi žena; število vernikov se ni množilo, nasprotniki so bili hujši. V teh stiskah odide iz Mekke v bližnje mesto Taif, češ, da si tam pridobi privrženecv. A od tam so ga kmalu zapodili. Ko mu je bil izpodletel ta poskus, lotil se je Arabcev, ki so prihajali z dežele v mesto, oznanjal jim svoj nauk in jim govoril iz korána. Tudi pri teh je imel malo sreče. — Naposled se mu je rodila srečna misel,

ki je odločila njegovo zmago: sklenil je bežati v mesto Jatreb, poznej imenovano Medíno.

V Jatrebu so bili prebivalci dvojne vere: bogatejši in omikanejši del so bili Judje, ki so se bavili s kupčijo, a večina je bila poganska. Nekdaj so bivali tamkaj sami Judje, dokler jih niso Arabci premagali in potisnili v kraj. Lahko umevamo, da so se jatrebski pogani navzeli polagoma od Judov raznih nazorov, ali jih vsaj spoznali, tako n. pr. vere v jednega Boga in pa v prihodnjega Mesijo. Poleg tega so imeli Jatrebčani med seboj vedno prepire; v mestu ni bilo jedinsti niti reda. Tu so bila tla kakor nalašč pripravna za Mohamedovo delo.

V Mekki pridobi zase nekaj Jatrebčanov, ki so bili prišli tje tržiti, leto pozneje še več, tako, da je mogel skleniti z njimi celo zavezo in poslati k njim svojega privrženca Mos'aba za oznanjevalca nove vere. Ta je pridobil v jednem letu precèj vernikov; Mohamed se je lahko nanje naslonil, sklenil tudi z njimi zavezo, da se bodo med seboj branili in podpirali; pripravil jih je na to, da ga sprejmó med-se kot svojca. Tako je dobil Mohamed trdno stališče, moč za nadaljno delovanje, središče za novo vero in novo kraljestvo. Meseca septembra leta 622. po Kr. je odšel Mohamed na tihem z nekaterimi spremljevalci iz Mekke in prišel po večdnevnom potovanju v Jatreb.¹⁾ Tu so ga sprejeli brez posebnega blišča in sijaja. Islam — vera Mohamedova je bila predstavljena iz prvotnih tal in presajena na boljšo podlago.

Prav v tem mestu pa se je pokazalo jasno, da si ni Mohamed pridobil

¹⁾ To je mohamedancem tako imeniten dogodek, da štejejo po njem svoja (mesečna, ne solnčna) leta; to se imenuje štetje po »hedžri« ali begu.

privržencev toliko z versko vnetostjo, kolikor s politično umnostjo. Znal je porabiti vsako priliko, vse je obračal v svoj prid. Tukaj se je utrdilo njegovo verstvo, določil je molitev, post, posebno v mesecu Ramadanu, jedila, izmed katerih je prepovedal kri in svinjsko meso, in pa to, da naj se verniki obračajo pri molitvi proti Mekki. Poprej je učil, da se treba obračati proti Jeruzalemu.

Zlasti nekaj pa je določil, kar mu je pomagalo bolj, kakor vse druge naredbe: za pravo vero, za islam se treba bojevati. Srečen oni, kdor umrje v boju za vero. In začel je sam ta boj, začel celó proti navadi v onem mesecu, ko se ni smelo bojevati v Arabiji. Nič se ni zmenil, da je prelomil do tedaj sveto navado. Začel je boj proti svojim rojakom, Korajševcem, napadal in plenil njih karavane. Pri Badru si je priboril popolno zmago nad sovražniki, pa tudi veljavo, da so mu sedaj meščani trdno zaupali; Jude je napadal, da si je pridobil denarja, vadal se je pri teh malih bojih vojskovanja in si pridobil orožja in živalij. A ni mu šlo vselej po sreči; nekoč so ga Mekkanci (pri Ohodu) popolnoma premagali in že mislili, da je Mohamed tudi mrtev. A ni bil, tudi pogum mu ni upadel. Nasprotnike je znal potlačiti, povečeval je svojo vojsko, vadal se je v raznih spretnostih in tako se je mogel braniti, ko so ga Mekkanci oblegali v Medíni. Morali so oditi, ne da bi bili kaj opravili. To priliko je porabil Mohamed, da je vse Jude, svoje someščane, dal pomoriti, — bilo je nad 600 mož — in se polastil njih imetja. Malo pozneje je sklenil z Mekkanci mir za 10 let. Njegovi pristaši so se navadili pleniti in ropati ter so bili nenasitljivi. Mohamed je skrbel, da jih je vodil sedaj sem,

sedaj tje, ne gledé na pravico ali na pogodbe. Učil je le, da sme vernik nad nevercem vse storiti. Vzgojil si je pri tem tudi dobre vojskovodje, in islam ni bil sedaj prav za prav nič drugega, kakor nauk, kako treba pleniti in si grabiti imovino tujih rodov.

Tako je šlo leto za letom. Mohamed je postal v pravem pomenu trinog, ki je grozovito plenil in uničeval arabske rodove. Ker ni bilo med njimi nikake jedinosti, niso se mu mogli ustavljati. Njegovi privrženci ali udanci — muslimi — so bili pohlepni in krvoločni. Videlo se je lahko kmalu, da bode islam premagal hitro vso Arabijo.

Glavno mesto Mekka je preroka najbolj bôdlo v oči. Tudi ga je gnalo, naj se maščuje nad nevernimi rojaki. Pogodba je veljala sicer za 10 let, toda znal jo je razlagati tako, da ga ni vezala. Šel je proti Mekki, dan na dan je rastla njegova vojna, Mekkanci so obupali, da bi se mogli dolgo braniti, in so se udali preroku leta 630. Sedaj je bila zmaga islamu zatrjena, in Mohamed je obveljal z mečem v roki in s krvjo tisoč in tisoč ljudij oblit — za pravega preroka.

Ko si mislimo preroka ali poslanca božjega, ne moremo si ga misliti drugačnega, kakor izvrstnega človeka, ki se odlikuje z raznimi krepostmi. Saj Bog si ne izvoli za svojega poslanca malovredne osebe, ki bi služila bolj pregreham, kakor njemu. A pri Mohamedu ne more nihče najti krepostij od one dôbe naprej, ko je dobil več moči in veljave. Velik razloček je med onim Mohamedom, ki je bil v raznih stiskah v Mekki, in onim Mohamedom, ki je imel oblast v Medíni. Bilo je, kakor bi bil v Medíni nov človek. Preje se je trudil, da je izpolnjeval svoje nauke; ni bil nikomur v izpodtiko, ampak je

vnemal vernike za dobra dela, pobožnost in stanovitnost. V drugem mestu pa je delal za svoj dobiček in za svojo veljavo. Preje je delal on za islam, za vero, sedaj pa je delala vera zanj. Kadar si je česa želel, kar ni bilo po volji njegovim pristašem, ali je bilo zoper navado, ali zoper pogodbe, dobil je urno razodenje od Allaha, da sme to in ono, naj se ne briga za to, kar poretó drugi. Kako lahko mu je bilo spraviti s poti osebe, ki so mu bile neljube! Kako je kipela v njem maščevalnost! In zlasti mesenost je raztrgala vse vezi in brzde odtlej, ko mu je umrla prva žena Hadidža.

Kako samopašno je Mohamed v tem ravnal in kako slab vzgled bil za vse svoje vernike! On sam je bil določil, da sme moslim imeti dve, tri ali štiri žene; če bi pa njih otrók ne mogel rediti, bodi mu dovolj samo jedna. Po smrti prve žene je dospel prerok kmalu do najvišjega dovoljenega števila žen; toda kakor je rasla njegova krvoločnost in pohlepnost, tako tudi pohotnost. Polagoma je privzel na razne načine pet drugih in jih tako imel devet, poleg teh pravih žen pa veliko število sužnic ali dekel. Kamor je šel, tudi na vojsko, šló je nekaj žen za njim. In kdo mu je dal pravico tako ravnati? Kajpada Allah, ki je rad izpolnil preroku vsako željo. Poslušajmo le, kaj mu govori Allah v 33. suri: »O prerok, mi ti dovoljujemo vse žene, katerim daš darilo, h krati z uplenjenimi sužnicami, katere ti je Allah dodelil, potem tvoje bratranke in sestrične, ki so šle s teboj, in potem vsako verno ženo, ki se udá preroku, če jo hoče prerok vzeti za ženo, pa samo tebi med vsemi verniki. Mi sicer vemo, kaj smo določili njim (vernikom) gledé na žene in sužnice; toda tebi ni v očitanje, Allah

odpušča in je usmiljen.«¹⁾ Dovolj! Sicer je težko taka razodenja — ne božja, ampak prerokovega izprijenega srca — spravljati na dan, a storil sem zato, da smo spoznali pravi značaj prerokov. Ali ni bogokletno, Bogu podtikati taka razodenja? Kakšna more biti vera prerokova, kakó ga morejo posnemati verniki, ako je on tako učil z vzgledom! Celó svojega posinovljenca je prisilil, naj mu odstopi svojo zaročeno ženo, ker mu je bila všeč. Tako mu je pomagalo preroštvo, da si je v Allahovem imenu dovolil, kar je hotel.

Pri vsem tem se je pa delal vedno, kakor da je pravičen in pobožen; vse njegovo ravnanje je Allahu po volji. Mohamed je znal z govorjenjem, vedenjem in bistrumnostjo tako delovati na svojo versko občino, da mu je večina verovala slepo in brezpogojno. Zato je ta slepa, odločna in skrajna vera znamenje vseh pravih moslimov. Oni ne vprašajo nič, zakaj in čemu je tako, ampak trdno verujejo, ker se njim tako zdi, in ostri nasprotniki so tistemu, ki ne veruje jednako. In kdor še ne veruje, ta se mora upogniti, ali pa izgubiti življenje. Mohamedova vera ne pozna nikake strpnosti; moslim se nič ne prizadeva, da bi koga prepričal in poučil, ampak le sila odločuje. Boj zoper nevernike je zapovedan moslimom, in neverniki so vsi, ki niso še moslimi, bodisi, da so pogani, ali židje, ali kristijani: »Bojujte se zoper tiste, ki ne verujejo v Boga in v sodni dan, ki ne posvečujejo, kar je Bog posvetil in pa njegov poslanec (prerok), ki ne služijo Bogu po resnici (t. j. pogane), one med njimi, ki so prejeli pismo (t. j. sveto pismo), dokler ne plačajo davka in niso potlačeni. Judje pravijo: Esra je božji sin; Nazarejci pravijo: Mesija je božji

¹⁾ Grimme: Mohammed I., str. 140.

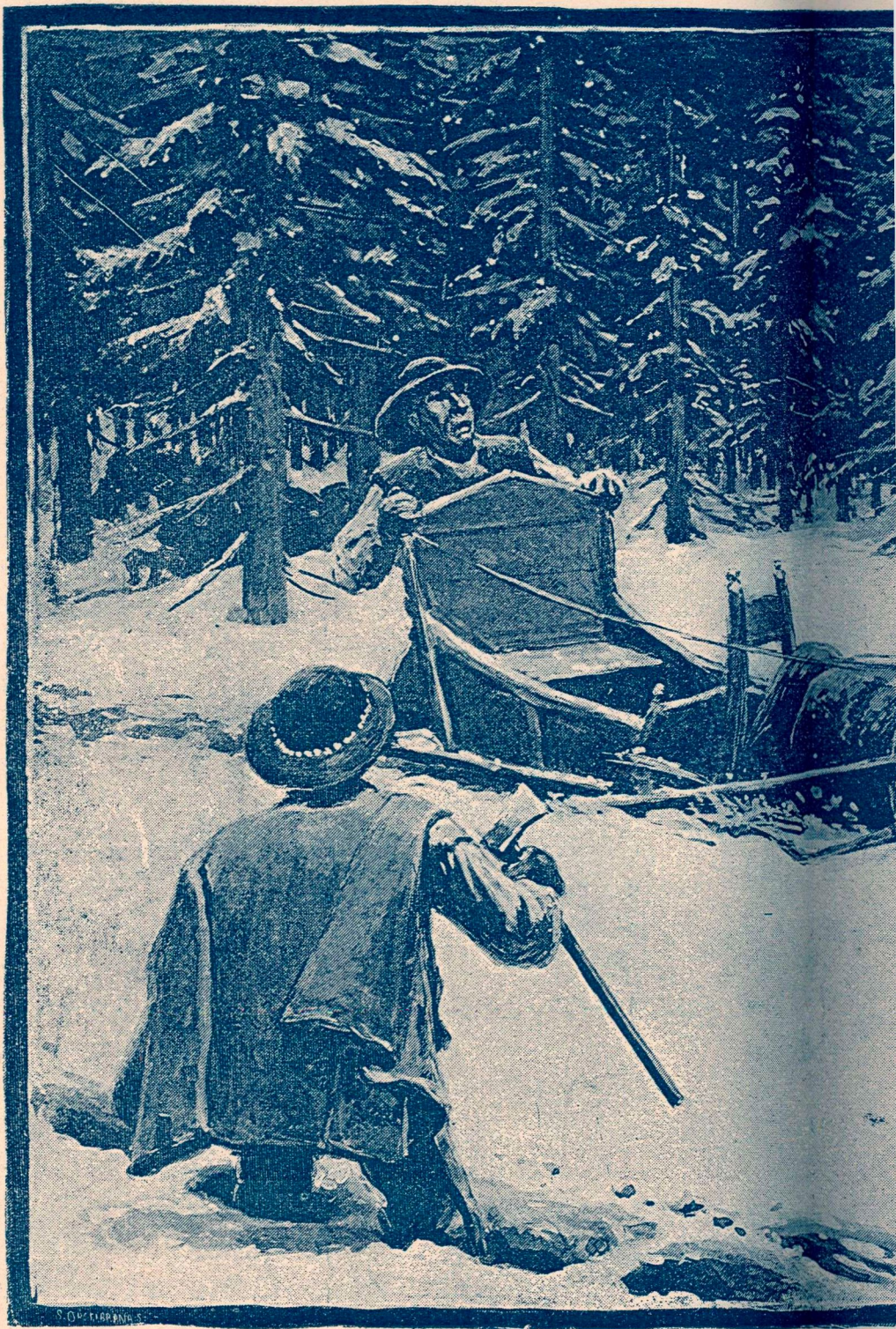
sin! To je njih govorjenje, jednako govorjenju onih, ki so bili poprej neverniki. Udari jih Allah! kako so bedasti!«¹⁾

žilo ga je še to, da niso bili vojaki zadovoljni z njegovimi naredbami, in zato je ž njimi še prav ostro govoril. Bolezen

Dve leti, kateri je še živel po prihodu v Mekko, ravnal je sam tako. Bojeval se je z mestom Taif-om, ki je bilo na jugovshodu, katero je pa premagal le težko. Napadal je še druge rodove, urejeval razne zamotane razmere, razne prepire, zlasti tekmovanje med obema mestoma Mekko in Medíno, določil, kako naj se posvečuje sveti kraj v Mekki, namreč Ka'ba s svetim kamenom, zlasti, da ne sme prihajati sem noben neverec. Če tudi je bila Ka'ba prav za prav poganski sveti kraj, vendar ga je sprejel Mohamed v svojo vero ali svoje bogočastje; izprevidel je namreč, da je romanje na jeden kraj jako imenitno za jedinstvo vseh njegovih privrženecv. Zato je zapovedal vsakemu moslimu romanje v Mekko jedenkrat v življenju. — Poslednji čas svojega življenja je bil prerok v Medíni. Pripravljal je vojščake, da bi šli plenit med Grke in napadli mesto Obrà. Poveljnik čete je bil Osâma. Mohamed mu je velel: »Imenujem te za poveljnika četi, ki se je zbrala. Idi tje, pa tako urno, da prehitíš prebivalce, predno o tebi kaj zvedó. Požgi njih hiše, polja in palmove zasade.«²⁾

Kmalu potem ga jame boleti glava; poloti se ga huda vročinska bolezen. Dra-

se shujša, vročina močneje pritisne. Prosi, da bi ga deli v mrzlo kopel. Denejo ga in vlijejo iz sedem mehov nanj vode. To je bilo prehudo. Prenesó ga k njegovi

Zima v Tatra

¹⁾ Sura 9; 29. 30. po prevodu Rückertovem.

²⁾ Sprenger, Mohammed. III., str. 551.

najljubši ženi 'Ajiši, kjer se je vročina še povečala. Njegovi živci so bili tako razdraženi, da ni bilo ž njim dosti upanja.

katera izmed nas tako vèdla?« On odgovori: »Ali ne veste, da ni nihče več trpel, kakor preroki?« Štiri dni je še

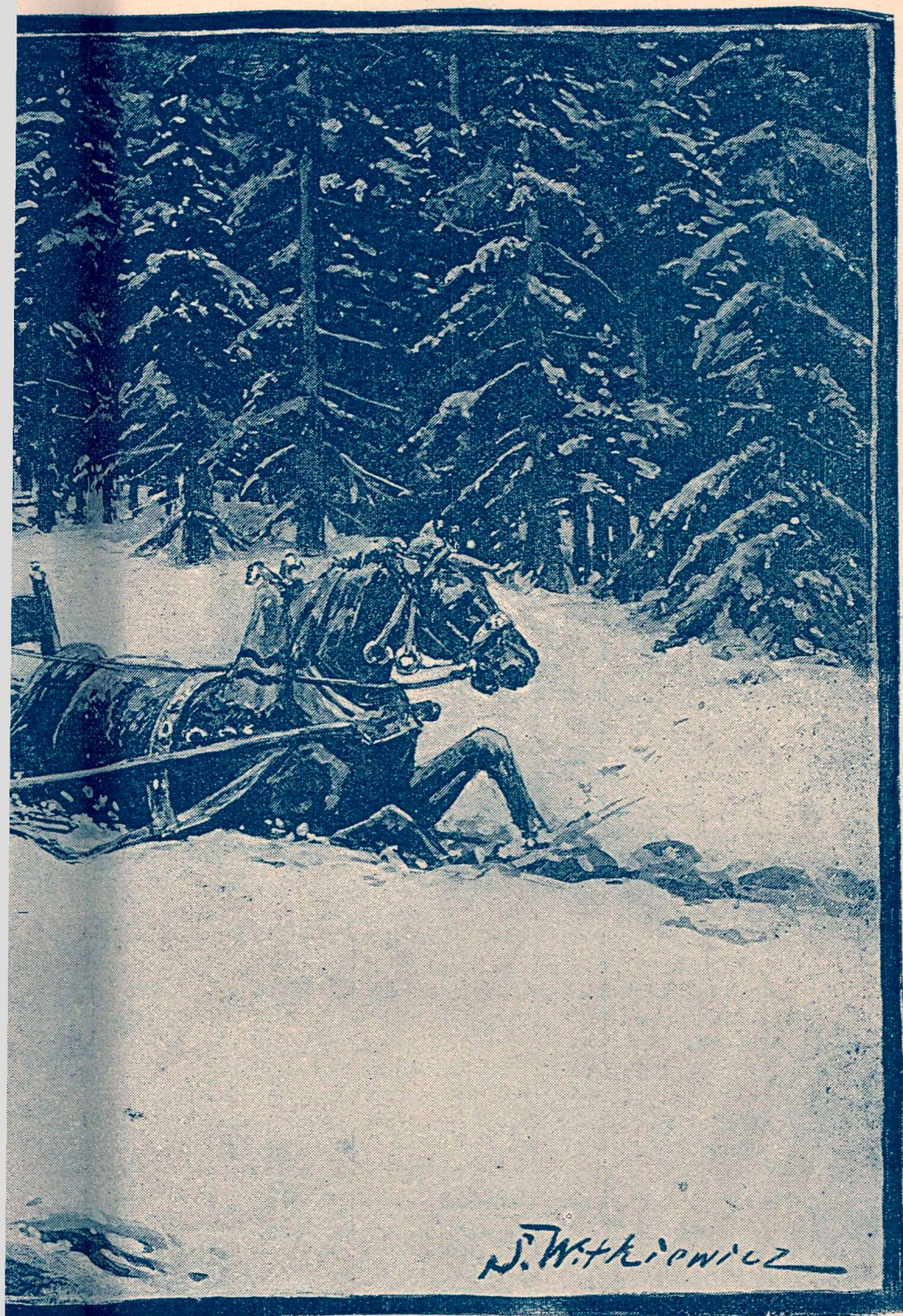
trajala njegova bolezen, njegove žene so se trudile, da bi ga rešile, pa bilo je vse brezuspešno. Prosil je pisala, da bi pisal oporoko, a niso mu ga dali, pač zato ne, da bi jim ne kratil slobode po smrti. Dne 8. junija l. 632. je umrl, in drugi dan so ga pokopali ravno tam, kjer je umrl. Tako se je končalo prerokovo življenje.

Čitatelj je spoznal iz našega opisa, da je bilo Mohamedovo življenje tako, kakoršno je življenje kakega drugega človeka. Pač treba priznati, da je bil nenavadno nadarjen, zlasti stanoviten, poleg tega še srečen: a božjega ni mogoče nič najti v njegovem delu. Res sloni moč njegovega nauka na prvi in glavni resnici: Le jeden Bog je, in ta mu je pridobila zmago nad poganstvom, toda s to resnico, povzeto iz judovstva in krščanstva, združil je toliko nespametnega, neresničnega in škodljivega, da je prav njegov nauk v mnogih ozirih za človeštvo grozna nesreča.

Dandanes priznava vsaj po zunanje 176 milijonov ljudi, da je bil Mohamed božji poslanec. Kako ogromno število! In tem ljudem je bolj

Kakor v obupnosti se je valjal sem in tje, kričal in stokal. Njegovim ženam se je zdelo to preveč in nespodobno. Vprašajo ga: »Kaj bi rekel, ko bi se

ali manj vtisnjeno znamenje, katero je vtisnil prerok sam svoji veri: nestrpnosti, sebičnosti, grozovitosti in pohotnosti. Ali je to sreča za človeški rod?

ma v Tatrah.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1892.

»**Jeruzalemski romar.**« Opisovanje svete dežele in svetih krajev. Spisal dr. Frančišek Lampe. I. snopič (tako naj se čita na platnicah mesto I. zvezek). 8°. Str. 176. — Mislim, da nihče ne pričakuje od našega lista ocene te knjige. In ko jo tukaj v vrsti drugih Mohorjevih knjig navajamo, omenjamo le nekatere težave in okoliščine pri spisovanju te knjige.

Ko bi bil hotel pisatelj opisovati jedino le svoje potovanje, bila bi mu naloga lahka. Toda taka knjiga bi pač ne ustrezala namenom naše družbe. Osebnost pisateljeva bi bila silila na dan, opisovanje predmetov bi bilo zaostajalo. Hodil je pisatelj po srednji poti, zlasti, ker je moral pisati marsikje na kratko, da je delce vsaj deloma celotno. Tvarina je namreč jako obširna; zgodovinskih in krajevnih posebnostij je v sveti deželi toliko, kolikor nikjer drugodi. Iz teh je bilo treba povzeti le važnejše stvari in vmes tu pa tam kaj vplesti, da je v knjigi vsaj nekoliko razvedrila.

Težave je napravljala pisava lastnih imen. O tem sem izpregovoril na drugem mestu. Čitatelji utegnejo težko verjeti, da je pisatelj mnogokrat že ob samih takih besedah obstajal dolgo časa in mislil, mislil, kako bi se pisalo bolje. Koliko preglavice, koliko dvomov, koliko iskanja in notranjih muk prizadevajo pogostokrat vestnemu pisatelju prav take male stvari! Ako bodem mogel, razpravljaj bodem iz izkušnje svoje nekatera taka vprašanja, katera sem omenil danes pod drugim naslovom v tej številki. Prepričal sem se, da se pri večini slovniciarjev pogreša pisateljska izkušnja. Pravilo se označi v slovnici z mirno vestjo, slovniciar zapiše kratko in hladno, a pisatelju se primeri stotina slučajev, v katerih se ozira na to in ono pravilo, naposled pa vidi, kako nedostatna je slovnica. Poleg tega nadleguje pisatelja še misel, da pride kratkoviden ocenjevalec in nategne vse delo in ves sestav na svoje kopito — —: to napravlja pisatelju grenke ure. Rekel bi pa lahko: Če zahtevajo slovniciarji, naj je vsak pisatelj kolikor toliko jezikoslovec, zahtevamo pisatelji še nujneje, da bodi vsak slovniciar tudi izkušen pisatelj.

Neveščemu bralcu niti na misel ne pride, koliko truda je bilo za slike. Ker, žal, nimamo domačih zavodov za izdelovanje slik, treba je bilo iskati pomoči drugodi. Tu omenjam s priznanjem in pohvalo, da je zavod Husníkov in Häuslerjev v Pragi dosegel prav dobro. Ni pa napravil vseh slik le-ta zavod. Ker ni bilo možno do pičice natančno nadzorovati dela, zato se je vrnilo par neznatnih pogreškov v zemljevid na str. 64, in v načrt na str. 92. Iz opisa pa lahko vsakdo popravi one pomote risarjeve, kakor »Gora Kvarantanije« v »Kvarantanija«; ali: »Damaskna vrata« v »Damaška vrata«.

Težko je bilo tudi tvarino razvrstiti tako, da ne bi se nobena stvar prav nič ponovila; kar se je pa zgodilo, to se je zgodilo v jako mali meri in le zaradi potrebe.

Naučimo se, Slovenci, zanimati se na pravi način tudi za tujino, da se naše obzorje čez Ljubljano in Golovec razširi, in da ne bodemo vedno majhni in malenkostni po mišljenju, kakor smo po številu. — Družba sv. Mohorja je dala natisniti »Jeruzalemskega romarja« mnogo več izvodov, kakor je letos število udov, zato bodo novi udje lahko dobili I. snopič po 45 kr.

Dr. Fr. L.

»**Domači zdravnik**« po naukih in izkušnjah župnika Kneippa. Za vsakdanje potrebe našega ljudstva sestavil Valentin Podgorec, duhovnik krške škofije. 8°. Str. 170. — Ta knjižica nam podaje v štirih oddelkih to-le vsebino: 1. Česa je treba k zdravju, in kako se zdravje ohrani; 2. kako naj rabimo vodo; 3. pod naslovom »lekarna«, nekatera navadna zdravila z navodom, kako se pripravljajo zdravilne tinkture, čaji, prahovi in olja; 4. abecedni seznam nekaterih boleznij.

Glavni znak sedanjega človeštva je nekaka splošna omehkuženost, in prav od todi izvirajo mnoge bolezni. Omehkuženo je staro in mlado, po mestih, pa čimdalje bolj tudi po deželi. Župnik Kneipp deluje najbolj in v prvi vrsti proti mehkužnosti, rabi pa najcenejša in preprostejša zdravila. Mohorjeva družba si je pridobila vrlo zaslugo, da je to knjižico poslala med slovenski svet, ker pričakujemo, da nam pomore ohraniti ljudstvo čvrsto in zdravo.

Prav koristen se nam zdi tudi dodatek, v katerem je pisatelj po celi knjižici posejane nauke o izreji otrók zbral v kratek navod za stariše. Takih naukov ni nikdar preveč. Naj bi se stariši zvesto ravnali po njih, marsikatera mladika bi vzrastla v sadonosno drevo, ki sicer zaradi nespametne izreje hira in usahne pred časom.

Pri oddelku »Kako naj se rabi voda«, svetovali bi po svoji izkušnji, — kar sicer tudi pisatelj pogosto poudarja, a se bojimo, da bodo nekateri vendar-le pregledali —, naj se bralci še le tedaj poprimejo zdravljenja z vodo, kadar so ta del knjižice popolnoma prebavili. Kar se sme rabiti čisto brez strahu — po navodu zdravnikovem ali pod nadzorovanjem izkušnega človeka, to bi utegnilo neprevidnemu nezkušencu biti v veliko škodo.

Knjižico torej priporočamo slovenskemu občinstvu, naj jo pridno prebira, a ob enem opozarjamo, naj vodo previdno rabi za utrjevanje in zdravljenje.

Pisatelj rabi nekatere izraze, katerih ne nahajamo v splošni rabi; vendar priznavamo, da nam je bil tudi jezik dokaj všeč. Ž. B.-c.

»**Slovenske Večernice**« za pouk in kratek čas. 46. zvezek. 1892. — Vsebinska »Večernic« je tudi letos raznovrstna in zanimiva. Pripovedne spise nahajamo v njih tri: »Najgotovejša

dota«, povest, spisala Pavlina Pajkova; »Brat Evstahij«, povest, spisal A. Koder; »Nekoliko črtic iz življenja starega Zelnič«, spisal Janko Barle. — Da rabim takoj primer: kakor se je brat Evstahij, menih-frančiškan (v povesti Kodrovi), trudil celih štirideset let, da bi primerno naslikal najsvetejše bitje na svetu, Marijo, pa se mu ni posrečilo, tako, zdi se mi, godi se marsikateremu drugemu umetniku in pisatelju povestij. Idejo ima v duši krasno, toda, ko ji je treba dati čutno obliko, tedaj se začne trpljenje, tedaj oblika neče doseči nadčutnega vzora. Ideja naše prve povesti je lepa, resnična: najgotovješa dota vsaki deklici so delavne roke in ponižno srce. To, in jedino to doto je imela Barbika, hči kmeta Boštjana; njena polsestra Marica pa je imela jedino le telesno lepoto, drugega pa nič. A, ko je vkljub temu skoro že dobila bogatega in dobrega ženina Jožeta, pokazalo se je, da telesna lepota prav za prav ne velja nič, če duša ni lepa, okrašena s ponižnostjo, postrežljivostjo, delavnostjo. Maruša je ostala samica, postala beračica zaradi ničemerčnosti. Barbiko pa je vzel pridni Jože za ženo, in vse jo je spoštovalo. Tudi oče Boštjan se je naposled kesal, da je Marici dajal potuho. Taka je ideja in ta nas zadovoljuje; oblika pa ne povsem. Ni primerno opisovati Marico kot čudo lepote, Barbiko kot nestvor, »spačenega života«, »nelepega, rumenega, koščenega obraza«; ni verjetno, da bi bili vaščani prvo klicali: lepo Marico, drugo: grdo Barbiko, kakor tudi ni resnično, da bi naš narod za koga ne maral, samo zato ne, ker je grd; še na misel mu ne hodi kaj takega. A to se trdi na str. 44. Kaj neprikladno je, večkrat poudarjati in omenjati lepoto »lepe Marice«, kakor čitaš v tej povesti. Pové se jedenkrat, dosti! Helena je morala biti gotovo izredne krasote, da se je vnela vojska zaradi nje, a vendar Homer omenja to samo jedenkrat, in še to le mimogredé polaga v usta resnim starcem. Sploh, osebe naše povesti niso pristno-narodne, in to jih kazni. Narod, čitajoč povest, lahko sicer vidi uresničen svoj nazor o lepoti in pridnosti, a v osehah ne more spoznati sebe, in Bog daj, da se nikdar ne bi! Naj bodo značaji, vzeti izmed naroda, res naši, potem bomo radi v celoti hvalili take povesti. — Dobro pozna pa naš narod še mladi pisatelj gosp. Janko Barle, in njegov stari Zelnič je res prava slovenska korenina. Kakor očak Izak, tako nekako se pripravlja za smrt: spravljen z Bogom želi dobiti še nekaj na svetu, pečeno repo bi še rad jedel. Dadó mu je, a ne more je več jesti; in to mu je neovrgljivo znamenje bližajoče se smrti. Koliko humorja je v teh črticah! — A. Kodra povest: »brat Evstahij« je dobra; posredno bode povzdigovala tudi češčenje Marijino, Slovencem tako ljubo. — M. Opeke: »Planinski kosci«, pesem, ima lepo misel: češ, koscem najlepša rosa je — znoj na čelu. — Poučni spisi so jako primerno izbrani. Ko prečitaš spis »Kako se potuje po Afriki«, spisal Iv. Vrhovec, užali te le to, da je spisa že konec, zakaj čitalo bi se tako berilo cele dni. Tako pripovedovati ne zna vsakdo. Človek se čudi srčnosti človeškega rodú, kaj vse stori za vedo, kakor n. pr. isti Stanley, ki je toliko

trpel v afričanskih pragozdih: lakoto, žejo, vročino, razne bolezni; in tedaj pride misel: Za nebesa ni treba polovico toliko trpljenja, a še tega ne marajo ljudje. — Spis Iv. Steklase: »Andrej Turjaški, karlovški general in glasovit junak (leta 1557—94), v spomin tristoletnice« je kaj prikladen, ker bode bodoče l. 1893. tristo let, odkar so pri Sisku pobili Turke naši pradedje. Pripovedovanje je zanimivo; zaradi mnogih krajevnih imen bi bil kaj dobrodošel mal zemljevid, kakor ga je prinesel n. pr. »Jeruzalemski romar«. To pojasnjuje umevanje. Vidi se pa iz spisa tudi, kako se je tedaj sam papež Klement VIII. zanimal za Slovence, odlikovavši Turjaškega in bodreč ga, naj še dalje prodira zoper Turke. — »Črtice iz francoskih bojev na Koroškem l. 1813.«, spisal Fr. Hubad, bodo zlasti sosedge na Koroškem gotovo radi čitali. — Narodna pravljica: »Cesarica in cesaričina«, zapisal J. Kržišnik, ima dobro jedro: vsaka hudobija pride na dan in se kaznuje. — Res dovtipne so tudi kratkočasnice, katere je nabral A. Brezovnik. — Posebnih jezikovnih napak ni v knjižici, razven, če omenimo n. pr. skrbeti se m. skrbeti, zboleti na osepnicah m. za osepnicami, tih sem m. tiho sem ali pa: molčim, pa to so le hibice. — Hrabro so se bojevali naši dedje v slavni bitvi pri Sisku, a dr. Sketov uvodni spis: »Štiridesetletno delovanje društva in družbe sv. Mohorja« nam kaže, kako se pa od l. 1851. bojujemo Slovenci s peresom in knjigo za sv. katoliško vero in mili materinski jezik. Nad štiri milijone knjig je izdala družba v teh letih in zbrala lepo število pisateljev okrog sebe. Prvi bojevnik so bili nepozabni knezoškof A. M. Slomšek, za njimi A. Einspieler, Ant. Janežič in dr. Pregled vseh doslej od družbe natisnjenih spisov je kaj koristen. Kakor so bili nekdanj Slovenci najprej Bogu hvaležni za vse slavne zmage, tako moramo i mi pred vsem Boga zahvaliti za tolik napredek družbe sv. Mohorja, zahvaliti iz srca pa tudi vse, kateri so karkoli storili njej v proseh in čast.

J. D.

»Psalmi.« Preložil Iv. Vesel. V Ljubljani. Založil prelagatelj. Tisek »Katoliške Tiskarne«. 1892. Str. 259. Cena 1 gld. 20 kr. Dobiva se v »Katol. Bukvarni« in pri Kleinmayerju v Ljubljani, pri Drag. Hribarju v Celju in Spir. Skertu v Gorici. — »Tu podajam slovenskemu občinstvu sad več kot desetletnega truda,« tako pričinja pesnik svoj kratki predgovor. In tak sad je tudi vreden tolikega truda. Svetopisemsko poezijo v novodôbni obliki presaditi na domača tla — ni lahko delo, in zato smo dolžni pesniku priznanja in hvale, da je je tako izvrstno dovršil. V najraznovrstnejši meri, iz večine v gladkih rimah in v čistem jeziku se nam tolmačijo lepo po redu posamične misli. Izpuščeni so 52., 69. in 107. psalm, ker so z malimi izjemami po dvakrat v sv. pismu. Tako je 52. pozneje predelan po 13., 69. je skoraj po besedi v 39., 14. — 18., 107. pa je sestavljen iz 56. in 59. psalma. — V 67. psalmu je 20.—23. vrsta prestavljena za 11.; ravno tako je tudi v 113. psalmu zadnja kitica sestavljena iz srednjih vrst, namreč iz 11., 12. in 10. — V jednega sta zjedinjena 41. 42. in 114. 115. psalm; to je bilo pesniku

potrebno, da je dobil jednotno misel, in tudi z bogoslovskega stališča mu ne moremo oporekati; 41. in 42. psalm sta združena v jednega v več nego 40 hebrejskih rokopisih. Ker ima pa knjižica vendar-le 150 psalmov, treba je bilo pesniku več psalmov raztrgati na dvoje; tako n. pr. 23, 7—10 vrsto že prevaja kot 24.; 35, 6—13 kot 36.; 100, 24—29 kot 101. itd. Priznavamo pa tudi tukaj, da se mu je vse to srečno sponeslo. Pesnik prevaja večinoma po izvorniku, in le čuditi se je, kako more tako točno izražati misel za mislijo. Jezik njegov je na vrhuncu razvoja. Dejali bi skoro, da sega že nekoliko čez meje. Skoro na vsaki strani opazamo namreč, da je pesnik doma v slovanskih jezikih; morda se to vidi semtertje še preveč jasno. Češka (tudi hrvaška) beseda »utočišče« (str. 103, 159 in še večkrat) bi se pač lahko malo bolj po naši zavila; saj uprav za tisti pojem rabi pesniku »zatočišče« (str. 82), in nam se zdi to boljše. Tudi »praveden« in »pravednost« v pomenu pravičen, pravičnost in »nikati« (str. 148), (češki vynikati) je nekam brez potrebe izposojeno od naših severnih bratov. Pohvalili smo že čiste rime; le malokdaj to ne velja; tako n. pr. up je — ljub je (stran 174). »Timpan« (str. 239) ni na mestu; brez dvojbe se ima tu misliti na kako glasbeno orodje na strune; Vulgata prevaja »organa« (hebr. kinnoroth). — S tem smo pri kraju z opazkami. Z največjim veseljem uvrščujemo to knjižico med najboljša slovenska pesniška dela, želeč, naj bi vsakemu izobraženemu Slovencu postala dobra znanka, bodrilka in tolažnica v grenkih časih, naj bi vsi našli v njej najblažjega, najprijetnejšega dušnega užitka.

Dr. K.

»Sofoklejev Edip na Kolonu.« Životopis Sofoklejev in uvod napisal, dramo prevel in opomnje dodal R. Perušek. V Novem Mestu. Natisnil in založil J. Krajec. 1892. Cena 15 kr. — Najduhovitejši in najbolj razviti jezik starega veka je brezdvomno grški. To nam spričujejo različni spisi in umotvori grških zgodopiscev, modroslovcev, pesnikov. Med dramatičnimi pesniki je na prvem mestu umetnik, kateriga so stari imenovali »ὁ τραγικός«. Da je ta umetnik — Sofoklej — prvi dramatik starogrški, dokaz za to so nam njegove drame, v katerih ne vemo, ali naj bolj občudujemo vzvišene misli in globoka čustva, ali blagoglasni in s čudovito umetnostjo umerjeni govor. Mnogo dram Sofoklejevih se je pogubilo. Izmed ostalih pa smemo najlepšim in umetnejšim prištevati dramo »Edip na Kolonu«, katero je gosp. pisatelj, ne boječ se truda, — saj mu je bil ta trud le »slast« — prevel na slovenščino za »Narodno biblioteko«. — Kdor pozna razliko med novoslovenščino in starogrščino, temu tudi ni neznan, da prevajanje iz starogrščine na novoslovenščino ni baš lahka stvar. Posebno težko je sloveniti dramatike starogrške, — med temi pa cvet grške dramatike — umotvore Sofoklejeve. Pri slovenjenju Sofoklejevih dram delajo največ težkoč izobraženi grški jezik, metrika, ritmika in vrhu tega še pokvarjeni tekst.

Gledé na te težave piše gosp. prelagatelj v pripomenku (str. 3): »Poznavalec grškega jezika

vé, kako težko je prevajati koncizne izreke grške, kadar je prevodilec zapet v ozke meje pesniškega merila, posebno v lirskih partijah, kjer oblik metra in čudno zasukani govor velike zapreke delata.« Gosp. pisatelj se je trudil »ustvariti primerno sliko matice«, ter je pri prevajanju semtertje rabil manj navadne izraze, — zakaj, ni vselej lahko dobiti za grško besedo primerne izraza slovenskega — in je zraven opombic (stran 99—106) za ložje razumevanje svojega prevoda prideljal tudi kratek slovarček (str. 107—109) manj navadnih besed. Napisal je tudi nekaj stranij »o životu in pesniškej znamenitosti Sofoklejevej« (str. 5—10) in uvod k Sofoklejevemu »Edipu na Kolonu« s tremi kazali (str. 11—32). Prevod sam obsega 63 strani (stran 35—98). Cela knjižica šteje torej okoli 109 stranij.

To delce je v obče hvalevredno, ker nam kaže, da je slovenski jezik tudi v zadnjih letih napredoval in je sposoben za prevajanje največjih umotvorov grških na novoslovenščino. Prav zaradi važnosti tega dela omenjamo nekatere stvari.

Str. 4. rabi gosp. pisatelj izraz »arza« (ἄρσις) za dolgi poudarjeni, izraz »teza« (θέσις) pa za kratki, nepoudarjeni zlog. Primerneje bi bilo, da z arzo označimo kratki, oziroma dolgi nepoudarjeni, s tezo pa dolgi, oziroma kratki, poudarjeni zlog. Grki so imeli namreč navado, kadar so zlog poudarjali, z ного stopiti na tla (τὸν πόδα τιθέναι), kadar so pa ного vzdignili (τὸν πόδα ἀρῆεν), bil je zlog brez poudarka.

Str. 5. stojé besede: »Sofoklej... narodil se je po poročilih parskega marmorskega letopisa leta 495. (po drugih vestéh leta 496. ali 497.). Po bitki Salaminski plesal je baje Sofoklej, kateremu je bilo tedaj 17 let, v društvu mladeničev okoli tropeja.« V teh vrsticah vidimo neko nasprotje. Ako je bil Sofoklej za časa Salaminske bitke (l. 480.) po mnenju pisateljevem star 17 let, ko je vodil, lahko oblečen (γυμνός), kolo mladeničev atenskih okolo tropeja, bilo je rojstveno leto Sofoklejevo 497./6.; ako se je pa pesnik narodil l. 495., bolje 496./5., bil je ta, ko je vodil kolo, star še le 16 let, kar čitamo tudi pri starih pisateljih.

Kakor se gosp. pisatelj ne more natanko odločiti za to ali ono rojstveno leto pesnikovo, tako tudi gledé na njegovo smrt ni odločnega mnenja, pišoč (str. 6): »Umrl je leta 405. (406. ali 407.)«

Str. 6. navaja gosp. pisatelj vzroke smrti Sofoklejeve, kakor nam jih sporočajo stari pisatelji. Po našem mnenju Sofoklej ni umrl od veselja nad tragično zmago ali pri čitanju Antigone, tudi se ni zadušil z vinsko jagodo. Lahka, skoro brezčutna smrt zaradi visoke starosti pesnikove je bila povod, da so si izmislili one vzroke.

Str. 26. čitamo: »Mnogi filologi imajo navado, da v vsakem znamenitejšem delu grške pesniške pa tudi filozofske književnosti vohajo tendencije in namigavanja na sodobne politične odnošaje. Temu nespametnemu početju tudi »Edip na Kolonu« ni mogel izbegniti« itd. Mnenja učenjakov o tendencijoznosti naše drame so različna. Kdor pozna natančneje politične

razmere za peloponeške vojske, kdor ve, da je bil Sofoklej ob nesrečni sicilski vojski okoli leta 413. med svetovalci (πρόβουλοι), in komur ni neznano, da se Sofoklej ni samo državniškega delovanja udeleževal, ampak da se je tudi popolnoma gibal in sukaj pod mogočnim uplivom velikega državnika — Perikleja, — saj je Sofoklejeva umetnost pravi, neizkaljeni izraz Periklejevih Aten in njih omike, — pač priznava, da je drama »Edip na Kolonu« vsaj deloma tendenciozna. Tudi Evripid, vrstnik Sofoklejev, je pisal politične drame (prim. Heraklide). Ali pesnik zato, ker ni politik v pravem pomenu besede, ali ker se le deloma bavi s politiko, ne sme in ne more pisati politične, tendenciozne drame? Zgodovina nas uči, da najodličnejši pesniki zlagajo dostikrat pesmi ne le iz pesniškega, ampak tudi iz političnega nagiba. Drami »Edip na Kolonu« je dala povod brezdvomno tudi peloponeška vojska, saj jo je Sofoklej spisal proti koncu omenjene vojske. Iz vsebine drame se tudi razvidi, da se je Sofoklej oziral na razmere, osebe in države iz časa peloponeške vojske.

J. Jenko.

»**Maksimilijan I., cesar mehikanski.**« Slovenskemu ljudstvu spisal Fr. Nedeljko. V Ljubljani. Založil J. Giontini. 1892. 8°. Str. 69. Cena 20 kr. — Ta knjižica o nesrečnem Maksimilijanu ni prva v slovenskem slovstvu. Pa ona prva, »Cesar Maks in Meksika«, se je jako pozgubila. Ker je junaški Maks dobro znan našemu narodu, zato bode pač rad marsikdo v roke vzel tudi to knjižico, ki pripoveduje v lepi in mični obliki o življenju, o cesarovanju in naposled o tužni smrti Maksovi v tuji zemlji. Že tak dogodek sam na sebi mika bralca, kaj še le, če se spomnimo, da je tudi marsikateri Slovenec šel po jednako srečo v tujino. Mnoge strani v knjigi so nam ugajale, bodisi zgodovinska natančnost in pa umno razvijanje, ker le tako umevamo nesrečno smrt cesarjevo, bodisi jezik, ki je dokaj čist in pravilen. Vendar bi želeli za »slovensko ljudstvo«, da bi bile nekatere stvari bolj domače razložene, zlasti verske ali cerkvene razmere, zakaj izrazi, kakor »klerikalna stranka«, ne pojasnjujejo ljudstvu resnice. Na str. 60. naj bi se bilo omenilo, da ono poročilo o smrti cesaričini ni bilo resnično, ker vsak čitatelj pač ne vé, da je cesarica še dandanes živa.

Sicer je pa zgodovina pokojnega mehikanskega cesarja za vsakatega jako poučna, če le hoče misliti o usodi narodov, kakor o sreči posameznega človeka.

»**Ilustrovani narodni koledar**« za navadno leto 1893. V. leto. Celje. Uredil in izdal Dragotin Hribar. 8°. Str. 160. Cena vez. knjigi 1 gld. — Po zunanji obliki je ta koledar najelegantnejši med drugimi slovenskimi koledarji. Ima osem ličnih slik, zlasti lepo izvirno sliko celjskega mesta po fotografiji gosp. Magoliča, in pa vkusno, vabljivo prirejeno vezavo. V vsebini spoznavamo »Mihaela Vošnjaka« z bratom dr. Josipom vred (življenjepisna črtica s slikama), že znano pripovedovalno zmožnost Pavline Pajkove v noveli »Igra s srečo«, pisatelja Ahasvera »iz popotnih spominov« in mladostni

spis gosp. S. Rutarja (iz l. 1875.) »Selitev Slovanov proti jugu«. Tako je torej tvarina v tem obsegu dokaj raznovrstna. V jezikovni obliki se kaže poleg skrbne poprave še marsikaka hiba, celó v Aškerčevem prevodu »Car Vahtáng«, n. pr.: »Mesto klatim da sredi se gôr« in »ima prav«. — Koledar je primerjen samo odraslim, zvedenim čitateljem.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

(Piše J. Barlè.)

Ni dolgo od tega, kar je zagledala v Križevcih beli svet knjiga Iv. Lepušiča: »**Bošnjakuše.**« Pripovijesti. 1892. 8°. Str. 145. Cena 60 kr. — Menda je pisatelja navdušilo to, da so bile tako laskavo sprejete njegove: »Slike iz Bosne«, katere je izdal v letošnji Matici. V kratkem je napisal drugo knjigo iz bosanskega življenja. — V knjigi je večja povest »Marijan« in mala: »Sejda«. Sejda je lepa slika iz onega časa, ko so naši osvojili Bosno. Jure, sin kmeta Petra Benčiča, ne more pozabiti jedinice Mustavagine, Sejde, s katero se je bil seznanil še kot otrok, ko je prinašal agi mleko. Tudi ona je njemu naklonjena, ali kaj pomaga, ker je baš ondaj najbolj napeto med mohamedanci in rajo. Ne samo to, ampak tudi dolgovrati mujezin Abduhal pogleduje prav često za dekletcem, katero mu je zmešalo še ono malo pameti, kar je je imel preje. A kar je najhuje, Mustavaga sam sili, da vzame Sejda Abduhala. Ni druge pomoči, kakor da še za časa pobegne v varnejše kraje. Mlada se dogovorita, da pride čez nekaj časa Jure preoblečen po turško in odvede deklico. Dober znanec, Juretov ujec (franciškan) fra. Stipo dá Juretu turško obleko, da se odpoti bogato preoblečen v kraj, kjer je bivala deklica, da jo ob priliki odvede. Ali bilo mu je v nesrečo. Baš onih dnij je prekoračila avstrijska vojska mejo, ulovila z drugimi Turki tudi Jureta in ga odvela tja gori v Olomuc, a Mustavago so vojaki ubili, le Sejda je še ob pravem času srečno pobegnila k svoji prijateljici, a od ondodi k fra. Stipu. Dobri ujec jo je učil resnic sv. vere in nekega dne krstil v svoji kapelici. Za spomin na Jureta, o katerem ni bilo niti duha, niti sluha, nazvala se je Sejda ob krstu Jurka. Že je mislila oditi v samostan, kar dojde nenadoma v hišo Jure, raztrgan in izmučen. Da je bila kmalu potem poroka, ni mi treba omenjati, a dobri fra. Stipo je imel kaj zapisovati v svojo »kroniko«.

Večja povest je »Marijan: spominjanja na prvo novačenje (vojaški nabor) u Bosni.« Tudi tu ni zapletenih dejanj, a pripoveduje se dosti obširno, prizor se pridružuje prizoru. Ni boljših prijateljev, kakor sta zlatarja Stanko in Marijan. Stanko ima le sestro Pavko, a Marijan mater Jurko. Čegava bi bila Pavka, če ne Marijanova, pa zato ni čudno, če sta se rada gledala. Ali kjer se dva vjemata, tam se hitro najde tretji, kateri jima zavida srečo, a ta tretji bil je vaški knez (župan) Stipan. Tudi njemu je bila Pavka povšeči, pa je želel, da bi bila njegova žena. Da zvrši svoje zlobne nakane, ni

mogel dobiti boljšega sredstva, kakor mojstraskazo krojača Božo, kateri se je pa le malo bavil s škarjami in gladilom. Po krivem priseči, goljufati, to mu je bil vsakdanji posel, ker odkodi mu drugače denarja za popivanje! Zvita buča se domisli hitro, da mu vdova Jurka dolguje precejšno svoto po pokojnem možu, kar hoče potrditi on in nekoliko pridaničev s prisego. Vdova in Marijan sta v veliki zadregi, ali dobri Božo se hoče z njima z lepa poravnati, če ga vzameta v svojo hišo, kar se tudi zgodi. Od sedaj pijančuje cele noči in prekuhava s Stipanom hudobne naklepe. Marijan jima je na poti, treba ga odstraniti. Kakó? Vojaški nabori so tu, prvičkrat v Bosni. Stipo, kateri ima kot selski starejšina tudi nekaj govoriti, vpiše Marijana kot pretepača in nemirneža. Vzemó ga. Dobri Božo, kateri je zaradi tega ves potr, nagovarja Marijana, da od vojakov popiha v goro, češ, saj pridejo skoro drugi zakoni, a do tedaj lahko počaka med hajduki. On odide k vojakom, ali ne dobi niti on od doma, niti njegovi od njega nikakega poročila; Stipo, kateri ob jednem tudi prinaša in raznaša po vasi pisma, skrbeno pridržuje pri sebi vsako pismo. Ali evo — strašne novice! Marijana, kateri je popihal od vojakov, ustrelili so v gori. Jurka zaradi tega zbolí in umrje, a Božo znori, pa ne zaradi žalosti, ampak ker ga je pekla hudobna vest. Stipo pa še vedno razpleta svoje mreže, posebno še pridobi za-se vse, samo Stanka ne, kateri ga ne more živega videti. Vsi sosedje in kume začno sedaj nagovarjati ubogo Pavko, da vzame Stipana. Ona se dolgo brani, naposled pa le sluša krstno kumo in obljubi, da vzame Stipana. Stanko ne more trpeti te sramote, a ko po naključju zve, da Marijan še živi, odide po njega in postavi sebe mesto njega pri vojaki. Oni, kateri je pobegnili od vojakov, ni bil pravi Marijan, nego drugi Marijan, a pravi je bil živ in zdrav pri vojaki, pa se je še za časa povrnil, da prepreči Stipanovo ženitev. Ko Stipan opazi, kaj se mu kuha, pobere nekoliko denarja, zažge hišo in zbeží, a Marijan vzame Pavko. Stanko se čez dve leti vrne domov in se tudi oženi, a Stipana je ulovila doli v Hercegovini zaslužena kazen, kjer so ga obsodili na petnajst let težke ječe.

To je vsebina Lepušičevih povestij. Knjižica se prijetno čita, le one mnoge turške besede kvarijo užitek marsikateremu čitatelju. Evo n. pr. naj razume ne le Slovenec, nego Hrvat-stavek: »Sejda imade troje bezenluke, pafte od čiste srme, tri gjerdana, igrmituka, mahmudija i medžedija.« Kaj bi rekli onemu, kateri bi rabil n. pr. toliko nemških besed v svojem jeziku? Od kod imajo baš turške besede te posebne pravice, ali od tod, ker so najmanje umevne? Če že kaže ohraniti jih zaradi mohamedanskih čitateljev, kazalo bi vsaj pretolmačiti, ali pod črto, ali v oklepajih, ali pa na koncu knjige. Naj bi tudi hrvaški kritiki na to opomnili pisatelja, jaz sem že o tem govoril, a zaman. Menda imajo tudi Hrvati nekoliko pravice do svojega jezika. Drugače ima pa Lepušić vse vrline pisateljeve. Piše zanimivo, riše točno v malo potezah, pozna narodnega duha v govoru in v mislih, a

tudi gledé na nraavnost mu ne moremo mnogo očitati. Naj se izpolni pisatelju želja: »Sretna budućnost bosanskoga naroda sakrivana je v seljačkim kolibicama; trebalo bi, da se odločujoči krugovi na njih obaziru.«

RUSKO SLOVSTVO.

(Priobčil V. Bučar.)

Ant. Budilovič: »**Obščeslavjanskij jazik v rjadu drugih obščih jazikov drevnej i novoj Evropy.**« 2 Toma. Varšava 1892. Velja 4 rub. — Postavivši si novo vprašanje o vseslovanskem jeziku, pregleduje pisatelj razvoj vseh jezikov stare in nove Evrope (grškega, latinskega, italijanskega, španskega, francoskega, angleškega in nemškega) in se trudi določiti njihovo razmerje med govorico po mestih in provincijalnim narečjem; pripoveduje, kako so se ti med seboj borili, opisuje v tej borbi estetične in naravne sile in njihov vpliv; — na koncu pa pojasnjuje vzroke in posledke zmage jezika nad jezikom. To je prva polovica tega dela z naslovom: »Očerki obrazovanja obščih jazikov južnoj i zapadnoj Evropy«. Sad svojega preiskavanja obrača pisatelj na sedanja narečja slovanskih jezikov. Kaže vpliv cerkveno-slovanskega jezika v davnem času, hrvaško-srbskega in češkega v 15. in 16. stoletju, poljskega v 16. in 17., ruskega v 18. in 19. stoletju. Potem našteva razne misli o obče-slovanskem jeziku in jih ocenja, a naposled navaja tudi svoje nazore. To ima v drugi polovici z napisom: »Zarodenije obščago jazika na Slavjanskóm Vostoké«. On je trdno prepričan, da je možno ustvariti obče-slovanski jezik poleg sedmerih jezikov stare in nove Evrope. Razvidno je iz te vsebine, da knjiga ni pisana za širje občinstvo, marveč samo za strokovnjake.

Nikolaj Gavrilovič Černiševskij: »**Očerki Gogoljskago perioda ruskej literatury.**« Pod tem napisom so ponatisnjene znamenite razprave o slovstveni dóbi Gogoljevi, katere so izhajale l. 1855. in 1856. v »Sovremenniku«. Znanе osebe onega časa se nam kažejo v pravi luči, posebno N. A. Polevoj, Senkovski, Pogodin, Kirejevski, Ševyrov, knez Vjazemski, najbolj pa slavni Bělinski.

Knez Certelev je izdal drugi zvezek svojih »**Stihotvorenij.**« Certelev je kot pesnik že dobro znan ruskemu občinstvu in po pravici se prišteva boljšim mlajšim pesnikom. V marsičem hodi za Al. K. Tolstim. V tem (drugem) zvezku ima precěj pesmij umetniško dovršenih. Največ je liričnih, pa tudi epičnih in pa prelepih po jutrovskega vzoru zloženih legend in povestij, katerim je pesnik dal pravo jutrovsko lice. Kritika je te pesmi tudi jako lepo sprejela in jih priporočala.

Začetkom tega leta je umrl na Ruskem P o t e b n j a, profesor na harkovskem vseučilišču. Bil je po celem ruskem in sploh slovanskem svetu znan jezikoslovec, in se je posebno veliko pečal z narodnim slovstvom Slovanov in Litavcev. Ruska naučna knjiga je izgubila vrlega in marljivega delavca.

»Pisma o golodě.« Obmjén myslej mežu R. N. P. Aksakovym, N. i S. F. Šarapovym. — Znano je, kakova nesreča je trla preteklega leta jeden del Rusije, namreč — glad. Vsi stanovi so se združili v pomoč svojim trpečim bratom. Znano je, kako je šel sam L. N. Tolstoj v stradajoče gubernije in ondi s svojo hčerko stregel ubogim trpinom. Pisatelji in založniki so tudi storili kolikor so mogli: izšla je namreč — rekel bi — mala »gladna« literatura, t. j. knjige in brošure, izdane v korist stradajočim. Med drugimi je vredno spomina tudi prej omenjeno delo, izdano od rusko-slavjanskega sklada Heruc i drug.¹⁾ V tej brošuri so zbrani dopisi ruskih rodoljubov, kateri se pečajo s to veliko narodno nesrečo. Omenjeni ruski rodoljubi in časnikarji preiskujejo sredstva, kakó se je najgotoveje ubraniti v bodoče enakim nesrečam. Rusija je sicer težko prenašala in še tudi sedaj prenaša posledice te nesreče, a ona se tudi uspešno in požrtvovalno bojuje proti njim; zato se je pa po pravici nadejati, da se bodo rane po tej nesreči kmalu zacelile.

Petdesetletnica poeme »Mrtvija duši.« Dné 21. maja t. l. je preteklo 50 let, odkar je izšel prvi zvezek »Mrtvih duš«. Na tem slavnem delu, kateremu vsebina izvira od Puškina, pesnika »Evgenija Oněgina«, delal je Gogolj več let. Proti koncu l. 1839. je bil večji del dovršen in pesnik ga je prinesel seboj iz tujine v Moskvo. Tu ga je nadaljeval, in kar je napisal, bral je v odličnih družinah v Moskvi, posebno pri S. T. Aksakovu in v hiši J. V. Kirejevskega. Tu je izdelal šest poglavij svojega dela, pa izgovarjal se je vedno, da »oně ešče ne obdělani.« Ta prva poglavja poeme, dasi še neobdelana, imela so vendar veliko moč, kakor trdita S. T. Aksakov in J. J. Panaev. Da izgotovi »Mrtve duše«, šel

¹⁾ P. n. čitateljem in poznavalcem ruskega jezika priporočam to tvrdko za naročila vseh ruskih knjig. Naslov: Russko-slavjanskij knižnyj sklad Heruc i drug. Nevskij 74 — Petrograd. Denar se lahko pošlje v avstrijski veljavi gspdc. Zlatici Heruc, Križevac na Hrvaškem.

je Gogolj zopet na zapad (v maju 1840.). Pred odhodom je obljubil, da se vrne za leto dnij in prinese prvi del popolnoma izdelan za tisek. In res je izpolnil pisatelj besedo. Koncem l. 1840. je dovršil prvi del »Mrtvih duš«. Začetek l. 1841. je porabil za razdelitev in prepis posameznih poglavij in tako je prišel v oktobru l. 1841. v Moskvo z zvršenim rokopisom. V tem času je bil dovršen tudi iz originala prepis za moskovsko cenzuro. V Moskvi pa so nastale nekatere težave, in poslali so rokopis v Petrograd v presojo. Dolgo ni dobil Gogolj nobenega glasú o svojem delu; zato je pisal nestrpljiva pisma petrograjskima prijateljema P. A. Pletnevu in N. J. Prokopoviču. Začetkom leta 1842. sta mu oznanila oba, da so »Mrtve duše« odobrili za tisek, razven povesti o kapitanu Kopjejkinu, katero mora predelati. Gogolj je précej začel predelavati in čakal rokopisa iz Petrograda. V strahu je pisal pismo za pismom, proseč prijatelje, da mu naznanijo, ako je propal njegov rokopis in žalostno je ihtel: »Bože, kakaja strannaja, nepostižimaja sudba!« Dné 5. aprila je prišel rokopis iz Petrograda in šel précej v tisek v moskovsko vseučiliško tiskarno. No, s tem niso bile še končane sitnosti in težave pisateljeve. Dolgo je bilo, kar je bil poslal popravljeno povest o kapitanu Kopjejkinu petrograjskemu cenzorju Nikitenku; toda poldrugi mesec je pretekel, a on še ni dobil odgovora. Vsi listi knjige so bili že zloženi začetkom maja, in Gogolj se je jezil, ker je delo močno zaostajalo zaradi neposlanega velikega oddelka. V polovici maja še le je mogel Gogolj ves utrujen slobodno zadihati. Povest o Kopjejkinu je prišla v Moskvo, in začel se je tisek znamenitega dela v 2.500 izvodih, s platnicami narisanimi od samega Gogolja. Bilo je dné 20. maja, 21. maja pa je sprejel Aksakov prav pri kosilu prvi odtisek, in ne dolgo po tem so dobili vsi ruski bralci znamenito knjigo z naslovom: »Pohoždenija Čičikova ili Mrtvija Duši — poema N. Gogolja«.

Razne stvari.

Naše slike Vuk Stefanović Karadžić. Kdo ne pozna slavnega srbskega rodoljuba, pisatelja, zbiralca narodnih pesmij? Rodil se je dné 26. oktobra l. 1787. (st. št.) v vasi Tršiću v okrogu podrinskem, okraju Jadrskem v Srbiji. Njegov oče Štefan in mati Jezda Simova Zerničeva, rodom Hercegovinka, sta kmetovala. Hodil je v gimnazijo v Karlovcih, potem pa šel v Belgrad. V bojih za oslobojenje Srbije je bil tudi naš Vuk namestu svojega očeta kot pisar; ostala mu je kot posledica bolezen na desni roki in nogi. Zdravil se je, a ni bilo povoljnega uspeha. Ko je bila Srbija zopet potlačena, šel je na Dunaj in tukaj se še bolj vnel za pesmi svojega naroda. Izdal je prvo zbirko leta 1814. Odslej je stanovitno deloval v slovstvu in zlasti

po narodnih srbskih pesmih dosegel svetovno slavo. Največ je živel na Dunaju in Dunajčanko vzela tudi za ženo. Poleti leta 1819. je potoval na Rusko, pozneje je bival večkrat tudi v Srbiji. Užival je podporo od ruskega cara in srbskega kneza. Od leta 1836. je bival stalno v Srbiji. Umrl je 26. januarja leta 1864. na Dunaju. Njegova dela so (po Šafaříku: »Geschichte der serbischen Literatur« in po Kulakovskem):

1. *Prvi srpski bukvar*. U Beču u štamp. jermenskoga manast. 1827. 8°. 17 str.
2. *Pismo Dim. Frušiću Med. Dokt. u Beču* 19. Nov. 1819. U Vieni. 1821. 8°. 16 str.
3. *Pismenica srpskoga jezika, po govoru prošoga naroda napisana*. U Vieni-pis. G. Šnirera 1814. 8°. XII + 106 str.

4. *Srpski rječnik, istolkovan njemačkim i latinskim riječima.* Wolf Stephansohns serbisch-deutsch - latein. Wörterbuch. Lupi Stephani filii Lexicon serbico - germanico - latinum. U Beču (Wien, Viennae) gedruckt bei den PP. Armeiern. 1818. 8°. LXXI in 927 str. S. I—XXVIII predgovor, XXIX—LXX slovnica, 1 - 927 slovar.

5. *Dodatak k Sankt Peterburskim sravnitel'nim rječnicima sviju jeziku i narječija s osobitim ogledima bugarskog jezika.* U Beču 1822. 4°. 54 str.

6. *Mala prostonarodna sloveno-serbska pjesnarica.* U Vieni u peč. G. Joannae Šnirera. 1814. 8°. 120 str. — 2. část 1815. 8°. 262 str. z naslovom: *Narodna serbska pjesnarica.*

7. *Narodne srpske pjesme.* Knjiga prva, u kojoj su različne ženske pjesme. U Lipski, u štampariji Breitkopfa i Ertla. 1824. 8°.

LXII in 361 str. —

Knjiga druga, u kojoj su pjesme junačke najstarije. 1823. 8°.

305 str. — Knjiga treća, u kojoj su pjesme junačke

poznije. 1823. 8°. 399 str. — Knjiga četvrta, u kojoj su različne junačke pjesme. 1833. 8°. (Tisak se je začel s tretjo knjigo.)

8. *Narodne srpske pripovjedke.* U Beču. 1821. 8°. 48 str.

9. *Danica*, zabavnik za godinu 1826. U Beču u štamp. erm. manast. (1825.) 12°. 22 + 132 str. — 1827. 162 str. — 1828. 248 str. — 1829. (u Budimu) 65 str.

10. *Žiće Djordja Arsenijevića Emanuela*, rossijsko - imp. Generallajtnanta i pr. U Budimu pis. kr. vseuč. 1827. 8°. 110 str.

11. *Ogledi svetoga pisma na srpskem jeziku.* Versionis N. Testamenti Serbicae specimina auctore Vuk Stephanide Karadschitsch, Ph. Doct. Praefatus est Joh. Severus Vater, Th. Doct. et Prof. Halensis. Vindobonae prostat apud Anton. Strauss. 8°. IV + 24 str.

Iz poznejših del navajamo samo nekatera:

12. *Narodne srpske pjesme,*

skupio in na svijet izdao Vuk Stef. Karadžić; (Jadranin iz Tršića, a od starine Drobniak iz Cetnice), filozofije doktor itd. Knjiga četvrta, u kojoj su različne junačke pjesme. U Beču. 1833.

13. *Narodne Srpske poslovice* i druge različne, kao one u običajuzeteričji, izdao V. S. K., fil. doktor i različnih učenih društva člen. Na Cetinju. 1836.

14. *Montenegro und die Montenegroiner.* Ein Beitrag zur Kenntniss der europ. Türkei und des serbi-

schen Volkes. Stuttgart u. Tübingen. 1837.

15. *Lexicon Serbico-Germanico-Latinum* edidit Vuk Steph. Karadschitsch. Vindobonae. 1852.

16. *Primjeri srpsko-Slavenskoga jezika*, nastavio ih Vuk Stef. Karadžić. U Beču 1857.

17. *Srpske narodne pjesme*, skupio ih Vuk Stef. Karadžić. Knjiga peta, u kojoj su pjesme junačke novijih vremena o vojevanju Crnogoraca. U Beču. 1865.

Mali grad nad Kamnikom.

(Po fotografiji.)

P. i. naročnikom.

Namestu navadnega naslova na tej strani kaže ta nadpis, da ima urednik danes drugačne želje in namene.

Leto se je končalo v življenju našega lista, ni se pa končala njegova doba. Kakor se ozira danes uredništvo nazaj, tako gleda tudi naprej.

Dasi smo želeli podati dragim naročnikom še več in še boljše tvarine, vendar nam ni treba očitati si, da smo zanemarjali svoje dolžnosti do občinstva. Vsakdo je lahko videl našo dobro vo-

ljo. Prostor smo porabljali do poslednjega kotička v slovstvene namene; nikjer ni praznote, nikjer ni stvari za sebične ali dobičkarske namene. Celó očitali so nam, zakaj pišemo znanstvene sestavke na platnice. Odgovarjamo, ker ni drugodi prostora, ker smo imeli prav na platnicah največ slobode in se je bilo najmanj bati zamere.

Tudi v slikah nismo gledali na varčnost, ampak podajali obilno različnih podob iz domovine in tujine, različnega

Stare maloruske noše: 22., 23. in 24. Pri opravih.

značaja. Kdor pozna časopisje domače in drugih narodov, kdor se ozira na naše skromne razmere, on vé, da smo mnogo storili.

A koliko še treba storiti! Saj smo še le začeli. Res je, da šteje list lepo število naročnikov, a za tako delo še veliko premalo. Največkrat — žal, žal — nam ne pomaga niti dobra volja, niti prošnja, niti skrajni trud, ampak jedino le denar, dobro plačilo. Zlasti pri slikah velja to. Umetnost hoče imeti podpore, in naš mali listič se ne

more še »postavljati« kot mecenat. Prijatelji naši, recimo: prijatelji slovenskega napredka — bi lahko storili še veliko, ko bi list priporočali in razširjali. Stvar je kajpada sitna, a niti najboljši list si ne pridobi naročnikov, ako mu ne pomorejo vneti prijatelji. Ne vsiljujemo lista nikomur, želimo pa, da bi ga poznali prav mnogi.

Skrbeli smo in še bodemo, da bodo naročniki v prihodnjem letniku videli napredek v vsebini in obliki. Razkladati nečemo, kaj pride v list, ker bi

si s tem kratili slobodo. Pač pa lahko rečemo, da nismo v skrbeh, če bi bilo tudi treba izdajati dvakrat tako velik list, kakor je sedanji. Kako radi bi list v resnici povečali! A ne moremo. Oni, ki bi povečan in dražji list lahko podpirali, nečejo; tisti pa, ki bi imeli radi večji list, večinoma ne morejo plačevati večje naročnine. Ali se bodo kdaj zboljšale naše razmere? Ali ni čudno, da ima nasprotnike list, ki stoji na vsestransko zanesljivi, vsakemu omikanemu Slovencu primerni in ugodni,

nravno-umetnostni podlagi, list, ki se je do danes stanovitno in dosledno trudil za pravi napredek? Niti stroškov, niti dela, niti prošenj se nismo ogibali, da bi bili storili čim največ za slovensko umetnostno, ilustrovano glasilo.

Ko bi imel urednik čas in priliko, šel bi od narodnjaka do narodnjaka in ga stanovitno, nepremagljivo prosil, naj se odpove zamrzi, katero goji proti listu zaradi stanú urednikovega, naj mu podá roko v spravo, da delamo vsi za pravi napredek naroda.

Stare maloruske noše: 25. in 26. V bojni opravi.

Naš list se je res polagoma nekoliko premenil. V začetku je bil namenjen v prvi vrsti mladini. Tudi zanaprej ne bode škodljiv mladini, a nikakor ne bode pisan samo za mladino, ampak za omikane Slovence sploh. S tega stališča naj se tudi sodi. V listu ne bomo podajali igrač in nezrelih poskusov, ampak blago stalne vrednosti. Manj vredne slike bodo imele dovolj prostora na platnicah, kakor se je godilo tudi letos. A zato naj se ne prepoveduje in odteguje list mladini, katero hočemo vzgajati za resnobno de-

lovanje, za življenje, posvečeno vzorom in delu.

Večina slovenskih slikarjev nam je obljubila pomoč.

Izmed spisov bomo nekatere nadaljevali. Posebej bomo na platnicah opozarjali Slovence na to in ono zanimivost, zlasti v pisavi, kakor to leto.

Naposled prosimo tudi slovenske pisatelje, naj nam s spisi pomorejo dosežati naš in našega naroda vzvišeni namen: krščansko prosveto vseh Slovencev v vedi in umetnosti.

Urednik.

